

www.MinisterieVanPropaganda.org

Derdewereldvisies op de economische crisis

Gaza:

- **Hamas en het Palestijnse verzet**
- **De moed van de Israëliische
communisten**

Marxistische Studies

2009 - nr. 85 Driemaandelijks tijdschrift - januari-maart - Bureau van afgifte Brussel X - P508692

MS

Derdewereldvisies op de economische crisis

Gaza:

- **Hamas en het Palestijnse verzet**
- **De moed van de Israëliische communisten**

Derdewereldvisies op de economische crisis

Gaza:

- **Hamas en het Palestijnse verzet**
- **De moed van de Israëliische
communisten**

MS

Omslag: EPO, Jan Depover
Coverfoto : © igorsky - Fotolia.com
Opmaak: EPO
Druk: Drukkerij EPO
www.drukkerij-epo.be

Redactieadres
Instituut voor Marxistische Studies,
Kazernestraat 68, 1000 Brussel, België
Tel: +32 (0)2 504 01 44 Fax: +32 (0)2 513 98 31
E-mail: imast@marx.be
Website: <http://www.marx.be>

Hoofdredacteur: Herwig Lerouge
Marxistische Studies

is een uitgave van het Instituut voor Marxistische Studies (IMAST vzw)
Kazernestraat 68, 1000 Brussel

Dit nummer kwam tot stand in samenwerking met vzw IKOVE

© Auteurs en IMAST vzw

Overname en vertaling van bijdragen uit dit tijdschrift is mogelijk
na toestemming van de auteurs.

Trefwoorden:

economische crisis, financiële crisis, kapitalisme, globalisering,
imperialisme, Zuid-Afrikaanse economie, Portugese economie, islamisme,
Arabische linkerzijde, Gaza, Fidel Castro

Verantwoordelijke uitgever:
Maria McGavigan, Kazernestraat 68, 1000 Brussel

Inhoud

HERWIG LEROUGE

Inleiding	7
------------------------	---

STICHTING IBON

Een derdewereldvisie op de financiële

en economische wereldcrisis	11
Imperialistische agressie	13
De financiële crisis en het Amerikaanse imperialisme	16
Belangrijke uitdagingen	17
Radicale verandering en directe maatregelen	19

BLADE NZIMANDE EN JEREMY CRONIN

Over de economische wereldcrisis

en haar mogelijke impact op Zuid-Afrika	25
Relatief korte cycli van een tiental jaar	26
De absolute grenzen van het kapitalisme	28
Zeven mythes over de Zuid-Afrikaanse economie	35

JERÓNIMO DE SOUSA

Dringende maatregelen om het hoofd te bieden

aan de internationale crisis van het kapitalisme	43
---	----

COMMUNISTISCHE PARTIJ VAN GRIEKENLAND (KKE)

De crisis van de internationale economie	47
---	----

PROLETARIAN (GROOT-BRITTANNIË)

Dieven ruziën: de crisis verscherpt

de interimperialistische tegenstellen	51
Japan	51
Frankrijk	52
Duitsland	53

TIENDE INTERNATIONALE ONTMOETING VAN COMMUNISTISCHE EN ARBEIDERSPARTIJEN

Verklaring van São Paulo

Socialisme is het alternatief!	55
---	----

NICOLAS DOT-POUILLARD

Een islambeweging die openstaat voor links:

de opkomst van een nieuw Arabisch tiersmondisme?	59
Een nieuw model van politieke allianties in Palestina en elders	60
Van "politiek concordisme" naar een eenheidsdynamiek	63
Nationale en democratische kwestie	69

MA'AN

Zolang er één raket wordt afgevuurd naar de bezetter,

leeft ons volk, ons verzet en onze zaak	77
--	-----------

SHMUEL AMIR

De Gaza-oorlog	81
De koloniale achtergrond	82
Het grondoffensief	84

JORGE CADIMA

De zionistische terreur	87
--------------------------------------	-----------

MAHMOUD DARWISH

En wij, wij houden van het leven	90
---	-----------

Boeken

HERWIG LEROUGE

De Factor Fidel	91
------------------------------	-----------

Inleiding

Het vorige nummer van dit tijdschrift – volledig over de economische crisis – werd bijzonder goed onthaald.

Zoals aangekondigd in dat nummer, woedt de economische crisis nu in de reële economie en over de hele wereld. Zij leidde reeds tot verschrikkelijke gevolgen in de imperialistische metropolen: miljoenen mensen verloren hun baan of waren verplicht hun huis te verkopen met verlies.

We komen op deze crisis terug. Deze keer door u te laten kennis maken met de standpunten van volksorganisaties en communistische partijen uit de hele wereld. De stichting IBON, een studie- en denktank over sociaal-economische zaken met de Filippijnen als thuisbasis, werkt reeds meer dan 30 jaar met volksbevrijdingsorganisaties. U vindt in dit nummer de analyse die IBON uitwerkte over de gevolgen van de crisis voor de volkeren van de derde wereld en ruime uittreksels uit de “Verklaring van het volk over de globale crisis”, op initiatief van IBON goedgekeurd op 20 december 2008 door het RESIST-netwerk. Dit netwerk groepeert tientallen volksorganisaties uit praktisch alle Aziatische landen.

De Communistische Partij van Zuid-Afrika analyseert de teloorgang van de neo-liberale mythes over het Zuid-Afrikaanse economische mirakel. Zij beschrijft ook het debat dat binnen de linkerzijde in dit opkomende land wordt gevoerd.

Een artikel van de Communistische Partij van Groot-Brittannië (marxistisch-leninistisch) overloopt de impact van de crisis in verschillende delen van de wereld. Het toont aan hoe de “oplossingen” die Westerse regeringen voorstellen in feite de crisis zullen verergeren. Zij belasten het volk in de verschillende kapitalistische landen met schulden die zullen moeten worden terugbetaald door belastingen en dus de koop-

kracht in aanzienlijke mate zullen verminderen. Het zal jaren duren voor dat de kapitalistische markten een stijging van de koopkracht zullen beleven. In de niet-imperialistische landen zijn de gevolgen nog zwaarder, stelt de auteur ervan. Hij analyseert de beweringen dat "het leven één of twee jaar ongemakkelijk zal zijn en dat het herstel zal beginnen lang voor dat men de tijd had er erg onder te lijden". Dat klopt helemaal niet en de werkende mensen hebben er geen enkel belang bij zich te laten verlammen in afwachting van een oplossing.

Op dat vlak zijn de besluiten van de Griekse en de Portugese communisten interessant. Zij stellen aan de arbeidersbeweging voor om het gewicht van de crisis te doen dragen door wie ze heeft veroorzaakt. Zij roepen ook op de rug te keren naar wie het volk bedriegt, het liberalisme aan de schandpaal nagelt en een grotere regulering en een humanisering van het kapitalisme voorstelt, om het systeem te redden. "Misschien zijn de voorwaarden nog niet vervuld om de macht van het kapitaal omver te gooien, maar zij laten toe om vooruitgang te boeken in een richting die gunstig is voor de volkeren."

De macht van het sterkste en meest meedogenloze kapitaal omvergooien, dat gebeurt sinds 50 jaar in Cuba. Marc Vandepitte en Katrien Demuynck hebben bij deze gelegenheid hierover een boek uitgebracht, *De Factor Fidel*. Zij willen niet het niet omschrijven als "de leer van Fidel" en verkiezen eerder: "de synthese die Fidel Castro maakte van talrijke discussies over de meest essentiële kwesties gevoerd door duizenden militanten (...) van de Cubaanse revolutie en de opbouw en de socialistische samenleving in Cuba." Zij proberen, doorheen de toepassing van de marxistische ideeën en de bijzondere kenmerken van het Cubaanse socialisme, te ontdekken waarom Cuba niet alleen standhoudt, maar ook meer en meer medestanders vindt in Latijns-Amerika. Als gevolg daarvan zijn de Noord-Amerikaanse leiders vandaag hoe langer hoe meer geïsoleerd op het continent.

De voortdurende oorlog van de zionistische staat Israël tegen het Palestijnse volk – deze keer in Gaza – vormt het derde hete onderwerp van de voorbije maanden. We geven het woord aan de Communistische Partij van Israël die moedig strijdt tegen de koloniale politiek van de zionistische leiders. Deze rechtvaardigen hun misdaden door ze voor te stellen als een antwoord op de aanvallen van de terroristen van Hamas.

De beoordeling van Hamas heeft een zekere verwarring veroorzaakt in progressieve middens die het Palestijnse volk altijd hebben verde-

digd toen het werd geleid door de PLO, een seculiere organisatie. Sommigen hebben zelfs opgeroepen om niet langer deel te nemen aan de steundemonstraties voor het Palestijnse volk. Volgens hen worden ze overheerst door "politiek-religieuze moslimorganisaties, religieuzen in het algemeen, die zwaaien met de vlag van Hamas of met die van Hezbollah". Het Palestijnse Volksbevrijdingsfront legt uit hoe Palestijnse marxisten en leken tegen deze kwestie aankijken.

Tot slot leest u ook een bijdrage van Nicolas Dot-Pouillard over de evolutie van de betrekkingen tussen de organisaties die zich beroepen op het islamisme en de radicale en de nationalistische Arabische linkerzijde in Palestina, Libanon en Egypte.

Mahmoud Darwish, de grote Palestijnse dichter die ons onlangs is ontvallen, krijgt, in een ode aan het leven, het laatste woord.

Een derdewereldvisie op de financiële en economische wereldcrisis¹

De zware problemen van het kapitalistische wereldsysteem, waarin het imperialisme overheerst, komen vandaag bijzonder sterk tot uiting. Het grootste deel van de mensheid gaat al jaren gebukt onder voortdurende armoede en uitbuiting. In het huidige tijdperk van financiële en economische problemen verdrinken de mensen echter in nog zwaardere problemen. De vrees bestaat immers dat we te maken hebben met de zwaarste crisis sinds de Grote Depressie in de jaren 1930. Deze duik in nog heviger sociaaleconomische draaikolken onderstreept slechts de onvermijdelijkheid van crisis in het kapitalisme. Het brengt ook de volgehouden en brutale inspanningen aan het licht van het imperialisme om de eigen winsten veilig te stellen. Hierdoor heeft het precies de voorwaarden geschapen voor nog grotere instabiliteit. Gebukt onder onderdrukking en uitbuiting van het kapitalistische systeem kan er noch van een reële sociaaleconomische, noch van een rechtvaardige ontwikkeling voor het volk sprake zijn. Dit alles wordt vandaag bevestigd.

In het veertigtal jaren dat voorbij is sinds het begin van de jaren 1970, zagen we een veralgemeende vertraging van de groei van het kapitalistische wereldsysteem. De relatief hoge groei in deze laatste decennia

1 Deze tekst werd opgesteld door de IBON-stichting (Filippijnen) voor de Commissie voor Sociaaleconomische ontwikkeling en Sociale gelijkheid van de Internationale Strijdbond van de Volkeren (20 september 2008). Het tweede deel van de tekst (Radical verandering en directe maatregelen) waarin een aantal eisen worden naar voor geschoven, is het werk van verschillende organisaties en dateert van 20 december 2008

Deze verklaring werd verspreid door RESIST! en het Asia Pacific Research Network (APRN). RESIST! is een internationale campagne tegen de neoliberale globalisering en de oorlog. Het APRN is een regionaal netwerk dat in 1998 gevormd werd om samenwerking te ontwikkelen van alternatieve opzoekingscentra van NGO's en sociale bewegingen.

werd gestimuleerd door het bankwezen en de speculatie. Dit kon de algemene tendens echter niet omkeren, afgezien van het feit dat een dergelijke onbelangrijke toename hoe dan ook niet lang zou aanhouden. Het zou onmogelijk geweest zijn om deze groei aan te houden. Van hun kant keren de mensen zich meer en meer af van de valse beloftes van voorspoed onder de neoliberale "mondialisering". Het aantal mensen dat vandaag leeft van 2 dollar of minder per dag, is in dertig jaar tijd verdubbeld. Het gaat om 2,8 miljard mensen of bijna de helft van de wereldbevolking. Een miljard mensen lijdt dagelijks honger en twee miljard beschikken zelfs niet over drinkbaar water.

De huidige explosie van de crisis begon in feite in de Verenigde Staten als gevolg van een aantal financiële excessen. De binnenlandse problemen die hierdoor werden veroorzaakt, hadden vervolgens een weerslag op de rest van de planeet. De rommelkredieten op de Amerikaanse immobiliënmarkt staken de lont aan de crisis. Toch weerspiegelt dit alleen maar de problemen van een volledig systeem, het wereldkapitalisme. Meer dan ooit te voren steunt dit op papieren winsten en op een kapitaal dat is gebaseerd op een digitaal rondje "kassa passeren". Volgens voorlopige schattingen zouden de financiële verliezen wereldwijd kunnen oplopen tot 30.000 miljard dollar.

Al decennia lang tracht het monopoliekapitaal zijn winsten veilig te stellen door aan de neokoloniale landen steeds meer liberalisering van handel en investeringen op te dringen. De fundamentele crisis van overproductie van het kapitalisme kan echter niet worden opgelost. Zij werd bovendien ten top gedreven door dit offensief van "mondialisering". Sinds dit steeds minder doeltreffend is gebleken, is het imperialisme steeds meer gaan steunen op papieren winsten en op een casinokapitalisme. De financiële crisis kwam allereerst aan de oppervlakte in de Verenigde Staten, maar legt het probleem van het kapitalistische systeem op wereldschaal bloot: nooit eerder was het wereldkapitalisme zo sterk gebaseerd op grotendeels fictief kapitaal.

De mensen gaan vandaag ook zwaar gebukt onder de snelle stijging van de prijzen voor energie en levensmiddelen. De transnationale petroleumreuzen maakten gebruik van hun monopoliepositie om de prijzen op te blazen. De speculatie in de handel in lange termijncontracten voor olie hebben de zaken nog verergerd. De neoliberale "mondialisering" van de landbouwproductie en handel deed de landelijke voedingssystemen aanzienlijk achteruitgaan. Hierdoor neemt niet alleen de armoede bij de boeren toe, maar dalen eveneens de voedselreserves. De boeren worden steeds meer afhankelijk van grondstoffen

die hen tegen woekerprijzen worden geleverd door de buitenlandse groothandelaars. Tegelijk overspoelt de import van gesubsidieerde voedingsmiddelen de binnenlandse markten. Alleen al door de stijging van de energieprijzen zijn de levensmiddelen duurder geworden.

Imperialistische agressie

Het imperialisme stelt zich steeds agressiever op in zijn poging om de crisis te verlichten en zijn superwinsten te behouden. De verzwaring van de wereldcrisis van de jaren 1970 zorgde voor een ernstige inkrimping van de winst binnen de ontwikkelde kapitalistische mogendheden. Met hun mondialiseringsoffensief zochten ze naar wegen om sterker te kunnen doordringen op de neokoloniale markten. De bewoners van de hele planeet worden sindsdien geconfronteerd met steeds meer berekende roofzucht van de grote mogendheden. Zij ondervinden de toegenomen economische agressie, gericht op grotere uitbuiting.

Het monopoliekapitaal heeft aan de neokoloniale landen een grotere liberalisering van handel en investeringen opgelegd om hun goedkope arbeidskrachten te kunnen uitbuiten, hun grondstoffen te roven en de markten te veroveren. Verouderde landbouwsystemen werden overspoeld en een zeer groot aantal boeren kwam hierdoor terecht in nog slechtere leefomstandigheden. Tegelijk zagen we nog meer perverse aanvallen op de arbeidskracht, zelfs in de ontwikkelde kapitalistische landen. Een economisch offensief zorgde wereldwijd voor een daling van lonen en salarissen en een inperking van de verworvenheden. En dit terwijl de politieke aanvallen de vakbonden en andere werknemersorganisaties viseerden. Enorme schulden met woekerintresten zogen rechtstreeks de massale economische winsten uit de neokoloniale landen. Vanaf het begin van de jaren 80 werden deze landen al snel begraven onder een schuldenberg: compleet opportunistisch, bediende het imperialisme zich ook van deze crisis om een grotere economische en politieke controle over deze landen te verwerven.

Ook de jaren 90 werden getekend door de expansie van de wereldmarkt van arbeidskrachten die door het kapitalisme konden worden uitgebuit. In het bijzonder de opening naar China, de vroegere Sovjet-Unie en Oost-Europa. De nog veel grotere opening van de verschillende economieën van Zuid- en Zuidoost-Azië zorgde voor een verdubbeling van het aantal uit te buiten arbeiders. De uitbuiting van deze honderden miljoenen mensen is een bewuste beslissing van het

imperialisme. Zowel door in deze regio's enclaves uit te bouwen voor buitenlandse investeringen, als door de rechtstreekse invoer van migrantenarbeiders. Tegelijk trekt men zoveel mogelijk profijt uit vluchtelingen die zich in deze enclaves vestigden. Sociale diensten en openbare instellingen werden omgevormd tot sinistere gelegenheden om winst te maken.

Het kon niet anders dan dat de kapitalisten zouden botsen op de grenzen van deze inspanningen om op grote schaal hun winst – ten koste van een steeds diepere wereldwijde miserie – te vrijwaren. Het economische failliet van enorme massa's mensen verminderde systematisch de investeringsmogelijkheden. Dat accentueerde op zijn beurt nog de overvloed aan financierskapitaal. In de jaren 90 zou het imperialisme voor zijn winsten nog sterker afhankelijk worden van zuiver financiële schema's zonder enige band met welke productieactiviteit dan ook. Het parasiterend kapitaal haalde voordeel uit de vooruitgang van de informatie- en communicatietechnologie. Hierdoor haalden niet alleen hun wereldwijde productienetwerken voordeel. Er konden eveneens complexe financiële instrumenten op punt gesteld worden om winst te genereren, volledig los van elke reële economische activiteit.

Het imperialisme heeft geprobeerd om zijn crisis te overwinnen via een indrukwekkend arsenaal aan financiële instrumenten. Deze hebben illusies zonder weerga geschapen over voorspoed en groei op basis van schulden en speculatie. Tot de wereldwijde financiële activa behoren de aandelen, de schuldwaarborgen op privévlak en op regeringsniveau en de bankdeposito's. Deze hebben zich met zestien vermenigvuldigd, van 12.000 miljard dollar in 1980 tot een som die wordt geschat op 190.000 miljard dollar in 2007. Een derde hiervan bevindt zich in de Verenigde Staten. In 2006 kwam de waarde van de financiële activa op wereldvlak overeen met 350% van het bruto binnenlands product (bbp) van de hele wereld. Als "supergeleider" destabiliseert het financierskapitaal in één keer de economie van gehele regio's. Terwijl precies in datzelfde jaar 2006 bereikten de grensoverschrijdende kapitaalstromen een recordhoogte van 8.200 miljard dollar.

Enkel en alleen door speculatie worden winsten gemaakt van een nooit eerder gekende hoogte. Dit liet uitschijnen dat het aandelenkapitaal in waarde steeg. Maar deze kolossale kapitaalsommen bestonden slechts op digitaal vlak, ver verwijderd van de reële economische waarden. De uiteindelijke economische impact van de massale financiële verliezen is echter wel degelijk realiteit.

Het zelfbegrenzende en destructieve karakter van deze economische dynamiek, gebaseerd op rondjes kassa passeren, is snel ontmaskerd. De financiële crisis is gestart in 1997 in Azië. Zij heeft zich vervolgens in sneltempo verspreid over de hele wereld, met inbegrip van de Verenigde Staten in het jaar 2000. Zij bracht de grillen van de financiële markten aan het licht. De nefaste gevolgen voor de reële economie van het internationaal kapitaal, dat – door niets aan banden gelegd – zich al vroeg over de grenzen uitstreckte, werden zeer duidelijk.

In de loop van de jaren 2000 zijn al deze problemen alleen maar in kracht toegenomen. De crisis kon elk ogenblik uitbreken. Geconfronteerd met het imperialistische economische offensief krompen de wereldmarkten verder ineen. De onverbidde mondialeisering van handel en investeringen gaat in de neokoloniale landen door met vernietiging van de productiekrachten in handel en industrie. De zelfvoorzienende economie in de landbouw en de enorm verouderde landbouw van de kleine boeren, alsook de beginnende ambachtelijke industrie, zijn het slachtoffer. De werknemers van de ontwikkelde kapitalistische economieën moeten de verdere afbraak van het loon voor hun prestaties ondergaan. Kredietverlening en speculatie worden niet alleen gebruikt om financiële winsten te maken, maar ook om de vraag kunstmatig op te blazen en de stagnatie te counteren. Het resultaat is een zwakke groei in de bouw, de vastgoedsector, de handel en de banksector. Dit kan slechts voor korte tijd de spanningen compenseren die de wereldmarkten in hun greep houden. In weerwil van de zogenaamd snelle groei van deze laatste jaren, nemen de zuiver productieve investeringskansen af.

Het wereldkapitalisme is fundamenteel beperkt in de wijze waarop het de crisis aanpakt, omdat deze crisis feitelijk inherent is aan de fundamentele tegenstelling in het systeem. Het gaat om de tegenstelling tussen privéwinst en sociale productie, die uitloopt op een crisis van overproductie. De neokeynesiaanse fiscale stimuli van het New Deal type, de financiële hulp en de operaties om de economie weer vlot te trekken, behoren tot de bedrieglijke oplossingen. Ook de "hervorming" van het wereldwijde financiële kader door een sterkere financiële controle is een illusie. Tenslotte mislukken al deze oplossingen. Niet zozeer omdat het slechts om beperkte inspanningen gaat, maar omdat ze ervan uitgaan dat het gewoon maar kwestie is van financiële excessen die hebben geleid tot ongewilde instabiliteit. Het probleem zit echter veel dieper.

De financiële crisis en het Amerikaanse imperialisme

De situatie van de Amerikaanse economie is een goed voorbeeld. Zij stelt de problemen van het kapitalistische systeem bijzonder duidelijk in het licht. De reële minimumlonen en gemiddelde inkomens kenden een voortdurende stijging vanaf de jaren 1940. Zodra de crisis erger werd, in het begin van de jaren 70, zijn ze gevaarlijk gaan stagneren. Dit leidde dan ook tot een constante uitholling van het aandeel van lonen en salarissen in het nationaal inkomen. In 2006 stonden ze op het laagste niveau dat ooit werd geregistreerd. Het aandeel van de winsten van de ondernemingen echter, nam verhoudingsgewijs toe. In 2006 bereikte dit zijn hoogste niveau sinds 1950.

Sinds de jaren 80 – en nog sterker in de jaren 90 – waren we getuige van een snelle en zeer zichtbare kapitaalaccumulatie. De Amerikaanse financiële activa stegen aanzienlijk. Waar deze in 1980 nog gelijk waren aan minder dan viermaal het bbp, zouden ze gaan oplopen tot negen maal het bbp in 2007. Op het einde van de jaren 90 was het aandeel van de financiële winsten in het totaal van de winsten van de ondernemingen gestegen van minder dan 20% naar meer dan 40%. Dit is enorm. Zeker als men er rekening mee houdt dat de financiële sector slechts 5% vertegenwoordigt van de tewerkstelling in de Amerikaanse privé-sector.

Het gaat hier echter voor het grootste deel alleen maar om kapitaal op papier. Het is dan ook onvermijdelijk, hoewel onvoorspelbaar, dat de financiële luchtballen uiteenspatten. Dat is precies wat er zich overal afspeelt in de financiële sector, de bouw, de vastgoedsector en de distributie: de boom in deze sectoren is er een luchtbel geworden en ze gaan failliet. De totale schuld – van particulieren, ondernemingen en de overheid samen –, is gestegen. Zij bereikt in 2007 een nooit eerder gezien en onhoudbaar niveau van 51.100 miljard dollar. Dit komt overeen met bijna vier keer het Amerikaanse bbp (13.800 miljard dollar). De openbare schuld kan onderverdeeld worden in de schuld van de federale overheid (9.200 miljard dollar) en de schuld van de staten (2.200 miljard dollar). De privé-schulden bestaan uit de schuld van de financiële sector (15.800 miljard dollar), de schuld van de bedrijfswereld (10.100 miljard dollar) en de schuld van de privéhuishoudens (13.800 miljard dollar). De financiële verliezen lieten zich het eerst voelen bij de *subprime* leningen, maar zullen zich ongetwijfeld snel uitbreiden. We kunnen ons verwachten aan een domino-effect op de *prime* leningen, de commerciële vastgoedleningen, het gebruikerskrediet en de onder-

nemingskredieten. Uiteindelijk zal dit misschien zelfs het – nochtans hoog aangeschreven – openbare krediet, treffen.

De ernst van het probleem heeft al geleid tot vergelijkingen met de Amerikaanse recessie van 1927. Zij mondde uit in de beurskrach van 1929, het startpunt van de Grote Depressie. Tientallen miljoenen Amerikanen moeten leven met verpletterende persoonlijke schulden en een onzekere toekomst. Het aantal werkloze Amerikanen of die op zoek zijn naar een aanvullende baan, is opvallend gestegen sinds het begin van 2008. Hun aantal wordt vandaag op ongeveer 15 miljoen geschat. Noteren we hierbij echter de voorzichtige relance van de militaire productie en het toegenomen militarisme, dat zichtbaar gepaard gaat met de toegenomen concurrentie tussen de imperialistische mogendheden.

Wanneer in de jaren 90 een financiële crisis aan de oppervlakte komt die de reële economie doet kelderen, volgt hieruit een aaneenschakeling van nefaste effecten. Vandaag hebben de financiële excessen zich echter uitgebreid tot een speculatie op grondstoffen. Voor de gezinnen is de weerslag hiervan nog veel directer: sterke verhogingen van de olie- en de voedselprijzen. Hierdoor kon onder andere de petroleum-industrie in 2007 alle records breken met een winst van 155 miljard dollar. Driekwart van deze winst ging enkel en alleen naar de top 5 van de sector. De speculatie op de voedselmarkten heeft ook in ernstige mate bijgedragen tot de vernietiging van de neokoloniale voedselsystemen.

Belangrijke uitdagingen

De mensen staan voor belangrijke uitdagingen in de strijd tegen de onderdrukking en uitbuiting die inherent zijn aan het kapitalisme en steeds ernstiger vormen aannemen. De internationale mechanismen van het imperialisme – bedoeld om de heerschappij over de handel, de investeringen en het economisch leven op de planeet veilig te stellen – blijven op wereldvlak de regels bepalen en de nationale economieën beïnvloeden. Zij stellen tussen de ontwikkelde kapitalistische mogendheden en de neokoloniale landen economische relaties in, gebaseerd op uitbuiting. De internationale financiële instellingen, zoals de Wereldbank, het Internationaal Muntfonds (IMF) en andere regionale bankinstellingen zijn volledig in diskrediet, maar hebben nog steeds zeer veel invloed. De discussies binnen de Wereldhandelorganisatie (WHO) zitten momenteel in het slop. Toch blijft de WHO potentieel het

meest expansieve mechanisme van het imperialisme om zijn programma's van plundering verder te promoten.

Van uitzonderlijk belang waren de voorbije jaren de bilaterale en regionale vrijhandelsverdragen (FTA – Free Trade Acts). De Verenigde Staten, de Europese Unie en Japan maakten hiervan gebruik om hun heerschappij in een groot aantal landen en regio's te versterken. Terwijl er in het begin van de jaren 90 nog maar een twaalftal van dergelijke FTAs bestonden, waren er midden 2007 al ongeveer 340 en dit in verschillende stadia van onderhandeling. En laten we daarbij ook niet vergeten hoe de Verenigde Staten bijvoorbeeld al beslag legden op verschillende markten en hun opening forceerden door simpelweg beroep te doen op dwang en militaire agressie.

In de neokoloniale landen worden deze verpletterende sociaaleconomische maatregelen toegepast met instemming van de lokale regeringen die zich steeds meer onderworpen opstellen. Zij modelleren de binnenlandse economie zo voordelig mogelijk voor het imperialisme en voor zijn behoeften aan winstgevende kansen en afzetgebieden voor zijn kapitaal. Zij manoeuvreren zodanig dat ze tegen de laagst mogelijke prijs arbeidskrachten en bodemschatten kunnen leveren aan het imperialisme. En ze dreigen met repressie om de weerstand van de volkeren te onderdrukken en ze trachten hen tot een volgzaam en onderdanige massa te maken.

Per slot van rekening blijft de wereld verdeeld in rijken en armen, in uitbuiters en uitgebuitenen. Aan de ene kant zien we dat de versteviging van de wereldmonopolies en hun meedogenloze economische overheersing onophoudelijk toeneemt. Zesenvestig van de vijftig grootste transnationale wereldbedrijven situeren zich in de Verenigde Staten, de EU en Japan. Op dezelfde manier zijn op planetair niveau negen tiende van alle rechtstreekse investeringen in het buitenland – in totaal voor 1200 miljard dollar in 2006 – afkomstig van de ontwikkelde kapitalistische landen. De betaling van de investeringen en de terugbetaling van de buitenlandse schuld van de neokoloniale landen – die opliep tot 3400 miljard dollar in 2007 – hebben zich vertaald in een massale financiële transfer vanuit de neokoloniale landen. Het gaat voor 2006 alleen al om een bedrag van 670 miljard dollar.

Het inkomen op wereldniveau blijft voor het overgrote deel geconcentreerd in de imperialistische landen. Deze telden in 2006 slechts 16 procent van de wereldbevolking, doch leggen wel beslag op driekwart van de totale voortgebrachte rijkdom. Het is tekenend dat in 2005 de 500 rijkste personen in de wereld samen beschikten over een netto in-

komen van 2600 miljard dollar; dat komt overeen met het jaarlijks nationaal inkomen van 48 landen of van de 416 miljoen allerarmsten op onze planeet.

Tegelijkertijd kent de meerderheid van de mensheid – en dit van de ene generatie op de andere – regelmatig ontberingen, lijdt ze honger en leeft ze in armoede. De werkers van de wereld hebben steeds minder mogelijkheden om menswaardig te leven. Zij verliezen hun werk en hun broodwinning en hun inkomens stuiken massaal in elkaar. In 2007 zitten ongeveer 1,5 miljard mensen zonder werk of werken zich te pletter in jobs, waarmee ze niet genoeg verdienen om te eten – 190 miljoen werklozen en 1,3 miljard *working poor*. De kleine boeren, de werkers, de inheemse volksgemeenschappen, vooral de vrouwen en de kinderen, worden ondergedompeld in steeds zwartere miserie. Voor de hele wereld moet er dringend een sociaaleconomische ontwikkeling komen, sociale gelijkheid en rechtvaardigheid.

Radicale verandering en directe maatregelen

De volkeren van de hele wereld leiden het meest onder de huidige economische en financiële crisis, de ergste sinds een eeuw.

Zogenaamde maatregelen om de crisis tegen te gaan vergroten nog de ontberingen van de armen in de wereld en dienen flagrant om er tussenuit te knijpen en het verdrukkend uitbuitingssysteem van het monopolistisch kapitalisme in stand te houden. Een radicale omme-zwaai is noodzakelijk en men moet samenlevingen opzetten die zorgen voor levensonderhoud, inkomsten, opvoeding, gezondheidszorg en huisvesting voor het volk.

De crisis is globaal en is de ergste in honderd jaren. (...) Men verwacht dat de economische groei in de wereld volgend jaar verder zal blijven zakken tot nauwelijks 3%. Dat zou neerkomen op de traagste groei van de voorbije tien jaar. De groeiverwachtingen worden telkens naar beneden toe aangepast. Sommige schattingen van de eventuele verliezen spreken van een nooit geziene 25.000 tot 30.000 miljard dollar op wereldvlak. De gevolgen hiervan voor de reële economie zullen ronduit catastrofaal zijn. De wereld staat voor het dubbele gevaar van zowel recessie als deflatie. De nefaste gevolgen van de neoliberale globalisering van de voorbije decennia zullen zich nog sterker laten voelen in de hele wereld. (...)

De huidige situatie zal de armoede in de komende jaren nog sneller doen toenemen. De neokoloniale economieën kennen reeds een dalende uitvoer, lagere prijzen voor hun goederen en de speculatie leidt tot kapitaalvlucht en een drooglegging van kapitaalmarkten. Zelfs migratie en geldzendingen vanuit het buitenland vormen een risico. Het gezinsbudget wordt steeds kleiner, de productie daalt en afdankingen volgen. Miljoenen gezinnen kampen met een toenemende werkloosheid, een verminderd inkomen en een achteruitgang van hun welvaart. De mensen die zo lang geleden hebben onder de vernielingen van de neoliberale globalisering staan nu tegenover de verschrikkelijke gevolgen van de snelle neergang van de economie. (...)

De regeringen van de grootmachten grijpen vandaag naar openbare gelden om ze te gebruiken voor de privémonopolies.

De voorgestelde antwoorden hebben voornamelijk tot doel de winsten te doen heropleven ten koste van het volk. De imperialistische machten treden sterk in actie als het erom gaat een aantal reusachtige financiële instellingen te redden. Zij mobiliseerden of engageerden duizenden miljarden dollar voor waarborgen en steunmaatregelen om het vertrouwen te herstellen in de financiële instellingen en om een verdere verslechtering te voorkomen. Het is niet verwonderlijk dat zulke vlugge en betekenisvolle reactie nooit komt om derdewereldlanden of miljarden armen te helpen, zelfs niet om de mensen hun gehypothekeerde huizen te laten behouden tegen verminderde huurprijzen. Er zijn evenmin samenhangende maatregelen van het type van de New Deal of Keynes om bijvoorbeeld mensen opnieuw tewerk te stellen door investeringen in openbare werken en door de uitbreiding van sociale diensten. En dat alles dan samen met maatregelen voor een industrieel herstel om tegemoet te komen aan de stijging van de werkelijke vraag. Toch wordt de redding van het financierskapitaal uiteindelijk gedragen door de mensen: hogere belastingen, minder sociale diensten, stijgende inflatie en grotere onzekerheid.

De ontwikkelde industriële mogendheden blijven zoeken naar grotere handels- en investeringsgelegenheden in het buitenland om hun winsten te herstellen op de kap van de derdewereldlanden. Tegelijkertijd zijn zij verplicht om de controle over de binnenlandse markten te behouden en om de lonen en de inkomens van hun arbeiders te verlagen. Men doet al inspanningen om de vastgelopen besprekingen van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) nieuw leven in te blazen en om de manipulatieve invloed van het Internationaal Muntfonds (IMF) en de Wereldbank (WB) te vergroten. De imperialisten sturen sterk aan op de

uitbreiding de bilaterale en regionale vrijhandelsverdragen en de "economische partnerships"-overeenkomsten die zij controleren. Voor zover deze maatregelen de economische gebieden consolideren, zijn zij de voorbode van economische conflicten over arbeid, grondstoffen en markten in de wereld, want deze laatste zijn niet onbegrensd.

De meest meegaande regeringen van de derdewereldlanden zijn reeds bezig met de afschaffing van de handelsbarrières en de controle op de investeringen. De neoliberale globalisering heeft de lokale landbouw en industrie vernietigd en honderden miljoenen boeren en arbeiders verarmd in de landen met economische achterstand.

Wereldwijd hebben boeren en landarbeiders hun broodwinning verloren en werden zij van hun land verdreven, terwijl fabrieksarbeiders op straat gegooid werden en in de armoede gestort door de teloorgang van ganse industrieën.

In elk geval, de aftakeling van de wereldeconomie zet zich door. Het kapitalisme staat voor een langdurige recessie met fabriekssluitingen, faillissementen van ondernemingen, loonsverminderingen, daling van de winsten, afdanking en ontvolking van het platteland en men mag zich verwachten aan nog grotere armoede. De globale kredietvermindering, de drastische terugval van de vraag en de prijzen naar grondstoffen en halfafgewerkte exportproducten zullen de uitbuiting en de verarming van de mensen in de Derde Wereld nog verergeren. Er is inderdaad een wereldwijde depressie. Ze is duidelijk merkbaar aan de inefficiënte methoden die het financierskapitaal aanwendt om de tekorten te dekken, nieuwe kredieten te verstrekken en een kunstmatige economische groei te scheppen. Alleen een nieuwe sociale en economische orde kan de toename van de armoede voorkomen en een antwoord geven op de crisis. De kapitalistische wereldeconomie heeft haar uiterste grenzen bereikt door schulden, speculatie, uitbuiting van goedkope werkkrachten en oorlog. De gezinsinkomens en de welvaart verslechteren snel, zowel in de ontwikkelde centra van het kapitalisme als in de uitgestrekte achtergebleven hinterlanden. Het huidige niveau van de crisis van het monopoliekapitalisme smeulde al meerdere decennia en kan nog verscheidene duren. Men verwacht dat de obligatiemarkten wereldwijd zullen ineenstorten.

De inspanningen om het hoofd te bieden aan de crisis binnen het huidige systeem zullen in het beste geval de groei tijdelijke herstellen tot de volgende, nog intensere crisis. Het huidige handels- en investeringssysteem bevordert de neoliberale globalisering in het voordeel van 's werelds machtigste monopoliekapitalisten en dat gaat ten koste

van de welvaart van het volk. Het systeem zelf moet radicaal vervangen worden door een economie die niet enkel produceert voor de winst van enkele bedrijven; ze moet de noden van de massa's voldoen en hen een fatsoenlijke broodwinning, goederen en diensten kunnen aanbieden.

Voor het volk is het noodzakelijk om een alternatief systeem uit te bouwen, een menselijk, eerlijk en rechtvaardig systeem. Dit alternatief systeem moet drie algemene principes vooropstellen: (1) sociale rechtvaardigheid en afschaffing van de eeuwenoude vooroordelen tegen werkende mensen; (2) de economie en de voortgebrachte rijkdom moeten de noden van heel bevolking dienen en niet alleen een handvol individuen ten goede komen; (3) nationale onafhankelijkheid, echte democratische participatie en verantwoordelijkheidszin voor het milieu. Het volk moet de anarchistische economische systemen en de sociale uitsluiting van de zogezegde vrije markt van het monopoliekapitalisme verwerpen.

Er bestaat geen gemakkelijke uitweg uit de crisis en de volkeren van de derdewereldlanden strijden voor het behoud van hun economische soevereiniteit en streven naar een grotere onafhankelijkheid en rechtvaardigheid.

Volgende noodzakelijke maatregelen moeten worden genomen:

1. Stop de besprekingen over alle neoliberale multilaterale, regionale en bilaterale vrijhandelsovereenkomsten; zij hebben de werkende mensen en het geheel van derdewereldlanden sterk benadeeld. Alle lopende overeenkomsten moeten worden opgeschort. Er moet een internationaal systeem voor handel en investeringen komen dat gebouwd is op economische soevereiniteit, volledig onafhankelijke ontwikkeling en dat de voorrang geeft aan de welvaart van het volk. De nationale economieën moeten bevrijd worden van imperialistische uitbuiting en zij moeten de kans krijgen die ontwikkelingsstrategieën toe te passen die zij nodig vinden.
2. Verzet tegen de manoeuvres van het IMF, de WB en de WTO om de crisis uit te buiten en verder hun neoliberale politiek op te dringen aan de ontwikkelingslanden. Hun opportunisme vereist de versterking van de volkseis om deze organisaties te sluiten.
3. Stop de speculatieve financiële stromen naar de derdewereldlanden. Zij veroorzaken instabiliteit, roekeloze speculatie over energie en andere goederen. Zij veroorzaken buitensporige en onverantwoorde speculatie op voedingswaren; daardoor wordt de voedselvoorziening nog meer verstoord en dreigt hongersnood.

4. Werk strategieën uit om een nationale industrie uit te bouwen, om een echte landbouwhervorming door te voeren. Realiseer voedselsoevereiniteit, en promoot de gelijkheid van de seksen evenals duurzame ontwikkeling en milieubehoud.
5. Voer een echte landbouwhervorming door: geef onmiddellijk het aan wie het bewerkt en geef hen de middelen om het land productief te maken. Verbeter de middelen om op het platteland in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien.
6. Onvoorwaardelijke afschaffing van de buitenlandse schulden om het wegvloeien van vitale nationale rijkdommen te stoppen.
7. Plannen opstellen en uitvoeren die een duurzame ontwikkeling verzekeren op milieuvlak, met oplossingen op lange termijn voor de klimaatsverandering waarvoor de imperialistische machten grote verantwoordelijkheid dragen.

Het volk heeft tegelijk dringend nood aan onmiddellijke hulp en oplossingen voor de toenemende sociale en economische ellende.

1. Onmiddellijke voedselhulp. Verhoogde werkloosheidsuitkeringen. Hogere inkomens. Fatsoelrijk werk door ontwikkeling van openbare werken en sociale diensten. Mogelijkheid tot wonen tegen een beperkte huurprijs voor de mensen van wie de gehypothekeerde woning in beslag werd genomen.
2. Een groter aandeel voor de werkende mensen in de rijkdom die zij zelf produceren: loonsverhogingen in de industrie en een groter aandeel in de landbouwproductie voor boeren en landarbeiders.
3. Aangepaste en efficiënte voorzieningen in de gezondheidszorg, het openbaar onderwijs, huisvesting en andere sociale diensten voor het volk.
4. Verhoging van de openbare uitgaven voor infrastructuurprojecten op het platteland die onmiddellijk het levensniveau van de bevolkingen verbeteren.
5. Drastische vermindering van militaire uitgaven en uitbanning van de bureaucratische corruptie.
6. Belastingvermindering voor de armen en verhoogde belastingen voor de rijken door de instelling van een progressief belastingstelsel.

<http://ibon.be> 9 januari/2009

The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the world. The author discusses the various theories of the origin of life and the development of the human race. He also touches upon the different stages of civilization and the progress of science and art. The second part of the book is a detailed account of the history of the world from the beginning of time to the present day. It covers the various empires and nations that have existed and the events that have shaped the course of human history. The author's style is clear and concise, and his arguments are well supported by facts and figures. The book is a valuable source of information for anyone interested in the history of the world.

The third part of the book is a collection of essays on various subjects related to the history of the world. These essays cover a wide range of topics, including the history of the arts, the history of science, and the history of the human mind. The author's insights and observations are thought-provoking and offer a new perspective on many of the events and figures of history. The fourth part of the book is a summary of the main points discussed in the previous parts. It provides a clear and concise overview of the entire work and serves as a useful reference for readers who wish to review the key findings of the book.

The book is a masterpiece of historical writing and is a must-read for anyone who is interested in the history of the world. It is a work of great scholarship and insight, and it offers a unique and compelling view of the human past. The author's clear and concise writing style makes the book accessible to a wide range of readers, and his well-supported arguments are a testament to his expertise in the field. The book is a valuable addition to any library and is a true gem of historical literature.

Over de economische wereldcrisis en haar mogelijke impact op Zuid-Afrika¹

Het kapitalistische wereldsysteem is getroffen door wellicht de ergste economische crisis sinds 1929. Uiteraard is het kapitalisme zelden zonder crisis. De voorbije 15 jaar zijn er trouwens een hele reeks crises geweest. (...) De wereldeconomie was verstoord maar bleef groeien.

De huidige crisis is op veel vlakken anders. Ten eerste ligt het epicentrum in de kerngebieden van de kapitalistische accumulatie – de VS en Europa – en heeft de crisis het hart van het financiële systeem getroffen. Dat is ook de reden waarom de weerslag op de wereld veel groter is. De grotere vervlechting op wereldvlak (in vergelijking met 1929) maakt ook dat de landen de impact veel sneller en diepgaander aanvoelen. Enkele economieën (met name China) zullen blijven groeien, zij het tegen een veel trager tempo (de groei is nu teruggebracht tot een mogelijke optimistische 7,5% voor 2009 – de laagste groei in twintig jaar). Maar grote delen van de wereld hebben nu al te maken met een recessie of balanceren op de rand ervan. Miljoenen banen zullen verloren gaan, huizen zullen in beslag genomen worden, bedrijven zullen failliet gaan en een grote hoeveelheid waarde zal vernietigd worden.

De eerste die een wetenschappelijke analyse van de *boom/bust*-cyclus² van het kapitalisme maakte, was Karl Marx. Hij toonde aan dat die cyclus eigen is aan de kapitalistische productiewijze. Uiteraard kan het kapitalisme getroffen worden door een crisis te wijten aan factoren die niets met het accumulatieproces te maken hebben, zoals oorlogen, natuurrampen, sociale onrust. Maar onder het kapitalisme (in tegen-

1 Deze bijdrage is een onderdeel van het Politiek Rapport op de 6e Plenaire Zitting van het 12e Congres van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Zuid-Afrika. (<http://www.sacp.org.za>)

2 Boom/bust-cycli: cycli van opgang en neergang van het kapitalisme.

stelling tot vroegere productiewijzen) zijn oorlogen, natuurrampen of sociale onrust eerder het gevolg van crises eigen aan het kapitalisme, dan de fundamentele oorzaken van de crises.

Marx toonde aan hoe het cyclische patroon van *booms* en *busts* systematisch verbonden was met het feit dat het kapitalisme – in tegenstelling tot het socialisme of vroegere productiewijzen – produceert voor de ruil (en bijgevolg om privé-winst te maken) en niet voor het sociale gebruik. In andere productiewijzen geeft de overproductie van waren reden tot juichen, maar onder het kapitalisme raakt het systeem door de “overproductie” (dat wil zeggen de productie is groter dan de vraag, lees: groter dan met winst kan verkocht worden) defect en hebben we te maken met een crisis van overaccumulatie. Deze noodzaak op zijn beurt een massale vernietiging van productiecapaciteit (bijvoorbeeld: inkrimping van de productie, fabriekssluitingen, bedrijfsliquidaties en de instorting van de beurzen) om “de grond te effenen” voor de volgende ronde van de kapitaalsaccumulatie door nieuwe groei.

In recente jaren pochten economen dat we de *boom/bust*-cycli van het kapitalisme hebben kunnen ontwijken dankzij doeltreffende macro-economische modellen en beheer, samen met een of andere zelfcorrigerende eigenschap van de kapitalistische accumulatie. Ricardo Hausman, de leider van Trevor Manuel's Harvard Group³ schreef in 2005 samen met een collega van Harvard een werkstuk dat veel lof kreeg. Zij beweerden dat de financiële “zwarte materie” een “big bang” in de wereldeconomie zou verhinderen. Het ongeloof in die “zwarte materie”, zo beweerden de auteurs, maakt dat “analisten crises voorspellen die terecht ongrijpbaar blijven”. Al die opschepperij klinkt nu hol.

In de voorbije 500 jaar kunnen we drie grote varianten onderscheiden van *boom* en *bust*, van cycli van opleving en neergang.

Relatief korte cycli van een tiental jaar

In het algemeen kende de wereldeconomie in 1974-75, 1980-82, 1991-93 and 2001-02 een terugval. Het apartheidsregime kreeg in de laatste tien jaar van zijn bestaan af te rekenen met een terugval/recessie. Na 1994 kwam er een algemene economische heropleving, die afwisselend

3 Harvard Group: een groep economen aangesteld door de Zuid-Afrikaanse minister van Financiën, Trevor Manuel die de regering moet adviseren inzake economisch beleid.

wordt toegeschreven aan een “gezond economisch beleid”, het “politieke mirakel” enzovoort. Subjectieve factoren zoals een bepaald beleid zijn uiteraard niet onbelangrijk en het is ook waar dat de politieke verzoening een sleutelingrediënt van die heropleving is geweest. Maar belangrijk is dat deze cyclische heropleving ook een objectieve oorzaak had, die wortelt in ons bijzonder kapitalistische accumulatiepad. (...) Het ziet er naar uit dat we nu een periode van verschillende jaren van terugval binnentreden, om niet te spreken van een echte recessie. Uiteraard wijzen wij daarop om ons voor te bereiden op wat wellicht de komende jaren het gangbare politieke discours zal zijn: de schuld voor een in hoofdzaak op “objectieve” (en externe) oorzaken gebaseerde terugval schuiven op “Polokwane populisme”.⁴

Deze korte cycli met hun nationale en regionale karakteristieken zijn verbonden met de bijzondere kenmerken van een nationale/regionale economie, met inbegrip van de positie en de plaats die deze economie inneemt in de kapitalistische wereldeconomie. Daardoor staan ze ook niet los van de langere cycli die het wereldsysteem treffen.

De langere cycli op wereldvlak worden soms ook de *Kondratieff-cycli* genoemd, naar de econoom die ze voor het eerst vaststelde en analyseerde. De voorbije 500 jaar vertonen een merkwaardig consequent cyclisch patroon dat zowat om de 50 jaar terugkeert: periodes van 25 jaar van booms en stijgende winsten, telkens gevolgd door een periode van 25 jaar van dalende winstvoeten, steeds diepere crisis en neergang. De huidige lange cyclus in het kapitalistische wereldsysteem begon in 1945 en de bloei bereikte zijn hoogtepunt rond 1970-73. Sindsdien hebben we alleen maar neergang gekend – langer dan normaal. Dit komt gedeeltelijk doordat kapitalistische economen, centrale banken en multilaterale instellingen (zoals het IMF) een hele rits tussenkomsten introduceerden vanuit het geloof dat ze eindelijk voorgoed de recessie hadden “verslagen”. Ondertussen is gebleken dat hun maatregelen de volle ontwikkeling van de huidige crisis alleen maar hebben uitgesteld of uitgediept.

En ten derde is er nog een langdurig cyclisch proces (opleving en neergang) binnen het kapitalisme: de geografische verschuiving in de wereldheerschappij.

Marx, Lenin en anderen na hen hebben aangetoond dat het kapitalisme zich niet overal gelijkmatig of evenwichtig ontwikkelt. Binnen het

4 Polokwane (vroeger Pietersburg) is de hoofdstad van de Lipop-provincie (vroeger Noord-Transvaal). Van 16 tot 20 december 2007 ging er de 52^e Nationale Conferentie van de ANC door. Jacob Zuma werd er verkozen tot nieuwe partijvoorzitter in de plaats van Mbeki.

accumulatieproces zijn de geografische zones van het kapitalistische wereldsysteem niet allemaal even belangrijk. Er zijn kernzones, semi-perifere zones en marginale of perifere zones. Binnen die hiërarchie neigt een enkele zone/regio of land op de voorgrond te treden en zich op te werpen als dominerende kracht. In de voorbije 500 jaar is het hegemonistische centrum van de kapitalistische accumulatie verschoven van de Italiaanse stadsstaten (in het bijzonder Genua) over de Nederlanden (midden van de 17^e eeuw) naar Groot-Brittannië. Vanaf 1870 betwisten de VS de Britse heerschappij en sinds 1945 zijn de VS de onbetwiste dominerende kapitalistische macht. Zo'n hegemonistische macht dankt zijn opkomst gewoonlijk aan het feit dat hij op productief en technologisch vlak veel dynamischer is dan zijn rivalen. In de periode van neergang (en dat kan een lange tijd zijn) verhuizen de kernproductiecentra naar andere plaatsen en zien we bij de afbrokkelende hegemonistische macht een toename van zuiver financiële activiteiten – overschotten worden meer en meer geïnvesteerd in zuiver speculatieve activiteiten. Alle hegemonistische maatschappijen vertonen heel duidelijk dit patroon. Sinds het begin van de jaren zeventig, toen de Amerikaanse heerschappij begon te verzwakken, zwol de overfinanciering gestaag aan.

Naast deze drie typisch kapitalistische patronen van “opleving en neergang” verdient nog een vierde factor van het kapitalistische wereldsysteem onze aandacht.

De absolute grenzen van het kapitalisme

De kapitalistische ideologie is gebouwd op de illusie van nooit opdrogende hulpbronnen, die de almaar toenemende productie mogelijk en wenselijk maken. De productie en reproductie zijn echter wel degelijk aan grenzen gebonden – namelijk de uitputting van niet-hernieuwbare natuurlijke hulpbronnen, de vernietiging van het milieu en daardoor ook van de biofysische vereisten voor de menselijke overleving en tot slot (specifiek voor het kapitalisme) de sociale strijd en de klassenstrijd tegen de toenemende verpaupering van de werkende klasse. De eerste twee spreken voor zich. De constante pogingen van de kapitalist om de uitbuitingsgraad van de werkers te verhogen om de daling van de winstvoeten af te wenden, hebben absolute fysische grenzen (een mens kan nu eenmaal maar zoveel uren per dag werken gedurende een bepaalde tijd). Het kapitalisme (vooral het wereldkapitalisme) heeft ge-

probeerde deze beperking te overstijgen door zijn productieactiviteiten over te brengen naar nieuwe accumulatiecentra (Zuid-Korea en China, bijvoorbeeld). Maar zoals we hebben gezien in Zuid-Korea, duurt het een of twee generaties voor de werkers zich beginnen te organiseren en op te komen voor betere lonen, betere werkomstandigheden en sociale maatregelen. Een verscherping van de klassenstrijd over heel de wereld niet te na gesproken, blijft er sowieso niet veel ruimte meer over om de productie over te brengen naar lagere loongebieden.

De huidige crisis

De huidige crisis is zo diep doordat de vier factoren samenwerken, zij het in verschillende mate.

Honderd jaar lang (van 1870 tot 1970) bleven in de VS de productiviteit en de lonen van de werkende klasse stijgen zoals nooit tevoren (occasioneel werd die trend onderbroken door korte periodes van terugval). Die economische realiteit ligt aan de basis van de "Amerikaanse droom", het consumentisme en de relatieve passiviteit van de Amerikaanse werkende klasse. Een wagen en een huis in de voorstad zijn de symbolen van deze Amerikaanse "levensstijl". Vanaf het begin van de jaren zeventig echter begonnen Japan en de Aziatische Tijgers en ook enkele Europese sleuteleconomieën de Amerikaanse hegemonie te betwisten. Zij investeerden vooral in geavanceerde technologische en industriële bedrijven, waardoor investeringen in Amerikaanse industriële bedrijven (vaste investeringen) minder en minder winstgevend werden. Bijgevolg trok het Amerikaanse kapitaal weg, op zoek naar winstgevendere locaties of men ging in toenemende mate investeren in zuiver speculatieve financiële activiteiten. Terzelfder tijd moest meer en meer kredietverlening de Amerikaanse massaconsumptie op peil houden, ondanks de dalende trend van de lonen sinds het begin van de jaren zeventig.

Aziatische exportgeoriënteerde fabrikanten (vooral Chinese) en olieproducenten uit de Derde Wereld werden de nieuwe productiecentra, terwijl de Amerikaanse consumptie de wereldvraag opdreef. De VS stapelden een torenhoge schuldenlast op. In 2006 bedroeg die 800 miljard dollar (of 6% van het bbp). China daarentegen speelde een cruciale rol in de financiering van het Amerikaanse deficit en bijgevolg de Amerikaanse consumptie. De Chinezen beschikken nu over de grootste reserve aan buitenlandse valuta ter wereld (1,6 biljoen dollar sinds midden 2008).

Die symbiotische maar onhoudbare realiteit beruiste op de vooronderstelling dat de Amerikaanse consumptie gestaag zal groeien. Bovendien ontwierp de Amerikaanse financiële sector een waaier van "creatieve" financiële instrumenten die de luchtbel verder opbliezen. Daar vinden we ook de beruchte *subprime*-leningen – kredietverstrekking aan mensen die het zich niet konden permitteren. In het begin was de interest laag, maar hij steeg gedurende de hele looptijd van de hypotheek. Het achterliggende idee was dat de loopbaan van de lener zich wel verder zou ontwikkelen en hij dus makkelijker zou kunnen afbetalen. (Dit verschilt niet zoveel van veel BEE-deals⁵ waarbij zwarte "investeerders" aandelen te leen krijgen in de veronderstelling dat de waarde ervan altijd zal stijgen en ze dus in staat zullen zijn die lening terug te betalen.) Deze rommelhypotheekten werden dan "versneden" (dit wil zeggen vermengd met andere, meer haalbare leningen) en door de hypotheekinstellingen verkocht aan banken en andere financiële instellingen.

De instorting van de markt van de *subprime*-leningen was de katalysator voor de huidige algemene crisis. Daarbij ging een van de vier grootste Amerikaanse investeringsbanken, het honderdjarige *Lehman Brothers*, failliet en moesten andere banken en hypotheekverstrekkers (*Fanny Mae* en *Freddy Mac*) gered worden, vaak door nationalisering. Het versnijden van de *subprime*-leningen en andere rommelhypotheekten betekende in feite dat de belangrijkste financiële instellingen in het bijzonder in de VS en Europa, niet wisten dat ze op een hete plaat zaten. De banken werden weigerachtig om elkaar nog geld te lenen en de liquide middelen in de reële economie waren opgedroogd. Belangrijke wereldfabrikanten (*Nokia* bijvoorbeeld) konden nog geld krijgen van de bank maar hun honderden kleine toeleveringsbedrijfjes niet. Op die manier besmette de crisis heel de wereldeconomie. Daar bovenop kwam de slinkende vraag in de VS en Europa, wat een geweldige opdoffer was voor wereldfabrikanten als China, dat al honderdduizenden werkers liet afvloeien.

Hoe je het ook bekijkt, we dobberen rond in ongekende wateren en niemand weet met zekerheid waar we op af stevenen. Maar we kunnen wel een en ander voorspellen.

5 BEE: *Black Economic Empowerment* is een Zuid-Afrikaanse regelgeving die bedrijven verplicht vóór 2014 een kwart van de aandelen te hebben verkocht aan zwarte eigenaren. Zo wil men de zwarte bevolking meer betrekken in het economische proces. Deze regelgeving wordt fel bekritiseerd omdat slechts een klein aantal zwarte zakenlieden betrokken is bij dergelijke deals. De Zuid-Afrikaanse maatschappij heeft na de Apartheid nog steeds te maken met grote economische ongelijkheid. Zo is de zwarte bevolking in het economisch proces erg ondervertegenwoordigd, vooral in de hogere lagen van het economische proces. (Bron: Wikipedia)

Van een betekenisvol kort herstel zal geen sprake zijn

De relatieve verzwakking van het Amerikaanse economische overwicht sinds het midden van de jaren zeventig is in een stroomversnelling gekomen. Waarschijnlijk komen de VS ook als machtigste economie uit deze crisis maar de wereld zal aanzienlijk meer multipolair zijn. Multipolariteit biedt veel mogelijkheden, het biedt ademruimte en alternatieven aan het Zuiden, maar het zijn de volkeren uit het Zuiden (en de werkers en de middenklasse uit het Noorden) die de last van de crisis zullen dragen. Het is mogelijk dat dynamische opkomende economieën zoals Brazilië, India en China gedeeltelijk gespaard blijven van de recessie, maar geen enkel land zal aan de invloed van de crisis ontsnappen. China, met zijn op Amerika gerichte, exportgeleide groeistrategie zal voor grote uitdagingen komen te staan.

Uitdagingen voor Zuid-Afrika

De economische wereldcrisis biedt de linkse beweging tal van mogelijkheden maar stelt haar ook voor grote uitdagingen. Meer dan ooit is een omvorming van de productieve industrie vereist. Maar het zal ook moeilijker worden naarmate de dalende wereldvraag naar onze exportproducten drukt op de tewerkstelling en de belastinginkomsten van de staat.

We zullen ook te maken krijgen met een intensere ideologische strijd, aangewakkerd door krachten buiten het ANC en ook binnen het ANC zelf. Onze gevestigde neoliberalen van alle pluimage staan dan wel met de rug tegen de muur, maar ze beschikken over enorme hulpmiddelen. Hun ideologische strijd is erop gericht in ons land een zinvol, democratisch debat over het gevoerde economische beleid en over verandering te verhinderen.

We hebben dit al eerder meegemaakt. In de kritieke periode van 1994-1996 woedde ook al een ideologische strijd over het economische beleid van de nieuwe regering. Daarbij werden de demonisering, karikaturisering en betutteling van alternatieve toekomstperspectieven – vooral van de SACP en het COSATU (Congress of South African Trade Unions) – niet geschuwd. Toen werd ook constant bedreigd met wat de “wereldmarkten” wel niet voor ons in petto hadden als wij ook maar iets van de neoliberale bijbel durfden aan te vallen. Ze bleven uiten-treuren hetzelfde liedje zingen.

En nu gebeurt precies hetzelfde, behalve dit: de laatste keer kregen we te horen dat er geen alternatieven waren voor de Washington-con-

sensus⁶, nu luidt het dat de crisis van deze zelfde economische agenda zo diep is, dat we beter geen enkele verandering riskeren.

Dat was dan ook het afscheidssaluut van de uittredende adjunct-minister van Financiën Jabu Moleketi, een week voor de economische top van de Alliantie.⁷ Hij verklaarde aan de *London Financial Times* dat een ander economisch beleid gelijk stond met "zelfmoord": "Elke beleidsverandering van de nieuwe leiders van Zuid-Afrika zou volgens een van de architecten van de voorbije stabiele jaren 'zelfmoord' zijn voor een land met een economie die voor zijn overleving afhankelijk is van buitenlandse investeerders."⁸

Merk je hoe handig hij dit heeft geformuleerd? Enerzijds zegt hij dat onze economie "stabiele jaren" heeft gekend en anderzijds dat wij "een land zijn met een economie die voor zijn overleving afhankelijk is van buitenlandse investeerders". Over welke stabiliteit heeft hij het dan? Volgens een van onze architecten van die stabiliteit, kameraad Moleketi, is de zee nu zo woelig dat we maar beter het roer niet kunnen omgooien. Typisch voor dit soort redeneringen is dat ze een karikatuur maakt van wat we eigenlijk proberen te doen (zogezegd een complete *U-turn*). Wat wij voorstaan is overdreven en zo kunnen ze beter ons "gebrek aan wijsheid" demonstreren.

Een zelfde standpunt vinden we terug in de *Bottom Line Column* van de *Business Day* van 30 oktober 2008. Onder de titel "Links wringt nederlaag uit klauwen van overwinning" lezen we dat de crisis van het kapitalisme betekent dat "links misschien deze ronde van het intellectuele dispuut heeft gewonnen", maar dat het een holle overwinning is, omdat links in de praktijk niets zal kunnen doen. "Het huidige deficit van Zuid-Afrika zal waarschijnlijk 7,7% van het bbp bedragen en de wispelturigheid van de rand⁹ blijft ons zorgen baren. Ironisch genoeg... betekent de intellectuele overwinning van links dat het zal beroofd worden van de middelen om zijn beloften waar te maken."

Kortom, bij "kop" winnen de neoliberalen en bij "munt" verliest links.

6 *Washington-consensus*. Deze term werd voor het eerst gebruikt in 1989. Het gaat om tien beleidsvoorschriften die samen het standaard hervormingspakket vormen voor landen, getroffen door een economische crisis. Deze principes werden gepromoot door de in Washington gevestigde instituten zoals het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank en het Amerikaanse ministerie van Financiën. De term verwijst naar een neoliberaal en marktfundamentalistisch beleid dat in grote lijnen in de economie de rol van de markt wil uitbreiden en de rol van de overheid terugschroeven. (Bron: Wikipedia)

7 De Tripartite Alliantie is de alliantie tussen het COSATU (Congres van Zuid-Afrikaanse Vakbonden), de SACP (Communistische Partij van Zuid-Afrika) en het ANC (Afrikaans Nationaal Congres).

8 *London Financial Times*, 7 oktober, 2008.

9 Rand = Zuid-Afrikaanse munteenheid.

Economische putsch van de communisten?

Na de belangrijke economische top van de Alliantie midden oktober 2008 was het hysterisch gehuil van sommige media niet uit de lucht: "communistische ideologische putsch", "linkse U-bocht" enzovoort. De histerie is niet bedoeld om de lezers te informeren, maar om de paniek op de markt aan te zwengelen en zodoende het ANC en de regeringsleiders aan te sporen zich te distantiëren van de genomen economische beleidsbeslissingen.

Terwijl de nog in de Koude Oorlog levende neoliberalen de kaart van het "rooi¹⁰ gevaar" trekken, doen minder ijverige en minder cynische neoliberalen de beleidsbeslissingen van de economische top van de Alliantie af als "niet meer dan retoriek". Volgens hen laat de ANC-leiding haar Alliantiepartners "stoom afblazen", de raadpleging is er alleen maar "voor de vorm", om des te makkelijker te kunnen overgaan tot de orde van de dag.

En dus ontspint zich een langdradig debat waarin de ultra-neoliberalen argumenteren dat "er niets mag veranderen" en de aanhangers van de hernieuwde neoliberalen zeggen: "Maak je geen zorgen, er kan onmogelijk iets veranderen". Oppervlakkig lijkt het of ze tegenover elkaar staan, maar in de grond zijn ze het met elkaar eens. (Kop of munt maakt niet uit, ze winnen altijd.)

Wij zouden misschien geneigd zijn aan dit alles voorbij te gaan, ware het niet dat het wellicht invloed heeft op delen van het ANC en de regering. Helaas kunnen we dat niet als vanzelfsprekend beschouwen.

Zie maar wat minister van Financiën, Trevor Manuel, zegt in een interview in de *London Financial Times*, kort na de economische top van de Alliantie midden oktober. Het is duidelijk dat hij verwijst naar de belangrijkste besluiten van de top, maar hij laat er zich laatdunkend over uit: "We moeten de mensen van het idee afhelpen dat we een zeer machtige ontwikkelingsstaat zullen hebben die in staat is alle vormen van tewerkstelling te plannen en te scheppen. Misschien lag dat in 1994 in het verschiep, maar het kan nu niet waargemaakt worden. In de volgende periode zullen we wellicht te maken krijgen met heel wat meer concurrentie in de wereldeconomie. Naarmate de vraag daalt, zullen ondernemingen en landen elkaar heftig de toegang tot de markten betwisten."¹¹

10 Afrikaans voor het "rode gevaar".

11 *London Financial Times*, 28 oktober 2008.

In een paar lijntjes krijgen we hier al de schijnmanoeuvres voorgeschoteld die we hoger toeschreven aan de neoliberalen. Om te beginnen overdrijft kameraad Manuel en hij ridiculiseert impliciet de besluiten van Polokwane¹² en de top van de Alliantie over de ontwikkelingsstaat. (In de lokale media hield hij zich veel meer in.) Vervolgens zegt hij dat een groots opgezet banenplan onder leiding van de ontwikkelingsstaat “misschien in 1994 in het verschiep lag, maar nu niet kan waargemaakt worden.” Met andere woorden: een ernstig banenplan onder leiding van de staat is niet langer mogelijk omdat de wereld economie in crisis is.

Maar wat verklaarde kameraad Manuel een aantal jaren terug, toen er geen wereldcrisis was? In 2000 zei hij aan de *Sunday Independent*: “Ik wou dat er mij eens iemand kwam vertellen hoe de regering tewerkstelling zal creëren. Het is vreselijk het te moeten toegeven, maar als het gaat over de schepping van banen staan alle regeringen ter wereld machteloos.”¹³ Toen was het *nooit* mogelijk, nu is het *niet langer* mogelijk.

Een paar jaar geleden was een verandering in het economisch beleid “ondenkbaar”, nu is het “taboe”.

Laat dit duidelijk zijn: als wij de karikaturale eis van een volledige ommekeer in het beleid afwijzen, dan betekent dat niet dat wij, de Zuid-Afrikaanse Communistische Partij, ons verontschuldigen voor onze echte standpunten of ze verbergen. Ook ontkennen wij niet dat wij onze partners in de Alliantie willen beïnvloeden en van hen leren. Het idee dat een dramatische “linkse U-bocht” zou uitgaan van Polokwane alsof hij uit de lucht kwam vallen, mag dan al flatterend zijn, het is niet reëel.

Het is niet reëel omdat er al zeven jaar belangrijke (maar niet zo goed gelukte) veranderingen zijn ingevoerd in het economisch beleid – bijvoorbeeld de mislukking van de versnelde privatiseringsinspanningen, of het behoud van op zijn minst enige vorm van deviezencontrole ondanks de belofte van GEAR¹⁴ om ze af te schaffen, of de erkenning dat de *willing-selling/willing-buyer-benadering*¹⁵ van de landhervorming

12 Resoluties van Polokwane stuurden de ANC in een meer linkse richting. Zie: [http://www.anc.org.za/ancdocs.history/conf/conference52/resolutions.pdf](http://www.anc.org.za/ancdocs/history/conf/conference52/resolutions.pdf).

13 *Sunday Independent*, 9 januari 2000.

14 GEAR: Growth, Employment and Redistribution (Groeï, tewerkstelling en herverdeling) – het economisch beleid van de Zuid-Afrikaanse regering.

15 Het landhervordelingsprogramma biedt individuen of groepen de mogelijkheid om met financiële steun van de overheid land te kopen van blanke eigenaars die hun land willen verkopen. Met dat principe kan een landhervorming alleen gebeuren op vrijwillige basis en niet door ontegeningen.

niet adequaat is. Binnen de Alliantie is er groeiende overeenstemming dat we onze huidige groeistrategie moeten omgooien, dat we onze productieve economie moeten hervormen. Men begrijpt ook beter dat een macro-economisch beleid niet op zichzelf kan staan en dat de evaluatie van het beleid moet gebaseerd zijn op de invloed die het uitoefent op de schepping van tewerkstelling en de afbouw van de armoede.

Tot slot is de ontwikkelingsstaat waarover we meer en meer gesproken hebben in de grond een overeenkomst dat de staat niet mag beperkt worden tot een overvraagde uitdeler van welvaart met onvoldoende middelen enerzijds en een macro-economische *boss-boy*¹⁶ in naam van de markten anderzijds. In ons geval betekent een ontwikkelingsstaat in de eerste plaats een staat die de nationale hulpmiddelen mobiliseert om het huidige accumulatiepad om te vormen tot een accumulatiepad dat gebaseerd is op een door de staat geleid industrieel beleid. De top van de Alliantie van midden september heeft deze strategische perspectieven bevestigd en geconsolideerd.

Natuurlijk kwamen die beleidsveranderingen er niet vanzelf. Links binnen de Alliantie (en *wij* bleven in de Alliantie) hebben er lang en hard voor gevochten. We kregen heel wat vernederingen te slikken, maar we hielden voet bij stuk.

Zeven mythes over de Zuid-Afrikaanse economie

Er heersen een aantal met elkaar verweven mythes over de gezondheidstoestand van onze economie. De neoliberalen, die in ons land een ernstig economisch debat en een evaluatie van het beleid willen tegenhouden, spelen daar handig op in.

Mythe nummer 1: De voorbije tien jaar heeft Zuid-Afrika een nooit geziene groei gekend.

Het is juist dat onze economie sinds 1994 14 jaar lang gestaag is gegroeid. Tussen 1994 en 2003 bedroeg die groei gemiddeld 3% en tussen 2004 en 2007 5%. Waarschijnlijk gaat de groei nu weer dalen naar 3%. Hoewel een gestage maar middelmatige groei een niet te verwaarlozen resultaat is, mogen we toch niet vergeten dat die groei relatief is in vergelijking met de diepe put waarin de economie in het begin van

16 *Boss-boy*: zo noemt men in Zuid-Afrika de voorman van een groep werkers.

de jaren negentig, onder de blanke minderheidsregering, was beland. De groei was tijdens de meeste jaren van het laatste decennium van de apartheid gelijk aan nul of negatief. Je moest niet echt een raketdeskundige zijn om vanuit dat lage punt voor enige groei te zorgen. Bovendien is tien jaren van groei in de verste verte niet hetzelfde als "nooit geziene" groei, zoals zo vaak wordt beweerd. Tussen 1963 en 1973 groeide de apartheidseconomie tien jaar lang gemiddeld met 7 à 8%. Wat we hieruit kunnen leren is dat economische groei op zich ons niet vertelt wie ervan profiteert of zelfs niet of een hoog groeipercentage een goede of een slechte zaak is voor de meerderheid van de bevolking.

Mythe nummer 2: We hebben sinds 1994 onze economie goed bestuurd.

De voorbije vijftien jaar was er ook een enorme groei op wereldvlak. In het bijzonder onze sleutelproducten voor de uitvoer hebben kunnen profiteren van een sterke *boom*. Met een langdurige wereldrecessie en een daling van de vraag in zicht moeten we ons de vraag stellen of we van die *boom* gebruik hebben gemaakt om onze economie een gezonde, duurzame en rechtvaardiger basis te geven of dat we in grote mate die kans hebben verkwanseld.

Als we eerlijk zijn, moeten we toegeven dat we in veel opzichten kansen hebben laten liggen die nooit meer zullen terugkeren. De gewijzigde wereldrealiteit maakt verandering niet onmogelijk maar des te noodzakelijker. Maar omvorming zal nu in veel opzichten een veel grotere uitdaging zijn.

Mythe nummer 3: Alle economische *fundamentals*¹⁷ zijn voorhanden... (en er mag niet mee geknoeid worden!)

De zelfgenoegzaamheid over de resultaten van de voorbije vijftien jaar is in feite een klassengenoegzaamheid. In het algemeen zijn de voorbije vijftien jaar zeer winstgevend geweest voor het Zuid-Afrikaanse monopoliekapitaal, maar de kloof tussen de salarissen van de managers en de lonen van hun werkers is ook nog nooit zo groot geweest. Het was een periode die de kapitalisten tal van kansen bood om zich uit Zuid-Afrika terug te trekken en elders te investeren.

¹⁷ Met economische *fundamentals* bedoelt men hier de hoekstenen van de economie zoals o.a. het monetair beleid, de tewerkstelling, export en import, productie en consumptie enzovoort...

Bij de werkende bevolking daarentegen zagen we eerst het aantal afvloeiingen dramatisch stijgen totdat de tewerkstelling een nulgroei bereikte. De werkloosheid haalde een piek van bijna 40% en blijft nu hangen op zo'n 33-35%. Ook is er een enorme toename van preciaire jobs (tijdelijk werk, slecht betaald, geen voordelen, onregelmatige uren, enzovoort) waardoor diegenen die nog aan de slag zijn vaak niet van de progressieve arbeidswetgeving kunnen genieten. Er is een groeiende inkomensongelijkheid en de Zuid-Afrikaanse GINI-coëfficiënt¹⁸ behoort tot de laagste ter wereld. Wel hebben belangrijke sociale programma's (de toekenning van subsidies, lage prijzen voor woonst, water en elektriciteit) verhinderd dat mensen onder de armoedegrens zakten.

Het idee dat economische *fundamentals* kunnen herleid worden tot een paar macro-economische indicatoren terwijl onleefbare werkloosheidsniveaus en ongelijkheid worden genegeerd, is een klassenstandpunt.

Mythe nummer 4: Dank zij een gezond economisch bestuur is Zuid-Afrika een veilige haven in de huidige wereldchaos.

In zijn 78^e Jaarverslag, gepubliceerd in 2008, bestempelde de *Bank of International Settlements*¹⁹ Zuid-Afrika (samen met Turkije, de Baltische Staten, Hongarije en Roemenië) als een van de staten die in de huidige beroering het meeste risico liepen. Natuurlijk moeten we dit niet zomaar aannemen alleen omdat de BIS dat zegt. Deze bank is er bijvoorbeeld in de verste verte niet in geslaagd de omvang van de Amerikaanse bankcrisis te voorspellen. Maar het jaarrapport van de BIS moet ons wel tot nadenken aanzetten.

De BIS baseerde zijn vaststelling vooral op de huidige onzekere toestand van onze lopende rekening (het verschil tussen inkomsten uit invoer en uitgaven voor import). Sinds het rapport van juni is ons deficit nog toegenomen. In oktober 2008 liep ons handelstekort verder op tot 7,1 miljard rand, voornamelijk te wijten aan een toename van de invoer van machines en elektrische apparaten voor een bedrag van 2,2 miljard rand. Het gecumuleerde deficit van januari tot september bedroeg 6,2

18 De GINI-coëfficiënt drukt de ongelijkheid in de verdeling van het inkomen of in de verdeling van de rijkdom uit.

19 Bank of International Settlements (BIS) is gevestigd in Bazel, Zwitserland. Zij functioneert als bank van de centrale banken en bevordert de samenwerking tussen nationale centrale banken. Bron: Wikipedia.

miljard rand tegenover 5,5 miljard in dezelfde periode vorig jaar. Het feit dat Zuid-Afrika voor de allereerste keer een netto invoerder van voedsel is geworden, verergert de situatie nog.

Het is moeilijk te voorspellen wat de beroering in de wereldeconomie op korte en middellange termijn zal betekenen voor het deficit van onze lopende rekening. De rand neigt te devalueren ten opzichte van de dollar en de euro, wat goed is voor onze export maar de wereldcrisis zal ook de vraag naar onze exportproducten doen dalen. Door de wereldcrisis is de olieprijs alweer gezakt tot het niveau van twee jaar geleden maar deze daling wordt gedeeltelijk geneutraliseerd door de dalende waarde van de rand.

Kortom, het deficit op onze lopende rekening – wat in feite weerspiegelt dat wij de voorbije 15 jaar niet in staat zijn geweest een agressief industrieel beleid te voeren, vooral op het vlak van fabricage en landbouw – zal een kwetsbare plek blijven.

Mythe nummer 5: Onze financiële sector is gezond.

Hoewel er voldoende controle is op onze financiële instellingen en ze maar matig aan rommelhypotheken waren blootgesteld in tegenstelling tot hun internationale tegenhangers, volledig immuun zijn ze ook niet geweest. *Standard Bank* was beperkt blootgesteld aan beleggingsfondsen in afgeleide producten²⁰ en *Old Mutual* verloor ongeveer 1,4 miljard dollar toen de aandelen van *Bear Sterns* kelderden. Hopelijk blijven dit de uitzonderingen.

Maar kunnen we opscheppen over een gezonde financiële sector als we te maken hebben gehad met een van de ergste zeepbellen ooit op de wereldwoningmarkt? Als de schulden van de huishoudens in de voorbije vijf jaar verviervoudigd zijn tot 1,1 biljoen rand? Als meer dan 6 miljoen Zuid-Afrikanen hun schulden niet kunnen aflossen? Als in het eerste kwartaal van 2008 82,3% van het inkomen van de Zuid-Afrikanen opging aan de afbetaling van schulden in vergelijking met 60,2% in 1998? En als elke maand 6000 voertuigen en 2000 woningen in beslag worden genomen?

20 Afgeleide producten of derivaten zijn financiële instrumenten waarvan de waarde een afgeleide is van de waarde van de onderliggende activa. Ze werden voornamelijk ontwikkeld om zich te kunnen indekken tegen wisselrisico's en renterisico's en ook koersschommelingen. De belangrijkste zijn opties, warrants en futures.

Mythe nummer 6: Er moet gekozen worden tussen geen verandering of onvoorzichtig macropopulisme.

Onvoorzichtig zijn is uit den boze, maar zelfgenoegzaamheid over de toestand van onze economie is dat ook. We moeten de valse keuze verwerpen tussen enerzijds een onhoudbaar macropopulisme van de verzorgingsstaat en anderzijds “geen verandering”, waarbij de regering verder gaat met een “voorzichtig macro-economisch beleid”, terwijl de markten de rest doen.

Onze problemen zijn structureel. We moeten de systemische kenmerken veranderen van onze constante groeistrategie die de crises in onze maatschappij teweegbrengt – werkloosheid, armoede, ongelijkheid, gebrek aan opleiding, dalende voedselveiligheid en onze kwetsbare lopende rekening. Deze crises oefenen op hun beurt invloed uit op andere belangrijke pijnpunten, met inbegrip van de criminaliteit en de onhoudbare schuldenlast van de huishoudens.

Al te vaak wordt het debat over het economisch beleid herleid tot de vraag of het al dan niet wijs is de inflatie te bestrijden of een klein begrotingstekort aan te houden. Dit zijn belangrijke punten die ongetwijfeld een voorzichtige aanpak vragen. Maar ze zijn ondergeschikt.

Op de economische top van de Alliantie waren we het erover eens dat de hoofdprioriteiten nu moeten zijn: de schepping van werk, belangrijke verbeteringen in het onderwijs, de gezondheidszorg en het strafrechterlijk systeem en een ernstige omvorming van de rurale gebieden. We mogen hierbij niet uitgaan van de veronderstelling dat er altijd wel iets zal doorsijpelen dat de massa's ten goede zal komen. De prioriteiten moeten integrale bestanddelen zijn van een door de staat geleid industrieel programma voor de omvorming van ons groeipad dat nu teveel van warenexport en import van kapitaalgoederen afhankelijk is. Dit betekent niet dat we op macro-economisch vlak te weinig voorzichtig zijn noch dat we zelfgenoegzaam met de armen gekruist zitten in de hoop dat de markten wel op een of andere manier alles zullen oplossen.

Mythe nummer 7: God zij dank!

Met andere woorden: als de Zuid-Afrikaanse financiële instellingen minder kwetsbaar lijken voor de *subprime*-crisis dan elders, als de zaken niet zo slecht gaan als ze zouden kunnen gaan, moeten we maar in

een mirakel geloven. Zie maar wat Johann Rupert²¹, CEO van *Compagnie Financière Richemont SA* tijdens zijn speech aan de Universiteit van Pretoria aan het publiek zei: "Ik ben voorstander van de afschaffing van uitvoerbeperkingen maar ik moet het met de minister van Financiën, Trevor Manuel, eens zijn dat de buitenlandse uitvoerbeperkingen ons hebben gered. Zeker een aantal van mijn bankiersvrienden en fondsenmanagers zouden zich hebben laten verleiden door de hogere opbrengsten op de *subprime*- en andere markten. Dus voor een keer: god zij dank voor de buitenlandse uitvoerbeperkingen."²²

Het kan goed zijn dat we in het verleden hebben kunnen profiteren van goddelijke tussenkomsten. Het zou in elk geval niet misstaan toe te geven dat kameraad Manuel weerstand heeft geboden aan de constante roep van de 'economische specialisten' van de media, de kringen van de grootindustrie en de Democratische Alliantie (DA) en de Inkatha Vrijheidspartij (IFP) om de uitvoerbeperkingen met één klap af te schaffen. Het GEAR-beleid houdt onder andere een geleidelijke afschaffing van de uitvoerbeperkingen in, maar de minister van Financiën heeft de voorbije 8 jaar maar liefst 26 versoepelingen van de uitvoerbeperkingen ingevoerd.

Wat nog rest aan uitvoerbeperkingen is niet bepaald toe te schrijven aan een of andere goddelijke tussenkomst of aan de minister van Financiën. Integendeel, het heeft veel te maken met de langdurige strijd binnen het ANC en vooral het verzet van de Communistische Partij van Zuid-Afrika (CPZA) en de COSATU tegen de overhaaste en overdreven liberaliserende maatregelen vanaf het midden van de jaren negentig.

Vooraf de door de CPZA geleide "Financiële Sector"-campagne dwong uiteindelijk de ambtenaren van het ministerie van Financiën de financiële instellingen en hun neiging om op een niet intelligente manier geld uit te lenen, aan banden te leggen met nieuwe wetgeving en ook op andere manieren. De *Credit Act* was een rechtstreeks resultaat van deze campagne. Ook kregen meer mensen toegang tot banken en bankverrichtingen.

Veel commentatoren moeten nu toegeven dat beide maatregelen (samen met de uitvoerbeperkingen) een belangrijke rol hebben gespeeld in de bescherming van onze banken tegen de wereldcrisis. Door "god

21 Johann Rupert is de voorzitter van Richemont met thuishaven in Zwitserland. Hij leidt ook de Zuid-Afrikaanse groep Remgro met belangen in de tabaksindustrie, mijn en de financiële sector. In 2006 stond hij op de Forbes-lijst van de rijkste mensen vermeld met een vermogen van 3,3 miljard dollar.

22 *Business Times*, 26 oktober, 2008.

zij dank" te roepen willen zij verdonkeremanen dat de volksmobilisatie een positieve invloed heeft uitgeoefend op het economische beleid.

Johann Rupert zal vast niet willen dat we ons dat herinneren. Maar we zijn het niet vergeten.

Asikhulume²³!!

4 december 2008

23 Laat ons spreken.

...

...

...

...

...

...

...

...

Dringende maatregelen om het hoofd te bieden aan de internationale crisis van het kapitalisme

Het kapitalistische systeem kent een ernstige crisis met een grote impact op de nationale economie en het leven van het Portugese volk. De Communistische Partij van Portugal (PCP) meent dat de regering de situatie moet aanpakken, haar verantwoordelijkheid opnemen en zich moet onthouden van misleidende verklaringen.

- "De crisis volgt uit de hebzucht van enkelen." Dat is een leugen. Het lijkt dan alsof de crisis voortkomt uit de overtreding van ethische normen, alsof de jacht naar maximumwinst niet inherent is aan het kapitalistische systeem.
- "De crisis is gewoon het resultaat van het uiteenspatten van de *subprime*-luchtbel." Dat is het een leugen. De realiteit is anders. De groeiende financialisering van de wereldeconomie ten koste van de reële productie, de speculatie van de grote geldbaronnen aan wie alles is toegestaan, de onafgebroken waardevermindering van de lonen en hun vervanging door het aanmoedigen en vereenvoudigen van het aangaan van schulden, al deze aspecten zijn inherent aan de ernstige situatie waarmee wij vandaag worden geconfronteerd.
- "De regering werd verrast." Dat is een goedkoop excuus. De waarheid is dat de speculatieve bel van de vastgoedsector al geruime tijd algemeen gekend is. De regering kende de situatie, maar zelfs na het losbarsten van de crisis in augustus 2008, bagatelliseerde zij de ernst ervan en verborg zij de gevolgen ervan.
- "Transparantie en regulering zijn mogelijk in het huidige kader van de markteconomie, met vrije circulatie van kapitalen en fiscale paradijzen." Dat vertellen, komt neer op het verspreiden van illusies en leugens. Dat bleek duidelijk bij het barsten van de voorlaatste speculatieve bel, die van "de nieuwe economie". Men nam nieuwe

maatregelen van regulering, controle en transparantie, maar zonder de grondslag zelf van het probleem aan te pakken. Herinneren we in dit geval aan de Portugese Handelsbank en haar banden met de belastingparadijzen; de Bank van Portugal raakte slechts op de hoogte door een interne aanklacht. Dat betekent niet dat de PCP gekant is tegen sancties en strengere maatregelen die aan de markt meer transparantie opleggen en de instellingen verplichten om meer informatie te geven over hun activiteiten en hun producten.

- "Portugal heeft aan de crisis kunnen weerstaan en ons land is er vandaag beter op voorbereid." Dat zijn eveneens illusies en leugens. Ons land stagneert jammer genoeg. De daling van het bruto binnenlands product en de uitvoer is een feit zoals ook de stijging van de rentevoeten en de afgenomen koopkracht van de werknemers en de middengroepen van de bevolking. Dat alles, zijn de gemeenschappelijke gevolgen van een rampzalig binnenlands beleid en van de internationale crisis.

De buitenlandse schuld van ons land en van zijn financieel systeem en ook van de gezinnen, samen met een zwakke nationale industrie en de buitenlandse controle van onze sleutelbedrijven als een gevolg van de privatisering, hebben onze blootstelling aan de crisis wezenlijk vergroot.

De neoliberale dogma's over "minder overheid" en "minder staatsinterventie", over de "onzichtbare hand van de markt" of de "regulering" door de markt, zijn fout. De crisis toont dit overduidelijk aan. De grote aanhangers van "alles aan de privé" en "minder staat", zijn vandaag de grootste verdedigers van de staats tussenkomst en van de nationalisatie van de verliezen. Zo proberen ze de crisis door het hele volk te laten betalen en met vele miljoenen diegenen te belonen die met speculatie al miljoenen hebben gewonnen en nog winnen.

Het kapitalisme toont zijn ware aard en zijn diepe tegenstellingen. Dit systeem heeft geen oplossing voor de problemen van de mensheid, maar het verergert ze omdat het ongelijkheid, onrechtvaardigheid, armoede en ellende veroorzaakt voor miljoenen mensen.

Voor de Communistische Partij van Portugal moet de regering onmiddellijk volgende maatregelen treffen:

1. Op binnenlands vlak moet de regering tussenkomen opdat het banksysteem de rentevoeten verlaagt en maatregelen treffen om de nationale productie te stimuleren, te verdedigen en te bevorderen.

De bedrijven moeten kasfaciliteiten krijgen om achterstallige bedragen en de bijdragen aan de sociale fondsen te kunnen betalen. De lonen moeten verhogen, de koopkracht van de werkers hersteld, de sociale vergoedingen verhoogd, heel in het bijzonder voor de gezinnen die het ergst getroffen zijn. De verdeling van het nationale inkomen moet verbeteren.

2. Op het niveau van de Europese Unie dient de regering tussen te komen opdat de Europese Centrale Bank de rentevoeten vermindert, het Stabiliteitspact opschort en ingaat tegen delokalisaties. Zij moet tussenkomen om de Structuurfondsen te versterken en andere budgettaire maatregelen te treffen om de economische activiteiten en de investeringen weer op gang te brengen. Zij moet de lonen verhogen om de koopkracht te vergroten en de interne markt op die manier uit te breiden. De regering moet binnen de EU initiatieven nemen om een eind te maken aan de belastingparadijzen.
3. De Communistische Partij is voorstander van een herziening van het internationale monetaire en financiële systeem. De privileges van de dollar moeten worden bekampt. Maar dat kan men niet bereiken door de euro kunstmatig te versterken ten koste van de zwakste economieën van de Unie, zoals Portugal.

De crisis zal zich doorzetten, ondanks de plannen van Bush en Paulson, ondanks de tussenkomsten in de banken van verschillende Europese landen en de injectie van vers geld door de centrale banken. Het merendeel van de getroffen maatregelen probeert de kost van de crisis af te wentelen op de bevolking. Dat zal leiden tot de verdere concentratie en centralisatie van rijkdommen en kapitaal.

Duizenden en duizenden werknemers van de openbare sector zowel als van de privésector hebben vandaag deelgenomen aan de Nationale Actiedag georganiseerd door de Algemene Vakbondscentrale van Portugal (CGTP-IN). Door stakingen, werkonderbrekingen en straatacties verwerpen zij de regeringsplannen van de Socialistische Partij om de arbeidswetgeving aan te tasten. Zij eisen loonsverhogingen en vragen dat er meer wordt gedaan tegen de onzekerheid. Deze grote deelname is een duidelijk teken dat men een ander beleid wenst, met oog voor het nationale belang en de nationale soevereiniteit, de bescherming van het productieapparaat en een rechtvaardigere verdeling van de rijkdommen, een land van vooruitgang en maatschappelijke rechtvaardigheid. Het volk vraagt een progressief en sociaal rechtvaardiger land.

Als we de ernst van de recentste gebeurtenissen vaststellen, dan zijn al deze aspecten nog meer van doorslaggevend belang geworden voor de toekomst van ons land.

1 oktober 2008

Jerónimo de Sousa is algemeen secretaris van de Portugese Communistische Partij (PCP). (<http://www.pcp.pt/>, <mailto:internacional@pcp.pt>)

De crisis van de internationale economie

De economische crisis in de Verenigde Staten (VS) en de lidstaten van de Europese Unie (EU), met een tendens tot bankroet in de financiële sector, is een teken van de anarchistische kapitalistische ontwikkeling. De decadentie en het parasitisme van de huidige economie worden veroorzaakt door het privé- en aandelenbezit van geconcentreerde productiemiddelen. Dit ligt aan de basis van het dagelijks najagen en verkopen van aandelen (van zekerheden zonder waarde die toekomstige rijkdom beloven), onder leiding van banken, verzekeringsmaatschappijen, beurzen enz.

De crisisfenomenen waren, zijn en zullen het onvermijdelijk lot zijn van alle kapitalistische economieën. Dit toont aan dat het kapitalisme helemaal niet almachtig is.

Geen enkele bestuursmaatregel is in staat om het systeem te redden van zijn onvermijdelijke verval, of de staat nu de in diepe schulden gedompelde banken of andere maatschappijen probeert te helpen, of het aan de markt overlaat om te beslissen over waarborgen of afprijzingen.

Ongeacht de uiteindelijke diepte en omvang van de huidige economische crisis, vrezen de leiders van het systeem terecht onbekwaam te zijn om de gevolgen, die hun politieke stabiliteit in gevaar kunnen brengen, te kunnen controleren.

De toenemende uitbuiting van de werknemers en de druk op de kleine zelfstandigen om de winsten te verhogen en te accumuleren, heeft de hele economie in een verstikkende greep. Dat gevaar dreigt eveneens voor de goed betaalde werknemers van de financiële sector en de middenklasse die reeds bij voorbaat hun inkomen beveiligd hebben door contracten, fondsen, aandelen enz. Het gaat zeker ook en vooral om gewone werknemers, die massaal hun werk en hun klein beetje spaargeld kunnen verliezen.

Wat de burgerij beschouwt als een bedreiging voor haar economische en politieke stabiliteit biedt hoop aan de krachten van de werkers en de volkeren in het algemeen. Het is van cruciaal belang om het zicht op de enige uitweg niet te verliezen: allen samen zouden zij het gewonde dier moeten aanvallen, het geen tijd geven te genezen van zijn wonden, het geen kans geven zich te herstellen. De sociale eigendom van de geconcentreerde productiemiddelen, de centrale planning van de sociale productie, de sociale controle door de arbeiders zelf, zijn absoluut noodzakelijk. Zij vereisen een ommekeer op het niveau van de macht.

Dit is geen vloek of overdrijving. Wij beweren niet dat de crisis dezelfde is als diegene men in 1929 gekend heeft. Toch heeft de groeiende capaciteit van de burgerij om de ene overheidstussenkomst na de andere toe te passen om het systeem te redden, zoals het misleiden en n slaap wiegen van de werknemers en de volkskrachten, de dynamiek erloren die zij gedurende de eerste twintig jaren na de Tweede Wereldoorlog vertoonde.

Wij roepen het volk op zich af te keren van de opzettelijk misleidende standpunten over regulering, rationalisering en humanisering van het kapitalisme; zij diaboliseren het liberalisme om het kapitalisme des te beter te redden.

Het is mogelijk dat op dit ogenblik nog niet alle voorwaarden verenigd zijn om de macht van het kapitaal omver te werpen, maar zij bieden kansen om de ontwikkeling in het voordeel van de volkeren te bevorderen.

De KKE promoveerde en steunde de vraag naar onmiddellijke maatregelen voor de verhoging van lonen en pensioenen, terwijl partijen als ND¹, Pasok² en Syn³ dit eensgezind als maximalistisch beschouwden. Vandaag klinken de beloften van deze partijen die beweren op te komen voor het volk, hol. Het volk moet ze verwerpen en zijn oordeel baseren op de politieke praktijk van deze partijen.

De ND-regering is vastbesloten de zogenaamde hervormingen in het voordeel van het grootkapitaal en de monopolies door te voeren. Pasok, de voornaamste oppositiepartij, schuift geen enkele alternatieve oplossing naar voor. Bijgestaan door Syn/Syriza, misleidt zij de mensen en verspreidt zij illusies door verouderde en bankroete politieke theorieën te bewieroken die zagezegd een rechtvaardige verdeling van

1 ND staat voor Nieuwe Democratie (rechts).

2 Pasok is de Griekse socialistische partij.

3 Syn is de Partij van Europees Links in Griekenland.

de rijkdom binnen het kapitalisme nastreven. De ontwikkeling van de economie in de VS en in de EU heeft aangetoond dat burgerlijke alternatieven die een ander beheer van het systeem voorstaan, totaal tegengesteld zijn aan én indruisen tegen de belangen van het volk.

De KKE spoort het volk nogmaals aan om een tegenoffensief te lanceren en te strijden voor:

- Huursubsidies voor werklozen en jongeren. Bouwleningen zonder interest voor jonge koppels, om een woning te kunnen kopen.
- Stopzetting van alle inbeslagnames en openbare verkopen van bezittingen van arbeiders hun bouwlening niet kunnen afbetalen. Het recht van de banken om de bezittingen van de leners in beslag te nemen en openbaar te verkopen moet bij wet afgeschaft worden.
- Afschaffing van samengestelde interesten voor alle leningen.
- Het geheel van interesten voor leningen voor de aankoop van een hoofdverblijfplaats moet worden afgetrokken van het belastbaar inkomen.
- Bevroren van de leningen afgesloten door werknemers die op dit moment werkloos zijn.
- De overheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van huisvestingsprogramma's voor het volk. Moderne en veilige woningen aan lage prijzen.
- Een reële verhoging van de salarissen aangepast aan de huidige noden van de mensen. Basisloon: 1.400 €. Minimumpensioen: 1.150 €. Werkloosheidsuitkering (80% van het basisloon) voor de hele werkloosheidsperiode. Ontslagpremie voor allen.
- Verhoging van de individuele (zonder kinderen) belastingvrijstelling tot 15.000 €.
- Afschaffing van de btw op massaconsumptiegoederen en op brandstof voor verwarming of voertuigen, ondermeer voor landbouwersgezinnen en voor het volk in het algemeen.
- Een enkele openbare sociale zekerheid voor iedereen om een einde te maken aan de diefstal van de pensioenfondsenreserves en niet alleen om te voorkomen dat men investeert in "gestructureerde obligaties".

De KKE roept arbeiders en bedienden, landbouwers, kleine zelfstandigen, progressieve bewegingen van jongeren en vrouwen op:

- In de tegenaanval te gaan en samen te strijden voor de dringende noden van het volk.

- Die partijen te laten vallen die in de EU de enige uitweg zien en die in dienst staan van de EU zoals ND en Pasok en hun bondgenoten.
- De KKE te steunen als de enige partij die een echt economisch en politiek alternatief garandeert voor het volk.

2 oktober 2008

Deze tekst is een stellingname van het Politiek Bureau van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Griekenland (KKE).

<http://inter.kke.gr> , mail: cpg@int.kke.gr

Dieven ruziën: de crisis verscherpt de interimperialistische tegenstellen¹

De wereldwijde financiële crisis brengt nog grotere spanningen teweeg in de relaties tussen de imperialistische grootmachten. Het lijkt erop dat, hoe meer zij spreken over het coördineren van hun inspanningen om de stroom van nieuwe rampen in te dijken, hoe giftiger hun relaties worden.

Japan

Terwijl Washington verder op Tokio vertrouwt als bolwerk tegen het Chinese socialisme, is het Japanse imperialisme de vernederende voorwaarden van het IMF niet vergeten, toen het een kredietenlijn opende voor de Aziatische economie tijdens de crisis van 1997. Ook de onbetamelijke haast waarmee het VS-imperialisme belangrijke stukken van deze economieën "opsloopte" tegen soldenprijzen, zit nog steeds vers in hun geheugen.

Ironisch genoeg ziet opnieuw het IMF toe op de reddingsoperatie. Maar deze keer is de bedelende hand vooral die van de VS en de EU, en een groot gedeelte van de fondsen zullen uit de Japanse kluizen komen. Washington moet niet verrast zijn als Tokio het maximum aan voordelen wil halen uit deze omgekeerde situatie.

De diepe ergernis over de imperialistische arrogantie van de VS werd samengevat in een recent artikel in de *International Herald Tribune*: "Zes maand eerder, heersten vijf of zes grote Amerikaanse investeringsbanken over de wereld. Zij bepaalden in feite de voorwaarden

1 Dit artikel is overgenomen uit *Proletarian*, het blad van de Communistische Partij van Groot-Brittannië (marxistisch-leninistisch), nr. 27, december 2008.

waaronder men beroep kon doen op internationale geldmiddelen; zij leidden de operaties en dicteerden in welke maatschappijen en landen men wel en niet kon investeren. Bedrijven en landen die hun raad niet opvolgden, deden dat op eigen risico. Vandaag zijn deze brutale VS-instellingen ofwel weggevaagd of onderworpen.”²

Het wekt dan ook geen verbazing dat in Japan stemmen opgaan die wensen dat Tokio het vacante leiderschap opvult!

Japan hoopt gebruik te kunnen maken van zijn enorme reserves aan buitenlandse deviezen om de infrastructuur in Azië en Afrika te helpen ontwikkelen. En daarmee eveneens de vraag naar Japanse producten op deze markten aan te zwengelen.

Ironisch genoeg zullen de Japanners hierdoor een blad uit het Chinese boek scheuren. Maar er blijft een betekenisvol verschil. Hoewel het Japanse imperialisme niet kan streven naar het vervangen van de neokoloniale uitbuiting van de VS door de eigen Japanse neokoloniale uitbuiting, blijft socialistisch China in staat om economische relaties voor te stellen, gebaseerd op gelijkheid en wederzijds voordeel.

Frankrijk

Intussen is Europa verdeeld over de beste manier om de financiële crisis aan te pakken. Frankrijk wil dat de nationale fondsen – investeringsfondsen van de overheid die meestal beheerd worden door landen uit Azië en het Midden-Oosten – middelen kunnen blijven putten uit hun 2.500 miljard dollar om de Europese economie drijvend te houden.

Niettemin, het bevalt hen niet op dezelfde manier behandeld te worden als Azië tien jaar geleden. De Franse president, Nicolas Sarkozy, voorspelde dit in Straatsburg: “Ik wil niet dat de Europese burgers binnen enkele maanden wakker worden en er zich van bewust worden dat Europese ondernemingen toebehoren aan niet-Europees kapitaal, gekocht tegen de laagste aandelenprijs.”³

Voor Sarkozy ligt de oplossing van dit dilemma erin dat de Europese naties “hun eigen soevereine fondsen oprichten die eventueel kunnen samenwerken om een economisch antwoord te geven op de crisis”, en

2 Martin Fackler, “Japan ziet zichzelf als een potentiële ‘witte ridder’”, *International Herald Tribune*, 22 oktober 2008.

3 Geciteerd door Katrin Bennhold in “Europeanen verdeeld over de idee van nationale fondsen”, *International Herald Tribune*, 22 oktober 2008.

door de nationale ondernemingen die in gevaar zijn, te beschermen door directe staatsinterventies.

Duitsland

Terwijl Frankrijk zowel de boter als het geld van de boter wil hebben – aan de ene kant wil het de buitenlandse investeringsfondsen pluimen en aan de andere kant de “nationale kampioenen” ondersteunen – verwerpt Duitsland misprijzend het grote plan van Sarkozy.

De Duitse minister van Economie: “Het Franse voorstel om de Europese industrie te beschermen tegen buitenlandse soevereine fondsen met overheidsinvesteringen staat tegenover de succesvolle principes van onze economische politiek.”⁴

Geen enkele pan-Europese oplossing voor de kapitalistische crisis kan op succes hopen als zij niet overeenstemt met de Duitse nationale belangen.

Een verklaring voor de minder sombere kijk van Berlijn op de eigen nationale vooruitzichten kan liggen in de verschillende aard van zijn relaties met Rusland. Gedurende vele naoorlogse jaren, heeft West-Duitsland plichtsgetrouw gehandeld als Amerika's bolwerk tegen het bolsjewisme in Europa. Het is dus niet verwonderlijk, dat de val van de Berlijnse muur door het VS-imperialisme begroet werd als een waarborg, dat het nieuwe millennium de “Amerikaanse Eeuw” zou aankondigen. Vandaag weten we dat de dingen een beetje anders zijn gelopen.

In zijn strijd om niet meegesleept te worden in de draaikolk van de door de VS veroorzaakte financiële crisis, tracht Duitsland zijn relaties met het Rusland van Poetin te versterken. Duitsland is Ruslands grootste buitenlandse handelspartner. In 2007 ging 3% van de Duitse export naar Rusland.

Meer dan 4.600 Duitse ondernemingen in de industrie- en energie-sector hebben afdelingen geopend in Rusland. Duitsland betreft meer dan 35% van zijn aardgas uit Rusland. Dit kan verklaren waarom de Duitse industriëlen geen voorstander waren om Shell en BP te steunen, toen de intimidatiepogingen van deze ondernemingen tegen de Russische nationale belangen zich tegen henzelf keerden.⁵

4 Ibid.

5 Judy Dempsey, “Berlijn verdiept banden met Moskou”, *International Herald Tribune*, 22 oktober 2008.

In Washington maken sommigen zich met recht en reden zorgen over het feit dat "Duitsland zijn Atlantische banden wil losgooien en proberen om tussenpersoon te spelen tussen het Witte Huis en het Kremlin!"⁶

Ongelijke ontwikkeling

De verscherping van de crisis zal heel de imperialistische wereld confronteren met een herverdeling van de wereldmarkt in overeenstemming met het werkelijke economische potentieel van iedere speler. Dat staat haaks op de huidige verdeling van de markt met een onbetwiste VS-overheersing.

Oude allianties verzwakken en nieuwe verbonden dringen zich op: de crisis zou inderdaad eerder vreemde partners bij elkaar kunnen brengen!

6 Ibid.

TIENDE INTERNATIONALE ONTMOETING VAN COMMUNISTISCHE EN ARBEIDERSPARTIJEN

Verklaring van São Paulo Socialisme is het alternatief!

Wereldwijd worden we geconfronteerd met een ernstige en diepgaande economische en financiële crisis. Het gaat om een kapitalistische crisis die onlosmakelijk verbonden is met het karakter en de onoplosbare tegenstellingen van het kapitalistische systeem. We hebben waarschijnlijk te maken met de meest ernstige crisis sinds de Grote Depressie, die haar startpunt kende met de crash in 1929. Zoals altijd zijn de werkers en de volksmassa's hiervan op de eerste plaats het slachtoffer.

De huidige crisis is de uitdrukking van een meer diepgaande crisis, inherent aan het kapitalistische systeem en illustreert de historische limieten van het kapitalisme en de noodzaak van de revolutionaire omverwerping van dit systeem. Tegelijk houdt de huidige crisis een ernstige bedreiging in voor sociale achteruitgang en een bedreiging voor de democratie. Zoals de geschiedenis al heeft laten zien, betekent zij een voedingsbodem voor autoritaire en militaristische bewegingen. Dit vereist van alle communistische partijen en van alle democratische en anti-imperialistische krachten een verhoogde waakzaamheid.

Miljarden overheidsgeld wordt gemobiliseerd om diegenen te redden die verantwoordelijk zijn voor deze crisis (grootkapitaal, de *haute finance* en speculanten). Ondertussen gaan werkers, kleine boeren, de middenklassen en al diegenen die moeten werken om te leven, zwaar gebukt onder de monopolies. Zij zullen nog meer worden uitgebuit en getroffen worden door werkloosheid, looninleveringen, onzekerheid, honger en armoede.

Machtige ideologische campagnes trachten ons af te leiden van de werkelijke oorzaken van de crisis en hiermee de weg te blokkeren voor oplossingen in het belang van de volksmassa's. Deze zouden ten goede komen aan een nieuw machtsevenwicht, een nieuwe internationale orde ten

gunste van de bevolking, van de internationale solidariteit en de vriendschap onder de volkeren. De voornaamste kapitalistische mogendheden, met op kop de VS, de Europese Unie en Japan, spannen de internationale organisaties – waar zij het voor het zeggen hebben – voor hun kar: het IMF, de Wereldbank, de Europese Centrale Bank, de Navo en andere.

Zij manipuleren eveneens de Verenigde Naties om deze internationale instelling af te stemmen op hun noden en behoeften. Als bezetenen werken zij aan “oplossingen” die op zichzelf niets anders zijn dan het zaad voor nieuwe crisissen. Zij trachten daarbij het systeem op korte termijn ter hulp te komen en de mechanismen van imperialistische uitbuiting en onderdrukking te versterken.

Ze zoeken zondebokken en blijven de voorkeur geven aan verkeerde keuzes: “regulering”, “humanisering” en “hervorming” van het kapitalisme. Zo trachten zij de schijn te redden en alles bij het oude te laten. De partijen die het kapitalisme verdedigen, hebben zich gehaast om de dogma's van de *Consensus van Washington* te aanvaarden, die voedsel heeft gegeven aan de brutale speculatieve financiering van onze economie. De sociaaldemocratie tracht haar welwillendheid te verdoezelen tegenover het neoliberalisme en de transformatie van dit systeem tot een pijler van het imperialisme. Daarom wenst zij een laattijdige terugkeer naar een “regulering” van het keynesiaanse type, dat het werkelijke klassenkarakter van de macht en de eigendomsverhoudingen intact laat. Zo tracht zij te voorkomen dat de werkers en de volkeren instemmen met revolutionaire alternatieven.

Toch is dit perspectief niet te vermijden.

Indien de werkers en de volkeren zich verenigen, dan kunnen zij, zoals de geschiedenis dit eerder al heeft aangetoond, een invloed uitoefenen op de loop van de economische, sociale en politieke gebeurtenissen. Zij zijn in staat om belangrijke toegevingen van het grootkapitaal af te dwingen en zij kunnen de vlucht vooruit naar fascisme en oorlog een halt toe roepen. Zij kunnen het pad effenen voor diepgaande veranderingen van progressieve en zelfs revolutionaire aard.

Internationaal zien we een steeds scherper wordende klassenstrijd. De mensheid beleeft een van de moeilijkste en meest complexe tijden uit haar geschiedenis: een wereldwijde economische crisis gaat samen met een energie- en voedselcrisis en een ernstige milieucrisis, een wereld vol zware onrechtvaardigheid en ongelijkheid, met oorlogen en conflicten. We bevinden ons op een historisch kruispunt van twee tegengestelde tendensen. Aan de ene kant zien we de enorme gevaren voor de vrede, de soevereiniteit en de democratische rechten van de

volkeren en de werkers. Aan de andere kant zien we immense mogelijkheden voor strijd en vooruitgang voor de zaak van de volkeren en de werkers, voor het socialisme en het communisme.

De Communistische en Arbeiderspartijen die zich hebben verzameld voor hun 10^e Ontmoeting in São Paulo juichen de strijd van de volkeren toe, die in de hele wereld opstaan tegen imperialistische uitbuiting en onderdrukking, tegen de toenemende aanvallen op de historische verworvenheden van de arbeidersbeweging, tegen het militaristisch en antidemocratisch offensief van het imperialisme.

Wij willen nadrukkelijk onderstrepen dat het bankroet van het neoliberalisme niet enkel een mislukking betekent van het politieke beheer van het kapitalisme, maar wel degelijk de mislukking is van het kapitalisme zelf. Wij hebben vertrouwen in het superieure karakter van het communistische project en de communistische idealen. Wij bevestigen dat het antwoord op het streven naar emancipatie van de werkers en de volkeren slechts kan worden gevonden in de breuk met de macht van het grootkapitaal, met de imperialistische blokken en verdragsallianties, en doorheen diepgaande bevrijdende en antimonopolistische veranderingen.

Wij bevestigen onze overtuiging in het socialisme als alternatief. Het is de weg naar een werkelijke en volledige onafhankelijkheid van de volkeren, de weg om de rechten van de werkers veilig te stellen, de enige weg om een einde te maken aan de vernietigende crisissen van het kapitalisme. Wij roepen de arbeidersklasse, de werkers en de volkeren over de hele wereld op om zich aan te sluiten bij de zaak van de communisten en de revolutionairen en om, vanuit hun klassenbelangen en hun legitieme streefdoelen, samen te bouwen aan een toekomst van voorspoed, rechtvaardigheid en vrede voor de mensheid. Vandaag zijn de omstandigheden van die aard dat de strijd en de weerstand van de volkeren kan worden verenigd in een brede beweging tegen het kapitalistisch crisisbeleid en tegen de imperialistische agressie die een gevaar inhoudt voor de wereldvrede.

Zeker van het feit dat een andere wereld mogelijk is, een wereld die bevrijd is van klassenuitbuiting en onderdrukking door het kapitaal, verklaren wij ons te blijven inzetten voor de opbouw van een nieuwe samenleving zonder klassenuitbuiting en onderdrukking, voor de historische opbouw van een socialistische maatschappij.

São Paulo, 23 november 2008

<http://www.pcdob.org.br/> – mail: internacional@pcdob.org.br

The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a standard page of prose, possibly containing a list or a series of paragraphs, but the content cannot be discerned due to the low contrast and blurriness of the scan. The text is organized into several distinct blocks, likely representing separate entries or sections within a larger document.

Een islambeweging die openstaat voor links: de opkomst van een nieuw Arabisch tiersmondisme?

Islambewegingen, radicaal linkse bewegingen en Arabisch nationalisme leken zeer lang lijnrecht tegenover elkaar te staan. Nochtans zijn er allianties ontstaan die het politieke landschap in Palestina, Libanon en Egypte grondig hebben herschikt.¹

De debatten over de plaats van het religieuze en het politieke worden vaak verdraaid door subjectieve ideologische en culturele percepties. Zo wordt de manier waarop men in Frankrijk naar het islamitische fenomeen kijkt, nog steeds sterk overheerst door een aantal zeer abstracte paradigma's, waarin geen plaats is voor een concrete en zelfs feitelijke analyse van het politieke landschap in het Midden-Oosten. Er wordt een willekeurige tweedeling gemaakt tussen "leken" en "religieuzen", "gematigde islam" en "extremistische islam", "progressief" en "reactionair".

Zo komen er typologieën tot stand die in werkelijkheid overeenstemmen met een ingebeelde werkelijkheid van het politieke: het politieke zoals men zou willen dat het is, niet zoals het is. Het politieke landschap van het Midden-Oosten komt naar voor als fundamenteel listig in de historische simplificaties, die een onherstelbare scheidingslijn trekken tussen, enerzijds, de islamisten die allemaal identiek zijn, van Al-Qāida tot de Libanese Hezbollah en, anderzijds, de leken die van nature uit aandacht hebben voor de rechten van man en vrouw. Deze categorieën blijken vandaag inderdaad gedeeltelijk verkeerd: in Palestina is het wel degelijk het "niet-religieuze" Fatah dat de auteur is van één

1 Dit artikel verscheen voor het eerst in de elektronische bijlage van het tijdschrift *Mouvements* (Frankrijk). Zie: <http://www.mouvements?info/spip.article127>.

van de reactionairste wetten voor de vrouwenrechten, die de gevangenisstraf voor daders van eremisdaden tot zes maanden beperkt. "Leek" wordt vaak verward met "progressief". Zo zal men zich ook gemakkelijk inbeelden dat leken steeds vervolgd worden door moslimintegristen. In sommige gevallen blijkt deze bewering correct, in andere niet. Dan moet men bijvoorbeeld begrijpen hoe de Libanese Communistische Partij allianties aangaat met Hezbollah, of hoe het marxistische Palestijnse Volksbevrijdingsfront (PFLP) regelmatig samenwerkt met Hamas of met de Islamitische Jihad, en politiek en methodologisch stilstaan bij deze nieuwe realiteiten.

Een steeds terugkerende tendens bestaat erin het debat te simplificeren op basis van halsstarrige ideologische ideeën, die de islamitische politieke verantwoordelijken beschouwen als vaste categorieën, niet in staat om zich politiek en ideologisch om te vormen. De islambeweging bestaat al zo'n tachtig jaar in het Midden-Oosten. Zich verbeelden dat deze beweging een eengemaakt, homogeen geheel is, zonder punten van verschil, is hetzelfde als veronderstellen dat links een breed spectrum beslaat, van de Baader-Meinhofgroep tot Tony Blair, of dat rechts een homogeen geheel is dat zonder onderscheid de Duitse christendemocratie en de Italiaanse neofascisten verenigt. Er is een geschiedenis van de linkse en een geschiedenis van de rechtse bewegingen. En dus moet er ook een geschiedenis zijn van de islambewegingen, want deze politieke realiteit is sterk gepluraliseerd. Het voorbeeld van de politieke hergroeperingen in het Arabische Midden-Oosten en het feit dat er vandaag een politiek islamisme van nationalistische aard is, dat openstaat voor links en voor de Arabische nationalistische bewegingen, werpt een aantal theoretische en politieke vragen op.

Een nieuw model van politieke allianties in Palestina en elders

Toen op 23 december 2004 de eerste gemeenteraadsverkiezingen sinds 1976 plaatsvonden in de Westbank, was er een groot vraagteken: zou Hamas het beter doen dan Fatah? Hoe zou de politieke krachtsverhouding tussen de islamisten, de nationalistische beweging en de linkerzijde er na de stembusgang uitzien? Het antwoord was niet eenduidig: de gemeenteraadsverkiezingen zorgden niet voor een duidelijke structurering van het politieke landschap. Integendeel, sommige gegevens werden dooreengeschud en bepaalde tendensen leken bevestigd te worden. Veeleer dan tot de traditionele oppositie tussen duidelijk afgebakende

kampen – Fatah, Hamas, PFLP, DFLP, PPP² –, kwamen er plaatselijk nieuwe allianties tot stand, wisselend en conjunctureel. In Bnei Zayyaid was het, net zoals in Bethlehem, een alliantie tussen het PFLP en Hamas die het mogelijk maakte het politieke overwicht van Fatah in de Gemeenteraad te betwisten. In Ramallah werd één jaar later een vrouwelijk lid van het PFLP verkozen tot burgemeester, dankzij de drie stemmen van Hamas naast de zes van het PFLP, waardoor de zes gemeenteraadsleden van Fatah in een minderheidspositie terechtkwamen.

Deze onuitgegeven allianties tekenden zich ook af op het terrein van de militaire operaties: sinds 2001 opereerde de gewapende vleugel van het PFLP – de Abou Ali Mustapha Brigades – in de Gazastrook regelmatig zij aan zij met de Ezzedine al-Quassem Brigades – de gewapende vleugel van Hamas – en de al-Quds Brigades – van de Islamitische Jihad. Tot slot zochten dissidente elementen van Fatah, gestructureerd rond de mistige Volkscomités van het verzet (CPR), stilaan toenadering tot de Gaza-leiding van Hamas. Na haar overwinning bij de wetgevende verkiezingen van januari 2006, plaatste ze één van de belangrijkste activisten van de CPR, Jamal Samhadana³, een voormalig Fatah-militant, aan het hoofd van de nieuwe Palestijnse veiligheidsdienst, opgericht door de Hamasregering. Het was op dat ogenblik belangrijk een tegengewicht te vormen, vooral in de Gazastrook, tegen de veiligheidskrachten geleid door Mohammad Dahlan, een Fatah-leider. Samhadana symboliseert de fractie van Fatah die zich stilaan heeft verwijderd van de partijleiding en haar geleidelijk uiteenvallen bevestigt, versneld door de dood van Yasser Arafat op 11 november 2004, wiens symbolische aura altijd een minimum aan interne eenheid garandeerde. Zo komt het dat Saed Siyyam, de nieuwe Palestijnse minister van Binnenlandse Zaken en lid van Hamas, een voormalig lid van Fatah kiest, dus een politiek element afkomstig uit het Palestijnse nationalisme, en niet iemand van de islamitische beweging zelf, om de veiligheidsdiensten te leiden, met als enig doel ... het op eigen terrein beconcurreren van het militaire overwicht van de Preventieve Veiligheid, een dienst verbonden aan de Fatah-leiding.

2 Fatah, de Nationale Beweging voor de bevrijding van Palestina, is de historische organisatie van het Palestijnse nationalisme. Het PFLP (Volksfront voor de bevrijding van Palestina) en het DFLP (Democratisch Front voor de bevrijding van Palestina) zijn de twee belangrijkste organisaties van extreem-links. Hamas – de Beweging van Islamitisch Verzet – is de eerste islamitische beweging, in termen van militante krachten. Tot slot is de PPP (Palestijnse Volkspartij) de voormalige Communistische partij.

3 Jamal Samhadana werd geëxecuteerd tijdens een Israëlische doelgerichte operatie, in juni 2006.

De confrontaties Fatah-Hamas van de laatste twee jaar stemmen overeen met een politiek-strategisch meningsverschil over het standpunt dat aangenomen moet worden tegenover Israël en de internationale gemeenschap. Het gaat niet om een ideologisch geschil tussen seculier of gelovig. En als de twee overheersende partijen Fatah-Hamas door hun broederstrijd een latente burgeroorlog in de hand werken, zijn het het PFLP en de Beweging van de Islamitische Jihad (MJIP), dus een linkse organisatie en een islamitische organisatie, die doorgaans een bemiddelende rol spelen. Als het PFLP vandaag zeer kritisch blijft ten opzichte van Hamas, is dat vooral omdat het Hamas verwijt te volharden in een gewapende *tête-à-tête* tussen Hamas en Fatah – ten nadele van de Palestijnse nationale eenheid – die de Palestijnse grondgebieden inzake openbare veiligheid in een chaos dreigt onder te dompelen. En nogmaals, het PFLP deelt dit standpunt met de Islamitische Jihad. Tijdens de gebeurtenissen van juni 2007 betoogden zij samen door de straten van Gaza.

De Palestijnse politieke cartografie is geen uitzondering: het Arabische politieke landschap lijkt compleet hertekend te worden. De traditionele tweedelingen, met name die waarbij een religieus kamp lijnrecht tegenover een seculier kamp stond, zijn in de hele regio stilaan vervlakt. De politieke islam zit vandaag in een versnelde fase van nationalisering en regionalisering, terwijl de sectoren afkomstig uit de linkerzijde en uit het Arabische – baathistische of nasseriaanse – nationalisme, die geen politiek model en geen strategische partner meer hebben en ten prooi vielen aan een structurele en militante crisis, stilaan proberen hun ideologische en praktische modellen te herdefiniëren, en zich verplicht zien hun netwerk van allianties complexer te maken door nu de voorkeur te geven aan de islamistische partner. Sinds 2000 worden in de Arabische wereld de politieke kaarten herlegd, op een eigen ritme en met uiteenlopende tussenstappen naargelang het land en de ruimte. Hierbij wordt soms teruggekoppeld naar het verleden, duiken nieuwe problematieken op en ontstaan nooit geziene breuken.

Deze hertekening van het politieke landschap draait rond het Arabisch nationale vraagstuk en de kwestie van de democratie. In de politieke context gekenmerkt door de Palestijnse Intifada van september 2000, het Amerikaanse offensief tegen Irak in 2003 en de recente “oorlog van drieëndertig dagen” tussen Hezbollah en Israël, staat de nationale kwestie opnieuw op het voorplan in de Arabische wereld. Deze kwestie is bepalend voor de actie- en contestatiemodellen, de manier waarop het politieke landschap hertekend wordt en de verschillende

tactische allianties tussen de stromingen die zich verzetten tegen het Amerikaanse plan van het "Grote Midden-Oosten". Daarbij komt de democratische kwestie: aangezien de Arabische politieke systemen meestal gebukt gaan onder een model gebaseerd op politiek autoritarisme en nepotisme, en de meeste van deze systemen, van Egypte tot Jordanië over Saoedi-Arabië en de belangrijkste oliemonarchieën van de Golf, organisch verbonden zijn met de verschillende Amerikaanse en Europese belangen in de regio, loopt de betwisting van het Israëli-sche en het Amerikaanse beleid vaak samen met een aanklacht tegen de binnenlandse politieke systemen: in Egypte zijn het in de jaren 2000 tot 2006 dezelfde politieke kaders en dezelfde mobilisatiestructuren die beurtelings mobiliseren voor steun aan de Palestijnse en de Iraakse bevolking én voor de democratisering van het regime.

De Arabische nationale en democratische kwestie bakent dus een aantal dooreenlopende toenaderingen af tussen de pan-Arabische ruimte, die historisch gezien toegespitst is op de Palestijnse problematiek, en de binnenlandse nationale ruimte. De constructieve interactie tussen de pan-Arabische dimensie van het beleid en zijn interne nationale uitdrukking en de toegenomen verstrengeling tussen de Arabische nationale en democratische kwestie, brengen sinds 2000 een reeks politieke mutaties tot stand die uitmonden in een aantal tactische en/of strategische allianties tussen radicaal links, sectoren afkomstig uit het nasseriaanse of baathistische nationalisme en, tot slot, islamitisch-nationalistische formaties. Deze interactie tussen verschillende ruimtes – de nationale, regionale en globale – en deze verstrengeling tussen voorheen botsende politieke stromingen, zijn de voorbodes van een herformulering van het Arabisch nationalisme, van een langzame en geleidelijke hertekening van het politieke landschap, dat de politieke situatie nog maar nauwelijks begint dooreen te schudden en dat vooral breekt met de actiekaders afkomstig uit de geschiedenis van de 20^e eeuw.

Van "politiek concordisme" naar een eenheidsdynamiek

Marxiserend links, de Arabische nationalistische stromingen van verschillende gezindtes en de centrale sectoren van de politieke islam, lijken vandaag nauw samen te werken. Dat was ooit anders: de verschillende soorten Arabisch nationalisme hebben zich tientallen jaren lang onderscheiden door hun repressief beleid ten opzichte van de stromin-

gen voortgekomen uit de moslimbroeders, of dat nu in het Egypte van Nasser was of in het Syrië van Hafez el-Assad. Het politiek islamisme werd, tijdens zijn opkomende fase in de jaren 1980 als gevolg van de Iraanse revolutie van 1979, dan weer gekenmerkt door een systeem van rechtstreekse repressie tegen de linkse groepen, omdat die de ontwikkeling van het politiek islamisme belemmerden en zich inplantten in bepaalde sleutelsectoren van de universitaire, politieke, syndicale of associatieve wereld. In het Libanon van de jaren 1980 trad Hezbollah fysiek op tegen de sjiietische militanten van de Libanese Communistische Partij, als het erom ging de hegemonie van het nationale verzet in Zuid-Libanon te betwisten. Twee van hun briljantste intellectuelen, Mahdi Amil et Hussein Mroue, werden vermoord door militanten die aanleunden bij de Islamistische beweging.⁴

Ook in Palestina waren het groepen uit de omgeving van de moslimbroeders, die in 1986 de Beweging van het Islamitische verzet (Hamas) zouden oprichten, die de militanten van het PFLP en de PPP aanvielen. Dokter Rabah Mahna, die vandaag de onderhandelaar is van het Politiek Bureau van het PFLP in de inter-Palestijnse discussies, en die dus regelmatig naar punten van overeenstemming moet zoeken met de Islamitische Jihad, was in 1986 het slachtoffer van een moordpoging door militanten van Hamas. Maar zijn visie op de islambeweging wordt bepaald door de huidige politieke realiteit en niet door die van het verleden: als hij het over Hamas heeft, onderstreept hij de punten van vooruitgang en van stagnatie, die naargelang de politieke conjunctuur in verschillende combinaties kunnen voorkomen: "Er is een zekere evolutie geweest in Hamas. Sinds 1988, heeft Hamas zich stilaan omgevormd van een organisatie van het type moslimbroeders tot een islamitische nationale bevrijdingsbeweging. Wij hebben er sindsdien voor geijverd dat Hamas in de PLO zou worden opgenomen en binnen de PLO een nationale bevrijdingsbeweging zou zijn. Maar het feit dat Hamas onlangs weigerde de PLO te erkennen, was zeer verdacht voor ons. (...) Wij zullen dus geen druk uitoefenen op Hamas en wij erkennen hen als een stroming binnen het verzet en ten tweede als verkozen regering. Maar daarnaast willen wij niet dat Hamas ingekapseld blijft in een gesloten, ideologische visie van het type moslimbroeders: daarom moeten de internationale en de Arabische politieke krachten die de Palestijnse zaak steunen maar niet akkoord gaan met het volle-

4 Sommige Libanese bronnen beschuldigen Hezbollah. Toch laten leiders van de Communistische Partij vandaag de twijfel bestaan en wijzen zij de stelling van moorden uitgevoerd door soennitische integristische groepen niet af.

dige programma van Hamas of met een deel ervan, ons helpen om ze uit hun gesloten visie te doen stappen, om hun evolutie verder te zetten. Indien wij ze isoleren, dreigen zij een stap terug te zetten en terug te keren naar een beweging van integristische aard, zoals voor 1988.”⁵

Hoewel er in het verleden wel degelijk confrontaties zijn geweest, kunnen de verschillen in het verzet van nationalisten, islamisten en radicaal links historisch gezien gerelativeerd worden door een reeks dynamische overgangen, met een beredeneerde en ideologische inslag, van militant verkeer tussen deze drie politieke sleutelsectoren van de Arabische wereld. De socioloog Maxime Rodinson herinnerde er reeds aan dat er tussen het Arabisch nationalisme, de islam en het marxisme, een “concordisme”⁶ bestaat, dat de uitwisseling van ideeën en praktijken bevordert: “De onbetwistbare doctrinale onverenigbaarheid van de ideologieën wijkt na verschillende verzoeningsprocedures, wanneer de overwegingen inzake internationale strategieën de twee bewegingen (communisten en moslims) naar een vriendschappelijke houding doen neigen. De moslims gaan ideeën ontlenuen aan de communistische ideologie, wanneer deze ideeën overeenstemmen met wat hun impliciete ideologie eist, zelfs buiten deze vriendschappelijke houding. (...) Als men verder gaat, is er normaal gezien een herinterpretatie van begrippen, van ideeën, van moslimsymbolen als equivalenten van courante communistische ideeën of thema’s. De operatie gebeurt vaak door communisten die de alliantie er willen doorduwen. Wanneer de poging tot herinterpretatie zeer sterk wordt geforceerd, bekomt men wat men “concordisme” heeft genoemd. De term zou misschien veralgemeend kunnen worden om een systematisch geheel van herinterpretatie aan te geven.”⁷

Wat Olivier Carré zelf “tussensectoren” tussen godsdienst en nationalisme noemde⁸, is gedurende heel de eeuw en gedurende de opkomst en de ontwikkeling van deze drie stromingen waarneembaar. De generatie van de stichters van de Palestijnse nationale beweging en van Fatah – Yasser Arafat, Khalil al Wazir, Salah Khalaf – hadden een nauw contact met de moslimbroeders in de jaren 1950 en 1960. Het

5 Rabah Mhana, lid van het Politiek bureau van het PFLP, interview met de auteur, Parijs, 2 mei 2006.

6 *Concordisme* is een nieuw woord dat de auteur introduceert. Hij gebruikt het om een zekere samenhang, een zekere overeenkomst tussen twee stromingen aan te duiden.

7 Maxime Rodinson, “Rapport entre islam et communisme”, *Marxisme et monde musulman*, Seuil, 1972, p. 167-168.

8 Zie Olivier Carré, *L’Utopie islamique dans l’orient arabe*, Presses de la Fondation nationale des sciences politiques, 1994.

nasserisme zelf was in de eerste jaren na de revolutie van 1952 niet gevrijwaard van een complexe verhouding met de politieke islam. Bij deze persoonlijke trajecten komt nog het hergebruik en de systematische herinterpretatie van de verschillende soorten religieuze of politieke stellingnames door een geheel van bewegingen, een voortdurend verkeer van semantische en conceptuele gehelen. Zo aarzelde de Iraakse Communistische Partij niet om, kort na de revolutie van 1958 en de machtsovername door Abdel Karim Kassem, te verwijzen naar de doctrinaire grondslagen van het sjiïsme. Het revolutionaire perspectief werd in het discours van deze partij geassocieerd met de eeuwenoude en messianistische grondslagen van het sjiïsme, terwijl de leiders van de partij vurig inspeelden op de verwantschap tussen de termen shii'a ("sjiïetisch") en shouyou'i ("communistisch" in het Arabisch). Wat de term "socialistisch" betreft, deze werd veelvuldig gebruikt en omgevormd door een aantal kaders en ideologen van de moslimbroeders, zoals Sayyid Quotb of Muhammad al-Ghazali, in het perspectief van een "islamitisch socialisme".

Zo zijn we al bijna een halve eeuw getuige van een dynamisch verkeer en een voortdurende mutatie van het politieke vocabularium. Dat bewijst hoezeer de ideologie zelf onderworpen is aan complexe processen van overgang, ontlening en herinterpretatie en steeds in beweging blijft, wanneer ze in de praktijk van de politiek is omgezet. De tijdsgebondenheid van het nationalisme van de derdewereldlanden is eigenlijk een gedifferentieerde politieke tijdsgebondenheid. Het verleden, de culturele tradities en de ideologische erfenissen nemen een belangrijke plaats in als principes die aan de basis liggen van het nationale bewustzijn. Het antikoloniale nationalisme is een hybride ruimte, in interactie met elementen van de politieke moderniteit, die het tegelijkertijd bekritiseert door elementen uit het verleden te recupereren, te recyclen en te herinvesteren. Het "concordisme" tussen nationalisme en islam stemt overeen met een politieke en ideologische actualisering van de islam, die niet zozeer een restant is uit het verleden dan wel een overgeërfd, levendig en praktisch cultureel element, dat in voortdurende interactie staat en vermengd wordt met het politieke heden, zelfs al is dit heden in essentie seculier en wereldlijk. Het antikoloniale nationalisme, dat historisch gezien gebaseerd is op een reeds concordismen, is niet het tegenovergestelde van de moderniteit, maar het overnemen en het transformeren van de moderniteit, binnen de specifieke context van een ruimte die zich zowel politiek als cultureel overheerst voelt.

Het decennium van de jaren 1980 werd bijzonder gekenmerkt door de toenemende en spectaculaire overstap van marxistische, vaak maoïstische militanten of Arabische nationalistinnen naar de politieke islam. Dat is in het bijzonder zichtbaar in Libanon waar jonge kaders toetreden tot de Hezbollah, die is ontstaan tussen 1982 en 1985, terwijl de PLO stilaan het land van de cederbomen moet verlaten en de "progressieve Palestijnse"⁹ as verdwijnt als gevolg van de interne verdeeldheid en de Syrische druk. Dat geldt ook voor de meerderheid van de strijders van de Studentenbrigade, de Katiba Tullabiya, een militaire groep verbonden aan Fatah, die zich geleidelijk aan engageerde in het militaire verzet van de "Partij van God", of in andere structuren van islamitische aard, onder invloed van de Iraanse revolutie.

De ervaring van deze linkse tendens van Fatah, ontstaan in het begin van de jaren 1970, is bijzonder interessant: lang voor de Iraanse revolutie proberen jonge Libanese en Palestijnse militanten islam, nationalisme en Arabisch marxisme met mekaar te verbinden. Het bewijs daarvan is dat de kwestie van de banden tussen de drie toen reeds werd gesteld. Saoud al Mawla, die vandaag professor filosofie is aan de Libanese universiteit van Beiroet, was eerst lid van de linkse tendens van Fatah en stapte in de jaren 1980 over naar Hezbollah, waar hij nadien weer uitstapte. Hij legt uit: "In de jaren 1970, begonnen wij ons te interesseren voor de strijd van de moslimvolkeren. Het was een mengeling van Arabisch nationalisme en islam, of een Arabisch-islamitisch communisme, Arabisch-islamitisch marxisme. Wij hebben geprobeerd te doen zoals de moslimcommunisten in de Sovjet-Unie in de jaren 1920: Sultan Ghaliev. En wij begonnen de islam te bestuderen. Dat deden wij toen we de maoïstische principes begonnen toe te passen: men moet de ideeën van het volk kennen, zich interesseren voor het volk, voor wat het volk denkt... Men moet de tradities van het volk kennen. Dus wij begonnen ons te interesseren voor de volkstradities, de populaire ideeën, alles wat behoort tot het leven van de mensen. En de islam bleek het fundament van deze maatschappij, in staat om ze te mobiliseren. Het was in een militante, pragmatische zin, factoren nemen en gebruiken die de mensen kunnen mobiliseren voor de strijd. Op die manier zochten we toenadering tot de islam: vanuit het maoïsme, van-

9 De as die men gemakkelijks halve "progressief Palestijns" heeft genoemd, bestaat uit organisaties van Libanees links (Progressieve socialistische partij, Organisatie voor communistische actie in Libanon) en Palestijnse krachten in Libanon (Fatah, PFLP, DFLP). In de jaren 1970 is het vooral deze as die zich verzet tegen de christelijke militieën, de Libanese falangisten.

uit een theoretisch standpunt en vanuit de dagelijkse ervaring. (...) En het is daarom dat wij er al waren, op het ogenblik van de Iraanse revolutie. En zelfs dat gebeurde niet op ideologische of religieuze basis. Dit wil zeggen, we zagen in de islam een beschavende kracht en een politieke kracht, een cultuurstroming, die christenen, marxisten en moslims kan verenigen, als een reflectie, een antwoord, een weg van strijd, tegen het imperialisme, om een richting aan te geven voor de strijd, onze benaderingen, onze ideeën, onze politieke praktijken te vernieuwen."¹⁰ Daar waar de jaren 1970 zich nog kunnen schikken in een theoretische en politieke reflectie van bepaalde militanten over de banden tussen marxisme, islam en nationalisme, was er in het decennium van de jaren 1980, gekenmerkt door de regionale ideologische en politieke effecten van de Iraanse revolutie en door de hegemonie van de politieke islam, geen plaats meer voor deze bespiegelingen.

In de jaren 1990 ontstaat er een breuk en het stilzwijgende systeem dat concordisme had gekoppeld aan gewelddadig verzet, werd geleidelijk aan omgevormd tot een unitaire dynamiek, waarbij het concordisme nog meer in de hand wordt gewerkt door een proces van tactische allianties tussen deze verschillende stromingen. Met de Golfoorlog, de pogingen om het Israëliësch-Palestijns conflict te regelen via de Conferentie van Madrid en de Interim-akkoorden van Oslo in 1993, met het einde van de Oost-West-opdeling en de hereniging van Jemen, stort een wereld in. De revolutionaire en nationalistische fraseologie is ten einde raad, ongeacht of ze islamitisch of marxistisch is; dat heeft waarschijnlijk ook te maken met het feit dat het regime van Teheran onder impuls van de nieuwe president Rafsandjani zijn messianistische en tiermondistische discours geleidelijk aan laat vallen.

De politieke gegevens hebben zich gewijzigd. Men zal moeten bepalen in welke zin er een driedubbele mislukking is: van de politieke islam, van het Arabisch nationalisme, van links. Maar bovenal is het natuurlijk op het puin van de grote utopieën en de veelvuldige mythologieën van de afgelopen eeuw, dat het Arabische politieke landschap zich stilaan zal heropbouwen en hertekenen. De interne krachten die aan het werk zijn, zijn niet langer eenzijdig: daar waar het islamisme in de jaren 1980 de vruchten oogstte van de politieke en sociale ontgoochelingen in de Arabische wereld, zijn we sinds 1991 getuige van een grotere interactie en een ruimere verstrengeling van de politieke dynamieken: links, nationalisme en islamisme zitten nu in een complex

10 Saoud al Mawla, gesprek met de auteur, Quoreitem, Beiroet 27 maart 2007.

proces van ideologische en programmatorische heruitwerking, van problematieken die elkaar kruisen, tegenover een gevoel van mislukking en impasse binnen de Arabische wereld.

Dat wordt in de allereerste plaats vastgesteld in Palestina. Kort na de Akkoorden van Oslo, in oktober 1993, vormt zich een "Alliantie van Palestijnse krachten", die bestaat uit elementen die gebroken hebben met Fatah, maar vooral van het marxistische PFLP en van Hamas.¹¹ Er ontstaan progressieve discussiekaders tussen nationalisten, marxisten en islamisten: de Stichting Al-Quds, met een islamistische leiding, en vooral de Nationalistische en Islamistische Conferentie, gelanceerd in 1994 op initiatief van het Studiecentrum voor de Arabische Eenheid (SCAE) van Khair ad-Din Hassib van Beiroet, dat om de vier jaar samenkomt om punten van tactische en /of strategische overeenkomst te vinden en de banden te herdefiniëren, ook vanuit een ideologisch standpunt, tussen links, nationalisme en islamisme. Het SCAE organiseerde zo in maart 2006 in Beiroet, een Arabische algemene conferentie voor steun aan het verzet, met een sterke vertegenwoordiging van de belangrijkste leidingen van de nationalistische, marxiserende en islamistische organisaties (onder meer Hamas en Hezbollah).

Nationale en democratische kwestie

Sedert 2000 versnelde het ritme van de politieke verschuivingen tussen nationalisme, radicaal links en islamitisch nationalisme. Onder invloed van de Tweede Intifada en de Amerikaanse interventie in Irak, werden hun tactische overeenkomsten verscherpt. Het gaat hierbij vooral over de nationale kwestie en de kwestie van de "bezettingen", van Palestina tot Irak over Libanon, en van de gezamenlijke verwerping van het Amerikaanse en het Israëliëse beleid.

Het is in de eerste plaats op het terrein dat deze allianties tot stand komen, op het praktische en niet op het theoretische vlak. Tijdens de "oorlog van de drieëndertig dagen" tussen Libanon en Israël in juli en augustus 2006, heeft de Libanese Communistische Partij (LCP) bepaalde van haar gewapende groepen gereactiveerd in Zuid-Libanon en in de vlakte van Baalbeck en militair samen gevochten met Hezbollah. In sommige dorpen, zoals Jamaliyeh, waar drie van haar militanten om-

11 Het geheel van deze organisaties verenigt zich rond het principe van de onvoorwaardelijke weigering van de Interim-akkoorden van Oslo, in 1993 ondertekend door PLO-leider Yasser Arafat.

kwamen tijdens een aanval van een teruggeslagen Israëliisch commando, is het deze groep die het militaire en politieke initiatief heeft kunnen nemen, zelfs al behield Hezbollah de facto het politieke, militaire en symbolische leiderschap in deze oorlog. Een Verzetsfront kwam tot stand, met voornamelijk Hezbollah en nationalistisch links, van de LCP tot de Beweging van het volk van Najah Wakim¹², over de Derde kracht van de voormalige eerste minister Sélim Hoss. Opgericht op basis van het principe van het recht op verzet en met verdediging van de principiële eisen van Hezbollah, namelijk de bevrijding van de Libanese gevangenen in Israël en de Israëliische terugtrekking uit de Libanese territoria van Chebaa en Kfar Chouba, had dit Front als gemeenschappelijke noemer de nationale kwestie en het standpunt ten opzichte van Israël. Het was bijvoorbeeld geen pro-Syrisch front – aangezien de Communistische Partij zelf een lange traditie had van strijd tegen het voogdijschap en de Syrische aanwezigheid in Libanon.

Maar de tactische overeenkomst rond de nationale kwestie maakt het a priori nog niet mogelijk te spreken over een “politieke verschuiving”. De vraag blijft of de tactische overeenkomst kan omgevormd worden tot een min of meer strategische overeenkomst en een langetermijnvisie kan behelzen op de maatschappij, de staat, de economische politiek. Het is echter op dat vlak dat de Arabische politieke transformatie het diepgaandst lijkt: van 2000 tot 2006 werden de politieke akkoorden tussen links, nationalisten en islamisten geleidelijk aan uitgebreid naar een geheel van thema's, wat helemaal nieuw is ten opzichte van de alliantiekaders van de jaren 1980 en 1990.

Dankzij de nationale kwestie kunnen immers een aantal conceptuele, praktische en politieke overstappen gemaakt worden van het ene domein naar het andere. In Egypte ging achter de aanklacht van het Amerikaanse en het Israëliische beleid immers een latente maar expliciete kritiek schuil op het regime van president Moubarak. Al gauw brachten de mobilisatiekaders rond de Palestijnse en de Iraakse kwestie een andere reeks door elkaar lopende politieke kaders voort, die met name verband hielden met de democratische kwestie. Er kwamen campagnes tegen de Noodwet van 1982 bij de syndicale verkiezingen van november 2006: de moslimbroeders, de links-radicalen van de groep Kefaya en de nasserianen van de beweging al-Karamah sloegen de handen in elkaar om het overwicht te betwisten van de lijsten van

12 De beweging van het volk is een links-nationalistische Arabische organisatie. Haar leider, Najah Wakim, voormalig nasseriaans volksvertegenwoordiger van Beiroet, is een nationaal politiek figuur, onder meer bekend voor zijn strijdcampagnes tegen de corruptie.

de Nationaal-Democratische Partij, de partij aan de macht. Er waren campagnes ter ondersteuning van de protestbeweging van de Egyptische rechters die de verkiezingsfraude in mei 2006 hadden aangeklaagd. Het actieterrein en de allianties evolueerden dus snel van de nationale kwestie naar de kwestie van de uitbreiding van de democratische rechten.

In Libanon vormen de Beweging van het volk, de Nasseriaanse – soennitische – volksorganisatie waarvan de leider, Oussama Saad, afgevaardigde is van Saïda en het Arabische volkscongres van kamal Chatila, een nasseriaanse formatie, het hart van de protestbeweging die in december 2006 werd ingezet door Hezbollah en door de Vrije patriottische stroming van Generaal Aoun. Deze beweging vond weerklank in het linkse dagblad *al-Akhbar*: ook hier raakt de mobilisatie van de oppositie niet enkel de nationale kwestie en de “wapens van het verzet”. De oppositiebewegingen tegen de regering Fouad Siniora, vinden mekaar zowel terug in de kwestie van de hervorming van de verkiezingswet en van het confessioneel systeem, als in die van de definitie van een economische staatspolitiek van het regulerende of het keynesiaanse type, zonder daarom de marktmechanismen in vraag te stellen. Allemaal andere opties dan die van de huidige parlementaire meerderheid, die sterk gekenmerkt wordt door het ultraliberalisme.¹³ Een mooi voorbeeld hiervan is opnieuw de krant *al-Akhbar*, een links dagblad dat zeer nauw aanleunt bij Hezbollah, waarvan het eerste nummer is verschenen in augustus 2006 en dat in de feiten theoretische en politieke bruggen wil slaan tussen links, het nationalisme en de islam. De CPL, die in de loop van de jaren een soort partnerschap heeft opgebouwd met Hezbollah, steunt de oppositie rond de kwestie van de val van de regering Siniora, die beschouwd wordt als pro-Amerikaans. Toch verbergt de partij niet dat haar alliantie met Hezbollah en met de oppositiepartijen een kritische steun is. Voor de CPL is het programma dat Hezbollah voorstelt zowel op politiek als op economisch vlak nog niet radicaal genoeg om het Libanese systeem, gebaseerd op het politieke confessionalisme in vraag te stellen. Hoewel ze bereid is

13 Het standpunt van de oppositie in verband met de hervorming van het Libanese systeem naar het model van een “sterke en rechtvaardige” staat, kan onder meer begrepen worden uit twee sleuteldocumenten: vooreerst het Document van wederzijds begrip tussen Hezbollah en de Vrije Patriottische Stroming van 6 februari 2006, en ten tweede, het gemeenschappelijk document van de Libanese Communistische Partij en de Vrije Patriottische Stroming: “Hoe de politieke crisis in Libanon oplossen? De gemeenschappelijke standpunten van de Libanese Communistische Partij (LCP) en de Vrije Patriottische Stroming (VPS)”, 7 december 2006.

om een eenheidsfront te maken, spaart ze haar kritieken op Hezbollah niet, maar ze doet dit wel op een andere manier dan in de jaren 1980: nu gaat het erom een zelfstandig links beleid te definiëren en bereid te zijn om tot een complementariteit en een constructieve uitwisseling te komen met de sjiietische islambeweging.

De nationale kwestie speelt dus vandaag op uitbreiding: terwijl in de jaren 1990 de bondgenootschappen tussen links, nationalisten en islamisten enkel gebaseerd waren op de erkenning van een gemeenschappelijke vijand, namelijk Israël, mondt de lange samenwerking tussen deze stromingen op termijn uit in een uitbreiding van het politieke actieterrein, dat evolueert van de nationale kwestie naar de democratische kwestie en van de democratische kwestie naar de kwestie van de staat, de instellingen en de maatschappelijke vormen die moeten goedgekeurd worden. Het "concordisme" en de bemiddeling tussen de organisaties en de stromingen hebben zich stilaan omgevormd tot een eengemaakte actiedynamiek die, hoewel maar weinig getheoretiseerd en conceptueel doordacht, een zekere omvang aanneemt in de dagdagelijkse politieke praktijk.

Deze politieke verschuiving staat niet los van de nieuwe internationale politieke krachten die aan het werk zijn, met een altermondialistische beweging verankerd in het politieke landschap, maar ook en vooral met het opkomen van een links-nationalistische pool in Latijns-Amerika, gesymboliseerd door Hugo Chávez en Evo Morales. Een islamitisch-nationalistische beweging zoals Hezbollah denkt haar netwerk van bondgenoten uit naar tiersmondistisch model. Hassan Nasrallah verwijst voortdurend naar de Venezolaanse president, terwijl zijn organisatie, samen met de Libanese Communistische Partij, bijna 400 afgevaardigden uitnodigde afkomstig van de internationale linkerzijde en de altermondialistische beweging, op een conferentie in Beiroet van 16 tot 20 november 2006, voor solidariteit met het verzet. Het slotcommuniqué bepaalde drie strategische punten: de nationale kwestie en de strijd tegen de bezettingen, de verdediging van de democratische rechten en de bescherming van de sociale rechten.¹⁴

14 De openingszitting van de Conferentie, op 16 november 2006, in het Paleis van de Unesco in Beiroet, was symbolisch voor deze progressieve convergentie tussen internationaal en altermondialistisch links en de islamitisch-nationalistische beweging. Sprekers tijdens de openingszitting waren onder meer Mohammad Salim, lid van het Indische Parlement en van de Indische Communistische Partij, Gilberto Lopez, van de Partij van de Mexicaanse Democratische Revolutie, Victor Nzuzi, landbouwer en Congolees vakbondsleider, Georges Ishaak, leider van Kifaya en militant van de Egyptische linkerzijde, Khaled Hadade, secretaris-generaal van de Libanese Communistische Partij en tot slot Naim al-Quassem, adjunct-secretaris-generaal en nummer twee van de Libanese Hezbollah.

Deze dynamiek van nieuwe politieke bondgenootschappen worden vandaag nog verkeerd ingeschat. De Libanese kwestie wordt meestal enkel beschouwd vanuit het Syrische en Iraanse prisma, waarbij de interne dynamiek, die eigen is aan de Libanese politieke maatschappij wordt onderschat. De islambeweging ondergaat zelf diepgaande programmatorische omwentelingen. Hezbollah neemt een tiersmondistisch discours in de mond, gebaseerd op de tegenstelling zuid-noord en *mustakbar* (arroganten)¹⁵/*musta'adafin* (onderdrukten). Sommige kaders van de moslimbroeders worden heen en weer geslingerd tussen hun allianties met links en hun principiële verdediging van de markteconomie. Zoals Olivier Roy schrijft, "evolueert het spel van allianties (van de islamisten) in twee mogelijke richtingen: enerzijds een coalitie rond morele waarden (...) en anderzijds, een bondgenootschap rond vooral linkse politieke waarden (anti-Amerikanisme, altermondialisme, minderheidsrechten), waarbij de scheidingslijn duidelijk de kwestie van de vrouw is."¹⁶

En bovendien biedt zelfs de kwestie van de vrouw vandaag stof voor discussie. In Libanon en in Palestina aarzelen feministische verenigingen van linkse signatuur niet meer om samen met islamistische vrouwenverenigingen gemeenschappelijke campagnes te voeren, onder meer rond de kwestie van het recht op arbeid en de aanklacht van geweld tegen vrouwen. Voor Islah Jad, een Palestijnse feministische militante die onderzoek doet rond de vrouwenbeweging in Palestina, gaat het er niet om lekenvrouwen en islamitische vrouwen tegenover elkaar te plaatsen, maar een seculier en radicaal feministisch discours te ontwikkelen, door samen te discussiëren en samen te werken met vrouwelijke kaders van de islambeweging: "De islamisten lieten toe dat de vrouwen vervolgd werden en het slachtoffer waren van sociale onderdrukking, en schreven dit niet toe aan de godsdienst maar aan de tradities die moesten evolueren. Volgens hen vraagt de islam dat de vrouwen zich organiseren om hun land te bevrijden, dat zij opgevoed, georganiseerd en gepolitiseerd worden, actief zijn voor de ontwikke-

15 De oppositie Arroganten/Onderdrukten verwijst rechtstreeks naar de Iraanse revolutie van 1979, alsook naar het doctrinaire principe van het sjiisme. In de politieke woordenschat van de eerste periode van de revolutie van 1979, verwees het koppel Arroganten/Onderdrukten naar de oppositie tussen de armen en de rijken, maar ook tussen het "gekoloniseerde" zuiden en het "imperialistische" noorden. Deze categorieën werd evengoed aanvaard door de Mollahs rond Khomeyni als door de linkse en nationalistische groepen.

16 Olivier Roy, "Le passage à l'ouest de l'islamisme : rupture et continuité", *Islamismes d'occident. État des lieux et perspectives*, onder leiding van Samir Amghar, Lignes de repères, 2006.

ling van hun maatschappij. Het is paradoxaal dat er in de organisatie van de islamitische partij 27% vrouwen zitten en in het 'politburo' 15%, wat meer is dan in de PLO. (...) Zoals ik reeds heb gezegd, geeft het feit dat de islamistische vrouwen hun discours niet proberen op te bouwen op basis van religieuze teksten, de lekenvrouwen mogelijkheden om de visie en de stellingnamen van de islamisten te beïnvloeden, om impasses te vermijden. Wij mogen onze rechten niet eisen los van de politieke context. Dit is een zeer belangrijke fase om een vertrouwensband op te bouwen tussen de wereldlijke en de islamistische tendensen. Het feit dat de islamisten akkoord gaan om te erkennen dat de vrouwen onderdrukt zijn, opent perspectieven voor de maatregelen die we moeten nemen om de maatschappij te doen evolueren. Er zullen altijd ideologische en politieke conflicten zijn, en dat is wenselijk. We zullen het niet volledig eens zijn, maar volgens mij kunnen de lekenvrouwen wegen in het ideologische debat met de islamisten."¹⁷

Deze praktische interactie tussen Arabisch links, nationalisme en islamisme, is nog nieuw en nu al erkend op syndicaal, associatief, electoraal en militair vlak. Toch staat ze nog maar in de beginschoenen. Punten van overeenstemming rond de nationale kwestie, de democratie of de verdediging van de sociale rechten vormen nog geen uitgewerkt geheel dat duidelijk en stabiel genoeg is om te weten tot waar deze alliantie kan gaan. Er is juist een scheiding tussen het praktische en het theoretische: de "concordismen" zijn uitgediept, maar op intellectueel en theoretisch vlak is er nog geen duidelijke definitie en uitwerking van een gemeenschappelijke taal. De allianties zijn nu nog vooral empirisch en praktisch en hebben dus nood aan een theoretische onderbouwing en aan een echt gelijkschakelingsproces. Nogmaals, Libanon is min of meer uitzonderlijk. Tot slot is er nog de ongelijkheid tussen de nationale ruimtes: de sterkste alliantie tussen links, nationalist en islamisten bevindt zich vandaag in Libanon, in de poging om dat wat links en Hezbollah een "maatschappij van verzet" en een "staat van verzet" noemen, te definiëren. In Palestina zijn de allianties tussen het PFLP en Hamas bijvoorbeeld helemaal niet zo diepgaand; beide organisaties behouden immers een wederzijds wantrouwen. Anderzijds is het partnerschap PFLP/Islamitische Jihad dan weer volledig uitgebouwd. In Egypte blijft er een zeker wantrouwen bestaan tussen de moslimbroeders en de linkse beweging. Toch is deze kwestie van de

17 Islah Jad, gesprek met Monique Etienne, *revue Pour la Palestine*, maart 2005.

politieke verschuivingen en de nieuwe bondgenootschappen die aan het werk zijn in de Arabische wereld, verre van secundair: zij hertekent immers het gezicht van het pan-Arabische nationalisme en zou op termijn een geduchte strategische uitdaging kunnen vormen voor de regimes aan de macht, evenals voor de Verenigde Staten en de Europese machten. De opening van de islamistisch-nationalistische beweging naar links kan een nieuw evoluerend pan-Arabisch nationalisme immers een geduchte strategische en internationale opening bieden: het kan uitmonden in de heropstanding van een wereldwijde tiersmondistische en nationalistische pool, zoals de reeks rode affiches, die sinds september 2006 de straten van Beiroet sieren, symbolisch suggereren: de drie portretten van Nasser, Nasrallah en Chavez hangen er broederlijk naast elkaar. Het komt er dus niet op neer om de opkomst van een links islamisme te vragen, neen. Het gaat er wel om te begrijpen dat de ontwikkeling van een islamisme dat openstaat voor links en haar nationale dimensies, in zekere zin de politieke kaart verandert en een langdurig proces van politieke, strategische en ideologische verschuivingen in gang zet. De laatste twintig jaar werd de islamitische politiek pluralistischer, met een fundamentalistisch islamisme zonder territorium, naar het model van het netwerk Al-Qaïda, de onderwerping van een islamitisch neofundamentalisme aan de modellen van de markt, met de opkomst van een Turks overheidsislamisme dat meer gelijkenissen vertoont met het consensuele model van de christen-democratie uit de jaren 1950 dan met dat van de islam als staatsmodel. Nog in de beginschoenen maar in exponentiële ontwikkeling, vormt de opkomende islamitische pool die zowel op haar linkerzijde als haar op nationale en Arabische dimensies openstaat, een politiek verschijnsel dat in staat is om ook op lange termijn de politieke scène van het Midden-Oosten te hertekenen.

20 januari 2009

Nicolas Dot-Pouillard (saha2@free.fr) is doctorandus in politieke wetenschappen aan de Hogeschool voor sociale wetenschappen (EHESS, Parijs) en aan de Libanese Universiteit te Beiroet. Zijn onderzoekswerk richt zich nu op de verhoudingen en de verstrengeling tussen het islamisme, het Arabisch nationalisme en de linkse bewegingen in Palestina en in Libanon, sinds de Iraanse Revolutie van 1979.

Zolang er één raket wordt afgevuurd naar de bezetter, leeft ons volk, ons verzet en onze zaak¹

Het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina en zijn gewapende vleugel, de Abou Ali Mustapha-brigades, is momenteel betrokken in de strijd tegen de Israëlische troepen in de Gazastrook. Zij blijven projectielen afvuren naar Israël. Ma'an heeft gesproken met de officiële woordvoerder van deze linkse lekenbeweging in Gaza om een verklaring te vinden voor de huidige strijd tegen Israël en na te gaan welke houding zij aannemen ten opzichte van zowel Hamas als de Palestijnse Autoriteit.

Welke denkt het Volksfront over de reden voor de massale Israëlische aanval in Gaza?

Volksfront. De massamoorden en de oorlogsmisdaden van Israel tegen ons volk hebben een historische doelstelling: het is een poging om, vooral in Gaza, de Palestijnse weerstand uit te schakelen. Zoals in Libanon in 2006, tracht Israël de weerstand te isoleren van het volk, het verzet uit te schakelen en de Palestijnse zaak en de rechten van ons volk te ondermijnen. Ondanks de medeplichtigheid van de Arabische regimes en de Verenigde Staten en van een deel van de Palestijnse "leiding", kunnen de projecten van Israël tegen ons volk en onze rechten enkel verwezenlijkt worden door het uitschakelen van het Palestijnse verzet. Israël leert nu, ondanks zijn brutaliteit, zijn misdaden en zijn genocidenpraktijken, dat net zoals in Libanon in 2006, ons volk het hart, de wieg en de kracht is van ons verzet. Hun aanvallen zullen ons volk nooit overwinnen, evenmin als onze vastberadenheid om, bij onze terugkeer, ons zelfbeschikkingsrecht en onze soevereiniteit te doen gelden.

1 Interview met het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (VFBP) in Gaza, afgenomen door Ma'an, het Palestijns Persagentschap. Datum: 17 januari 2009. De redactie heeft de tekst ingekort.

Hebben de Israëlische militaire land-, zee- en luchtexpedities werkelijk een verband met Hamas en de raketten?

Volksfront. De raketten betekenen zowel een praktisch als een symbolisch verzet tegen de bezetter. Zij herinneren de bezetter er constant aan dat hij een bezetter is en wat ook het beleg, de slachtingen en de muren zijn die zij tegen ons opwerpen, wat ook de ontkenning van onze elementaire rechten is, wij zullen ons blijven verzetten en op onze fundamentele rechten staan. Wij zullen niet toestaan dat die vernietigd worden. Zolang er één raket op de bezetter wordt afgevuurd, leeft ons volk, ons verzet en onze zaak. (...)

Hebben de komende Israëlische verkiezingen een rol gespeeld in de beslissing Gaza aan te vallen?

Volksfront. Inderdaad, die beslissing was zeker gelinkt aan de Israëlische verkiezingen. De reputatie van Kadima en zeker van Livni en Barak diende opgepoetst op de rug van en met het bloed van meer dan 1000 Palestijnen. Dat dit een positieve en opmerkelijke factor is bij de verkiezingen, zegt veel over de geaardheid van Israël en het zionisme. (...)

Zijn de leden van de Ali Mustafa Brigades actief geweest in het verzet tegen het leger van de indringers?

Volksfront. De AAMB (Abou Ali Mustafa Brigades) hebben elke dag talrijke raketten gelanceerd. Zij hebben zich buitengewoon onderscheiden door het plaatsen van bommen langs de kant van de wegen, door het gebruik van bomauto's en andere explosieve systemen die toch wel ernstige schade of vernietiging toebrachten aan de tanks en andere militaire voertuigen van het bezettingsleger. De strijders van de AAMB nemen deel aan alle gevechten op alle niveaus. De AAMB werken ook samen met alle andere verzetskrachten in de gezamenlijke strijd tegen de vijand. Wij moeten ons verenigen in ons verzet tegen de misdaden en de moordpartijen, en dat op alle mogelijke niveaus van samenwerking en verzet.

In welke omstandigheden zou het Volksfront een staakt-het-vuren met Israël ondersteunen?

Volksfront. (...) Het verzet kan steeds gezamenlijk beslissen over welke tactiek op welk moment kan gebruikt worden. Wij eisen dat er een einde komt aan de bloedbaden en de bezetting van ons land; wij willen de onmiddellijke en onvoorwaardelijke opening van alle doorgangspunten – vooral dat van Rafah – en het einde van het beleg tegen ons volk. Maar

wij zullen nooit toegevingen doen over onze fundamentele rechten – ons recht op verzet, ons recht om ons volk te verdedigen, ons recht op terugkeer, ons recht op zelfbeslissing en soevereiniteit – in naam van een zogezegd “staakt-het-vuren”, want dat is juist wat Israël wil.

Hoe is op dit ogenblik de relatie tussen Hamas en het Volksfront?

Volksfront. Momenteel wordt de relatie tussen Hamas en het Volksfront bepaald door het verzet.

Maar het Volksfront is een lekenbeweging? Brengt dit geen moeilijkheden mee om samen te werken met Hamas, dat gelooft in een islamitische samenleving en regering?

Volksfront. Hamas en het Volksfront bevinden zich momenteel in het kamp van het verzet, van de verdediging van ons volk, van onze zaak en van onze fundamentele rechten. Het Volksfront en Hamas verwerpen de zogezegde “onderhandelingen”, zij verwerpen de samenwerking met de bezetter, en zij verwerpen elke zogezegde politieke oplossing, die gebaseerd is op de ontkenning en de afschaffing van de rechten van ons volk.² De twee zijn verenigd in het verzet tegen de bloedbaden en de genocide waarvan het Palestijnse volk momenteel het slachtoffer is. Het is de eenheid, de relatie die nu telt – de eenheid in de strijd voor ons volk, onze zaak en onze rechten. (...)

Hoe staat het met het Volksfront en de andere verzetsorganisaties in Cisjordanië?

Volksfront. Cisjordanië is ook in staat van beleg, maar het is een ander soort beleg – het beleg van de bezetting, van 11.000 politieke gevangenen, van de permanente inbeslagname van gronden, van de bouw van nederzettingen, van het optrekken van de annexatiemuur en van andere misdaden tegen ons volk. In feite rekent Israël er op dat de ogen van de wereld zich afwenden van Westelijke Jordaanoever omwille van de massamoorden in Gaza in de hoop beslag te kunnen leggen op nog meer gronden. Wij zullen niet toestaan dat ons volk in Cisjordanië, in Gaza, en in Palestina van 1948 (de Palestijnen van Israël) en de Palestijnen in ballingschap verdeeld worden. (...)

2 Het Palestijnse verzet eist, volgens de VN-resoluties, de oprichting van een Palestijnse staat met Jeruzalem als hoofdstad en de terugkeer van de vluchtelingen.

SHMUEL AMIR

De Gaza-oorlog¹

Bij de ontketening van de aanval tegen Gaza, nam Ehud Barak de houding van Julius Caesar aan, die bij het oversteken van de Rubicon de befaamde woorden sprak "de teerling is geworpen" en "het gevecht is begonnen". De vraag die zich hier opdringt is "welk gevecht"? Zoals wij allen weten zijn er twee kanten nodig om te spreken van een oorlog. Maar hier in Gaza, zijn hier werkelijk twee kanten als men het heeft over de bombardementen op Gaza? Aan de ene kant staat een luchtmacht die uitgerust is met de beste vliegtuigen geleverd door hun "vriend" de VS, terwijl de andere kant bestaat uit volledig weerloze mensen die het moeten opnemen tegen zware bombardementen die als regen uit de lucht vallen. Bestaat er zoiets als een oorlog waarin slechts één kant strijdt? Daarom is het gevecht dat Barak, de Israëliëse minister van Defensie, aankondigde geen oorlog, maar een jachtpartij! Een jacht op menselijke wezens niet eens beschikken over de minimale middelen om zich te verzetten en die afgeslacht worden vanuit de lucht. Een jacht op weerloze doelwitten. Ik roep hier de romantische films op die verwijzen naar een periode dat er nog met zwaarden gevochten werd. Als één van hen, zelfs de slechte, zijn zwaard verloor, dat gaf zijn tegenstander hem zijn zwaard terug om te vermijden dat een weerloze man zou gedood worden. Zo was het in de films. In de huidige realiteit, staat de ene zonder zwaard tegenover een vijand die tot de tanden gewapend is en men noemt dit "oorlog". De huidige oorlog in Gaza heeft meer weg van een slachtpartij.

De eerste luchtaanval begon op 27 december 2008. In exact vier minuten werden 200 mensen gedood. De tweede golf aanvallen kwam enkele minuten later. Tot aan de grondinvasie werden 400 Palestijnen

1 Dit artikel verscheen voor het eerst op de website van de Communistische Partij van Israël op 8 januari 2009. Zie: www.maki.org.il.

gedood tegenover 4 Israëli's door qassamraketten. Het aantal gewonde Palestijnen is ongeveer 2.500, terwijl aan Israëli's zijde het aantal gewonden op 50 wordt geschat. Deze aantallen vertellen het verhaal van de ongelijke "Gaza-oorlog".

De koloniale achtergrond

Deze moorden, deze slachtingen die in Gaza plaatsgrijpen, hebben een achtergrond en een geschiedenis: de koloniale verhoudingen tussen Joden en Palestijnen in Israël, die vele jaren voor de oprichting van de Israëlische staat begonnen zijn. De verhouding van het dodencijfer over de verschillende jaren en meer speciaal gedurende de Gaza-oorlog is wel bijzonder verbazingwekkend: 1 Israëli tegenover 100 Palestijnen. Deze verhouding is geen toeval, maar zij beschrijft de balans die als normaal beschouwd wordt in elke koloniale oorlog.

De schrijver en geleerde Sven Lindqvist besprak dit onderwerp in zijn boek *Exterminate All The Brutes*, dat 15 jaar geleden in het Engels verscheen. Lindqvist onderzocht het Europese kolonialisme in Afrika op het einde van de 19^e eeuw. Als we de koloniale onderdrukking en de methodes die in Gaza tegen het Palestijnse volk gebruikt worden beter willen begrijpen, dan doen we er goed aan dit boek te raadplegen.

Lindqvist beschrijft de gevechten tussen het Engelse leger en het leger van de Derwisjen in Omdurman (Soedan). Die oorlog werd door het Britse imperium gevoerd om Soedan te heroveren. Lindqvist leende enkele beschrijvingen bij Winston Churchill, die toen een jonge militaire correspondent was voor een Engelse krant. In deze strijd werd een groot inheems leger (de Derwisjen) vernietigd door een koloniaal leger dat wel klein was, maar uitgerust met de beste militaire technologie van die tijd. De Engelsen hadden Maximmitrailleurs met een veel groter bereik dan de antieke geweren van de Derwisjen. De Engelsen konden daardoor het inheemse leger mitrilleren nog voor dit laatste hun aanwezigheid had opgemerkt.

De ruiters van de Derwisjen waren volgens de beschrijving van Churchill moedig en chargeerden hevig tegen het Engelse leger; maar zij werden bijna allen gedood nog voor zij zelfs maar contact hadden met de Engelse soldaten. Bij dit soort gevechten telde het Britse leger geen verliezen. De Britse pers van die periode publiceerde beelden van lijfaan-lijfgevechten tussen de Derwisjen en de Engelsen, maar zij waren vervalst; zulke gevechten hebben nooit plaatsgevonden.

Lindqvist besluit: "In de slag om Omdurman werd het hele Soedanees leger vernietigd, zonder dat de vijand zelfs maar in hun schietbereik gekomen was. De 'kunst' om van op afstand te doden, was een Europese 'specialiteit' geworden." De Britse kanonnen waren bijzonder effectief tegen weerloze dorpen. Lindqvist schrijft eveneens: "De Europeanen werden de 'goden met kanonnen', die al slachtoffers velden lang voor hun tegenstanders tot bij hen konden geraken." "De Europese expansie in Azië en Afrika, zo schrijft Lindqvist, opende een nieuwe imperialistische periode. Militaire superioriteit werd door heel wat Europeanen gezien als een teken van zowel intellectuele als biologische superioriteit."

De Engelse koloniale campagne van die tijd lijkt in een ander belangrijk aspect op de luchtcampagne tegen Gaza: de Israëliëse bewondering voor het "buitengewoon succes" van hun slachtpartij in Gaza. Even een terugblik: Engeland ontving eveneens met grote euforie de verslagen van de overwinning. Lord Kitchener, de bevelhebber van de campagne, werd ontvangen door de koningin en heel Brittannië juichte.

Meestal bevochten de koloniale machten de inboorlingen vanuit een absoluut voordelige militaire positie. Vanuit dit standpunt konden zij niet verstaan dat de inboorlingen zich nog maar durfden verzetten. De Europeanen schreven het verzet van de inboorlingen toe aan de domheid en de primitieve geaardheid van hun ras. De kolonisten waren nooit bekwaam om de echte motivatie van de lokale bevolking – de sterke wens om zich te bevrijden van hun onderdrukkers – te begrijpen.

Het koloniale gedrag in onze regio heeft zijn oorsprong in de aanhoudende zionistische koloniale oorlog die al meer dan honderd jaar duurt, maar die heviger werd na de veroveringen van 1967.

Tom Segev, een bijna alleenstaande stem binnen het groep van het patriottische koor, verkoos onlangs (in *Haaretz*, 19 december 2008) om enkele oude waarheden over het Joods-Arabisch conflict bloot te leggen. Hij schrikte daarbij niet terug om de zionistische ideologie te vermelden als de bron voor valse beweringen over de Palestijnen:

"Israel heeft toegeslagen om de Palestijnen 'een lesje te leren'." Deze vooronderstelling begeleidt de zionistische onderneming van bij de aanvang: wij vertegenwoordigen vooruitgang en verlichting, rationele beredenering en moraliteit; de Arabieren zijn een primitieve en turbulente bevolking, onwetende jongeren die moeten opgevoed worden en gedwongen om te begrijpen. En dit, wel te verstaan met het systeem van "de wortel en de stok".

Segev gaat voort: "De bombardementen op Gaza worden geacht het ' Hamasregime ' te elimineren. Ook dat stemt overeen met de stelling die de zionistische beweging al altijd aanhangt: het is mogelijk is om een "gematigd" leiderschap te installeren om de Palestijnen te controleren en die leiding zal toegevingen doen op hun nationale verzuchtingen. Wij verdedigen ons hier alleen maar."

Segev benadrukt: "De strijd gaat nochtans niet tegen een terroristische organisatie die de inwoners van Gaza heeft gegijzeld, maar een nationale religieuze beweging die vele volgelingen heeft. Sinds het begin van de zionistische aanwezigheid in Eretz Israël (Palestina) is er nog geen enkele militaire actie geweest die de onderhandelingen met de Palestijnen heeft vooruit geholpen."

Naast de militaire acties herinnert Segev ook aan de programma's om Arabische families uit Gaza over te brengen naar de Westelijke Jordaanoever na de Zesdaagse Oorlog. (Ik herinner mij die versie: zo vlug als de gevechten eindigden, onderzocht de Israëlische eerste minister Eshkol of het mogelijk zou zijn om Arabieren uit Gaza "over te brengen" naar Irak en in hun plaats Joden te installeren in Gaza.)

Het grondoffensief

De militaire invasie tot diep in de Gazastrook vormt de tweede etappe van de oorlog. De gevechtssomstandigheden verschillen lichtjes van die in de eerste fase van het conflict: er is nu een direct contact tussen beide zijden. Zelfs onder deze omstandigheden – zoals dat ook het geval was in de tweede Libanese oorlog – blijft de krachtsverhouding tussen de strijdende partijen zodanig ongelijk dat er geen sprake kan zijn van een gevecht met gelijke wapens. De meeste verliezen bij de Palestijnse strijders zijn veroorzaakt door de verre-afstandsoorlog: vanuit de lucht, de zee en het land (artillerie). Bij het grondoffensief gaat het evenmin om een gevecht tussen gelijke kampen. Het koloniale optreden van Israël tegen de verzetsstrijders in Gaza blijft bestaan: aan de ene kant een groot modern leger met hoog technologisch materiaal en aan de andere zijde licht bewapende guerrillagroepen.

Bergen tekst werden al gewijd aan de geschiedenis van de Israëlische oorlog in Gaza: wie is begonnen? Zijn de Arabieren zich komen vestigen in een Joods Gaza of omgekeerd? Wie was de kolonist in een dichtbevolkte streek en nam 20% van het land en een belangrijk deel van de waterreserves in beslag? Wie verhinderde de oprichting van een

industriële infrastructuur en zelfs elektriciteitscentrales en beklagt er zich nadien over dat "wij" elektriciteit leveren, zelfs terwijl de inwoners van Gaza ons beschieten? En wie verliet Gaza "zonder te betalen" en durft dan nog klagen dat zij er ons niet voor bedankt hebben? Deze vragen blijven vandaag ook hangen over andere onderwerpen. Hoe komt elke kant aan zijn militaire uitrusting: via tunnels (smokkel), of via de zee- en luchthavens in Israël (wettelijk en fatsoenlijk)? Of wie schond de gevechtspauze (*tahdiya*) en speelde nadien de bestolen dief wanneer men raketten op hem begon af te vuren?

Wij zullen een aantal bijkomende vragen overlopen waarover geen discussie mogelijk is. Wie doodt met opzet vredelievende burgers en wie doodde drie tot vier maal meer burgers in het verleden en nu zelf tot honderd keer meer burgers, maar doet het zogenaamd "onopzettelijk"? We hebben hier enkele feiten uit een verslag van B'tselem, het Israëlische Informatiecentrum over de mensenrechten in de bezette gebieden. Sinds het lanceren van de eerste qassamraket zeven jaar geleden, tot het begin van de huidige aanval op Gaza, werden er 13 Israël's gedood. In diezelfde periode doodde Israël 2990 Palestijnen, waarvan 634 kinderen. Gedurende die periode doodde Israël in totaal 4781 mensen in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Een groot aantal doden waren burgers, onder wie vrouwen en kinderen. Wij zouden met deze feiten rekening moeten houden wanneer wij worstelen met de vraag wie hier de terroristen zijn of wat de omvang van de "Hamasterreur" is vergeleken bij de "staatsterreur" van Israël.

Ondanks het belang van al deze thema's, kan men hierin toch niet de wortel van het probleem terugvinden. De oorsprong van het Israëlisch-Palestijns conflict is en blijft tot vandaag de relatie tussen de veroveraar en de veroverde, de verdrukker en de verdrukte, de belegeraar en de belegerde, de kolonist en de inheemse bewoner.

In de bezette territoria zou Israël graag alleen maar onderworpen Palestijnen zien die niet durven op te staan tegen de constante controle over hun levens. Zij die echte, duurzame vrede willen tussen de volkeren zouden moeten weten, dat het einde van de Palestijnse weerstand en de vrede er enkel zullen komen na het beëindigen van het kolonialisme in al zijn vormen.

8 januari 2009

De zionistische terreur¹

Het was onmogelijk de afschuwelijke gebeurtenissen in Gaza dood te zwijgen, zelfs te midden de best gecontroleerde propagandamiddelen van het imperialisme. Er vielen meer dan 1300 dodelijke slachtoffers (dat is bijna een per duizend inwoners). De meerderheid ervan waren burgers die als ratten in een val opgesloten zaten in het gigantische concentratiekamp dat Israël en de zogenaamde "internationale gemeenschap" van Gaza hebben gemaakt. De Israëlische vliegtuigen dropten witte fosforbommen en er werden ook andere niet-conventionele wapens ingezet in dicht bevolkte gebieden. Het Israëlische leger voerde aanvallen uit op vluchtelingencentra en het medische personeel van de VN. Het bombardeerde de voedselopslagplaatsen van de VN (met witte fosforbommen). Het viel een gebouw aan waar Israëlische troepen zelf 110 burgers hadden samengebracht, met 30 doden tot gevolg. Het vuurde op burgers die uit de gebombardeerde zones probeerden weg te vluchten.

De Europese Unie probeerde de leugens van de Israëlische regering te verdoezelen, maar anderen deden geen enkele poging om hun geweten het zwijgen op te leggen. In het Britse parlement verklaarde Gerald Kaufman, een jood, afkomstig uit een zionistische familie en ex-lid van verschillende Labourregeringen: "Olmert, Livni en Barak zijn massamoordenaars, oorlogsmisdadigers en het is een schande voor het joodse volk, wiens Davidsster in Gaza als vaandel werd gebruikt."² Om de moordpartij in Gaza te beschrijven, gebruikten sommigen het woord "holocaust". De eerste was Matan Vilnai, Israëls vice-minister van Defensie die in februari van vorig jaar volgend dreigement uitte: "Hoe

1 Dit artikel verscheen in *Avante*, het weekblad van de Portugese Communistische Partij, 2 februari 2009. Jorge Cadima is lid van de Internationale Afdeling van de PCP.

2 De hele toespraak is ook te lezen op YouTube.

meer qassamraketten³ worden afgevuurd, hoe verder hun reikwijdte, hoe meer ze [de Palestijnen] met de *shoah* zullen te maken krijgen.”⁴

Er werd veel misbaar gemaakt over Hamas en de qassamraketten. Oorzaak en gevolg werden met elkaar verward. Dezelfde woorden en beschuldigingen aan het adres van Hamas vandaag, kregen ook president Arafat en de PLO in het verleden naar het hoofd geslingerd. In haar officiële perscommuniqué van 11 september 2003 zei de Israëlische regering: “De gebeurtenissen van vandaag herinneren eraan en bewijzen dat Yasser Arafat een absolute hindernis is voor elk verzoeningsproces tussen Israël en Palestina. Israël zal ernaar streven deze hindernis uit de weg te ruimen op de manier en het moment die het zelf kiest.” Opdat er aan deze woorden niet zou getwijfeld worden, verklaarde de huidige eerste minister Ehud Olmert dat het vermoorden van Arafat “vast en zeker tot de opties behoorde”.⁵ Veertien maanden later was Arafat dood. Het Franse militaire hospitaal waar hij stierf, heeft nooit enige informatie gegeven over de doodsoorzaak.

De slachting in Gaza balde meerdere decennia geschiedenis samen in drie weken tijd. Een eindeloos verhaal van moordpartijen en oorlogen, van Deir Yassin tot Gaza over Sabra, Shatila en Qana, die leidden tot de geleidelijke bezetting van steeds meer Palestijns grondgebied en een permanente invloed van het imperialisme in de regio. De meeste inwoners van Gaza zijn vluchtelingen uit vorige bezettingsoorlogen.

“Op die koude woensdagnamiddag van 10 maart 1948 legde een groep van 11 mannen, ervaren zionistische leiders en jonge joodse militaire officieren, de laatste hand aan de etnische zuivering in Palestina. (...) Eens de beslissing was genomen, volstonden zes maanden om de missie tot een goed einde te brengen. Israël verjoeg meer dan de helft van de oorspronkelijke Palestijnse bevolking, zowat 800.000 mensen. Het vernielde 531 dorpen en verdreef uit elf stedelijke gebieden de inwoners.” Dit zijn de woorden van Ilan Pappé, een historicus – jood en Israëliësch staatsburger – in zijn boek *The Ethnic Cleansing of Palestine*.⁶

De zionistische staat, volgens de voorzitter van de Algemene Vergadering van de VN “een tentakel van de VS”, is altijd een van de belangrijkste bedreigingen geweest voor de wereldvrede. Het Palestijnse

3 Qassam is de militaire tak van Hamas. De naam is afgeleid van de militante sjeik Izz ad-Din Al-Qassam. De qassamraketten zijn ontwikkeld door de Palestijnse strijders zelf en worden onder andere in het door Hamas gecontroleerde gebied gebruikt.

4 *The Guardian*, 29 februari 2008. Shoah = holocaust.

5 *The Independent*, 15 september 2003.

6 *The ethnic Cleansing of Palestine*, One world Publications, 2006. Bestaat ook in het Frans: *Le nettoyage ethnique de la Palestine*, Fayard, 2008.

volk is er het grootste (maar niet het enige) slachtoffer van. Zolang er geen gerechtigheid komt voor het Palestijnse volk, zal het zich blijven verzetten. En dat verzet van het volk (dat we echt heldhaftig kunnen noemen, gezien de ongelijkheid van de middelen) geeft zeker reden tot hoop en vertrouwen. Het imperialisme kan nooit met militair geweld een vastberaden volk verslaan.

Jorge Cadima is lid van de Internationale Afdeling van de Communistische Partij van Portugal.

Rechtzetting

In *Marxistische Studies* nr. 84 schreef de eindredactie de boekbespreking van Eric Demuldt en Hilde Pauwels "Fabriekswerk - foto's en verhalen van arbeiders" verkeerdelijk toe aan Herwig Lerouge. De bijdrage is van de hand van Karel Van Bever, zelf de auteur het boek "Dokter in overall".

MAHMOUD DARWISH

En wij, wij houden van het leven

En wij, wij houden van het leven zoveel wij kunnen
Wij dansen tussen twee martelaren. Tussen hen,
richten we voor de viooltjes een minaret op
of palmbomen
Wij houden van het leven zoveel wij kunnen
Wij weven met zijdedraad onze hemel
en stoppen deze exodus
Wij openen de tuinpoort zodat de jasmijn
de wegen kan overspoelen
als een prachtige dag
Wij houden van het leven zoveel wij kunnen
Waar wij wonen zaaien wij
weelderige planten
en oogsten wij doden
Wij blazen in de fluit de kleur
van de verre verte en tekenen
in het opgewaaide stof
het gehinnik
Steen na steen schrijven wij onze namen.
O licht, verlicht onze nacht, geef een beetje licht
Wij houden van het leven zoveel we kunnen

Dit gedicht is overgenomen uit *La Poésie palestinienne contemporaine*, gedichten ingeleid, gekozen en vertaald door Abdellatif Laâbi. (Le temps des cerises en La Maison de la Poésie, Rhône-Alpes, 2002)

(Eigen vertaling)

Boeken

HERWIG LEROUGE

De Factor Fidel

Marc Vandepitte en Katrien Demuynck werken al enkele jaren aan een biografie van Fidel Castro. Ze zochten heel wat personen op die Fidel persoonlijk kennen. Ze namen de literatuur over Fidel en over de Cubaanse revolutie door en doorworstelden de genoteerde uitspraken, brieven, interviews, columns en duizenden speeches van Fidel zelf. In het kader van dit project brengen ze vandaag *De Factor Fidel*¹ uit.

Het is geen biografie, maar een heel toegankelijke synthese van de denkwereld van de Cubaanse revolutionair, ingeleid door een korte geschiedenis van de Cubaanse revolutie. Het boek vult een leemte. Sommige boeken behandelen deelaspecten van zijn denken en de interviewboeken van bijvoorbeeld Frei Betto en Ignacio Ramonet gaan minder systematisch of analytisch te werk. We hebben hier te maken met een poging om de belangrijkste ideeën van Fidel over de Cubaanse revolutie te systematiseren.

We spraken met de auteurs.

Waarom zijn de ideeën van Fidel zo belangrijk?

De ideeën van een revolutionaire leider zijn niet alleen het resultaat van zijn of haar persoonlijk denkwerk, maar zijn ook de synthese van vele discussies van duizenden militanten over de meest essentiële kwesties waar een samenleving mee geconfronteerd wordt. In het geval van Fidel is het de geaccumuleerde ervaring van een heel volk dat een revolutie in de meest moeilijke omstandigheden heeft weten waar te maken. Het gaat dus niet alleen over ideeën of een ideologie, maar over de neerslag van een praktijk – in onze ogen een meer dan gelukte

1 Katrien Demuynck en Marc Vandepitte, *De Factor Fidel*, Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2008, 168 p.

praktijk – en daar kan dus veel van geleerd worden. In de tijd staat de Cubaanse revolutie dichterbij ons dan de Russische. En wat betreft cultuur staat ze dichterbij de Chinese.

Jullie zijn nogal kritisch over de rol van de Cubaanse Communistische Partij voor en tijdens de Batista-periode.

Wat was er mis?

Voor alle duidelijkheid, er was ook veel goeds aan! Cuba had sinds het einde van de negentiende eeuw een zeer sterke revolutionaire en anti-imperialistische traditie. De Communistische Partij speelde daarin een belangrijke rol. Ze was sterk ingeplant in de top van de arbeidersbeweging en was ook goed georganiseerd. Ze was omwille van haar gevormd kader onvervangbaar in de opbouw van de socialistische revolutie na de overwinning in 1959.

Dit gezegd zijnde, stellen we vast dat deze partij ook ernstige fouten gemaakt heeft. In de jaren dertig stelde ze zich sektair op tegenover de kortstondige revolutionaire republiek die toen de eerste anti-imperialistische regering uit de geschiedenis van Latijns-Amerika vormde.

In de aanloop van de Tweede Wereldoorlog sloten de communisten dan weer een alliantie met de reactionaire en gehate Batista in het kader van de internationale coalitie tegen het fascisme, hoewel het fascisme in Cuba en de regio niet echt een bedreiging vormde. Dit ondanks het feit dat hun voorzitter Blas Roca op het Zevende Congres van de Komintern in 1935 verdedigde dat voor de koloniale en semi-koloniale landen de hoofdvijand het imperialisme was en niet het fascisme. Zo'n samenwerking veroorzaakte een kloof met de bevolking en zorgde binnen het revolutionaire kamp voor heel wat verwarring en verdeeldheid.

Een andere cruciale fout was hun verzet tegen de gewapende strijd. De communistische partij – intussen hadden ze de naam Partido Socialista Popular, PSP aangenomen – oordeelde dat de voorwaarden voor revolutie door middel van de guerrillastrijd niet aanwezig waren.

De aanval van de guerrilla's rond Fidel op de Moncada-kazerne bestempelden ze als "een putchistische en avonturistische activiteit van de burgerlijke oppositie". Ze hebben zich geregeld uitgesproken tegen de gewapende opstand. Toch verboden ze hun militanten niet om mee te vechten. Pas op het einde van de gevechten, toen de overwinning in zicht was, hebben ze zich officieel aangesloten bij het verzet.

Na de overwinning was de belangrijkste fout hun sektaire opstelling. De organisatieverantwoordelijke van de PSP kreeg de taak om een eenheidspartij op te bouwen op basis van de voormalige PSP, de 26

juli-beweging van Fidel en een derde belangrijke revolutionaire groep, het Directorio Revolucionario Estudiantil. In plaats van te werken aan een vloeiend samenlopen van de drie organisaties onder leiding van de beste krachten, bevolkte hij de top van de nieuwe organisatie met mensen uit de vroegere PSP. De poging werd afgeblazen. Uiteindelijk werd pas in 1965 de nieuwe eengemaakte communistische partij opgericht. Blas Roca, ex-voorzitter en boegbeeld van de PSP, gaf een sterk signaal toen hij op het oprichtingscongres de banier van de oude communistische partij aan Fidel, gekozen als voorzitter van de nieuwe communistische partij, overdroeg.

In 1968 ontstond in de schoot van de nieuwe partij een dissidente fractie met oud-Moskou getrouwen, de zogenaamde Microfractie. Ze hadden kritiek op de binnenlandse politiek en vooral op de betrokkenheid van Cuba bij de gewapende revoluties in andere landen. Ze stuurden erop aan dat Moskou de economische hulp met Cuba zou stopzetten, met de bedoeling Fidel af te zetten en een meer "loyaal" communistische regering te installeren. De zaak lekte uit en een veertigtal van hen werden gearresteerd en veroordeeld voor samenzwering. Het zou jaren duren voor de relaties met Moskou terug gladgestreken waren.

Hoe verklaar je die fouten?

Dat is niet zo eenvoudig te zeggen en het is wellicht het resultaat van een aantal factoren die elkaar versterkten. De partij moest werken in zeer moeilijke omstandigheden: de repressie was hard en met de VS zo nabij heerste een erg sterk anticommunistisch klimaat. Laten we niet vergeten dat Cuba een soort neo-kolonie was van de VS. Die domineerden er niet alleen de economie, maar ook de communicatiemedia en uiteraard de politiek. Zo'n omstandigheden bevorderen sektarisme.

De partij was ook te weinig ingeplant onder de bevolking. Hoewel ze in de jaren 1950 nog steeds het kader van de vakbond (CTC) domineerde, was ze op dat moment door de hierboven vernoemde factoren het gros van haar steun onder de massa's verloren. Het ontbrak haar bijgevolg aan mogelijkheden tot bijsturing vanuit de basis. Er zijn wellicht ook nog andere elementen, maar dit vereist verdere studie.

Waarin bestaat precies de originaliteit op het vlak van de strategie en de tactiek van de Cubaanse revolutie in vergelijking met bijvoorbeeld de Chinese of met de aanpak van Lenin?

Het meest in het oog springende verschil is het ontbreken van een voorhoedepartij om de revolutie te leiden. De bestaande communisti-

sche partij was tegen gewapende strijd en de andere politieke krachten waren uitgeteld of verloederd. Fidel organiseerde na de staatsgreep van Batista (10 maart 1952) in sneltempo een clandestiene beweging, weliswaar op leninistische leest, maar het was geen partij. Er was dus geen grondige *politieke* voorbereiding van de gewapende strijd en die strijd was ook niet ondergeschikt aan een goed georganiseerde centrale politieke leiding. De partij zou pas vorm krijgen enkele jaren na de militaire overwinning.

Volgens Fidel of Che moesten verder niet alle subjectieve voorwaarden aanwezig zijn om de guerrilla te *starten*. Die voorwaarden zouden wel doorheen de strijd gecreëerd worden. De gewapend strijd werd gezien als een belangrijke politieke leerschool.

Nieuw is eveneens dat Fidel op een zeer intelligente manier gebruik maakte van de moderne communicatiemedia. In een radio-interview na de aanval op de Moncada-kazerne wist hij zijn militaire nederlaag om te buigen in een politieke overwinning. De clandestiene verspreiding op tienduizenden exemplaren van zijn gecensureerde verdedigingspeech op het Moncada-proces gaf een belangrijke *boost* aan de beweging. Bij het begin van de gewapend opstand liet hij een journalist van de *New York Times* een reportage maken waarin het rebellenleger werd afgeschilderd als een zeer geduchte vijand, terwijl ze amper met achttien strijders waren... De rebellenradio was een zeer belangrijk wapen in de psychologische oorlogsvoering en na de overwinning waren de uitzending van zijn speeches via televisie en radio een onmisbaar element voor de eenmaking en de consolidatie van de revolutie.

Het is ook een revolutie in etappes.

De 26 juli-beweging opteerde voor een zo breed mogelijk front en ging heel ver in het sluiten van allianties, tot en met conservatieve figuren. In de overgangsregering na de overwinning van de revolutie zat praktisch niemand van de 26 juli-beweging. Dat kon omdat ze de militaire macht in handen hadden en konden rekenen op brede steun van de bevolking. Het opnemen van delen van de burgerij in het bestuur was nodig om twee redenen. Ten eerste waren de revolutionairen zelf niet klaar om de regering te vormen. De oligarchie controleerde het staatsapparaat nog volledig terwijl de 26 juli-beweging over weinig kaders beschikte om een regering en de administratie te vormen. Veel rebellen konden noch lezen noch schrijven. Ten tweede was het reeds vroeg duidelijk dat de militaire confrontatie met de VS na de overwinning onvermijdelijk zou worden. Met die oorlog voor ogen probeerde Fidel

zoveel mogelijk politieke krachten te verenigen, zelfs die groepen en partijen die zich tegen hem had gekeerd vóór en tijdens de gewapende strijd. Hij wilde een zo groot mogelijk deel van de elite achter zich krijgen, goed beseffende dat naarmate er revolutionaire maatregelen zouden doorgevoerd worden, de steun bij die groepen en ook bij een deel van de middenklasse snel zou afbrokkelen. Het was een kwestie van tijd winnen.

Je kan spreken van drie etappes. De eerste etappe maakt komaf met de dictatuur. Een breed front met delen van de burgerij neemt een aantal sociale maatregelen zoals de verlaging van huurprijzen, elektriciteitsstarieven en medicijnen, de invoering van het minimumloon, het openstellen van de stranden voor het publiek enz. Die zijn van die aard dat het aantal vijanden van de revolutie beperkt blijft. De focus ligt in die beginperiode op de consolidering van de politieke leiding en de landhervorming in mei 1959.

De landhervorming verandert niets essentieel aan de eigendomsverhoudingen en de verdeling van de rijkdom. De economische macht ligt nog steeds in handen van de dominante klassen en enkele kapitalisten uit de VS. Maar de polarisatie wordt groter en de revolutie radicaliseert. In deze tweede etappe breekt de strijd los binnen de regering tussen reformisten en conservatieven aan de ene kant, en revolutionairen aan de andere kant. Hier start ook de directe VS-inmenging. Cuba antwoordt met de nationalisatie van de grote bedrijven. Ook worden massaorganisaties in het leven geroepen. Tegen het einde van 1960 is die etappe achter de rug. Het kapitalisme is nu zo goed als uitgeschakeld. De politieke macht is geconsolideerd en de reactionaire krachten uitgeteld. De steun van de bevolking is nog steeds overweldigend. De fundamenteen zijn gelegd voor een volgende etappe: de verdieping van de revolutie en het uitbouwen van het socialisme. Dat gebeurt met het opstellen van een planeconomie, het uitbouwen van relaties met de Sovjet Unie, de vorming van de communistische partij en het opstellen van een socialistische grondwet in 1976.

Julie hebben een opmerkelijk hoofdstuk over "de kunst van het wachten". Wachten waarop?

Dat "wachten" staat tegenover revolutionair ongeduld en is een kwestie van tactiek. Fidel stelde dat een revolutionair proces geleidelijk moet verlopen, op het juiste tempo en in etappes. Om hem te citeren: "Elke revolutionair moet voor zichzelf uitmaken welke doelstellingen er mogelijk zijn binnen de krachtsverhoudingen en omstandigheden

waarin hij optreedt." Daarbij moet je rekening houden met je eigen militaire slagkracht maar ook met het niveau van politiek bewustzijn bij de bevolking. Daarnaast moet je geen onnodige vijanden maken en ze zeker niet allemaal tegelijk willen bestrijden. De kunst bestaat er in het juiste moment af te wachten, niet overhaast te werken. Die kwestie stelde zich vooral op het vlak van het socialisme. Reeds in 1952 bestudeerde Fidel samen met de kaders van de 26 juli-beweging de werken van Marx en Lenin. Het einddoel van de revolutie was toen al duidelijk: een socialistische maatschappij. Maar in volle Koude Oorlog konden ze daar onmogelijk mee afkomen. Het was in Cuba onmogelijk voor iemand met een communistisch etiket om de macht te veroveren. Het anticommunisme was zeer diep ingeworteld bij de bevolking, zelfs bij delen van de 26 juli-beweging. Jezelf een socialist noemen, was jezelf marginaliseren, zelfs en misschien vooral bij de allerarmsten. De geesten waren dus zeker niet rijp voor het socialisme en het was evenmin aangewezen om in de VS slapende honden wakker te maken. Elke zweem van socialisme zou ook een breed front met delen van de burgerij onmogelijk hebben gemaakt. Bovendien werden marxisme en socialisme in Cuba in de jaren veertig en vijftig in Cuba direct geïdentificeerd met de toenmalige communistische partij, die zoals we reeds aanhaalden, een besmeurd blazoën had. Vandaar dat Fidel elke referentie naar het socialisme vermeed. In zijn gesprekken, brieven, speeches of manifesten in die periode vind je geen enkele verwijzing naar klassenstrijd, socialisme of marxisme. Fidel hield het ware karakter van zijn einddoel zo'n tien jaar verborgen, tot de situatie er rijp voor was. En dat was op 16 april 1961: op de begrafenis van de slachtoffers van de bombardementen die vooraf gingen aan de invasie van de Varkensbaai. De brutale militaire agressie ontmaskerde letterlijk in één klap de jarenlange anticommunistische propaganda.

De Chinese Communistische Partij heeft een dertigtal jaar geleden de economische vooruitgang als een absolute voorwaarde voor het bestendigen van het socialisme genoemd. Over de economische opbouw van de socialistische staat Cuba zijn jullie nogal bondig.

Het is geen toeval dat we daar niet zoveel over zeggen. Diegene die deze kwestie het meest diepgaand theoretisch heeft uitgewerkt is niet Fidel maar wel Che Guevara. Wel is duidelijk dat Fidel zich steeds fel verzet heeft tegen een technocratische en bureaucratische lijn. Hij benadrukt telkens opnieuw het belang van de ideeën en hecht zeer veel belang aan de motivatie en de mobilisatie van de werkende bevolking.

Economische ontwikkeling en planning moeten steeds onderworpen worden aan bewuste politieke keuzes en moeten ook gedragen worden door de bevolking. Dat is een van de redenen waarom in 1976 de *Poder Popular* in het leven werd geroepen. Die moest een tegengewicht vormen tegen de bureaucratische en centralistische tendensen van de economische planning. Een ander voorbeeld zijn de zogenaamde arbeidersparlementen. Op momenten dat het land fundamentele economische knopen moet doorhakken, discussiëren miljoenen Cubanen gedurende maanden over de belangrijkste te nemen beslissingen en wordt er gezocht naar een consensus. In 1986 kondigde Fidel de *Rectificatie* aan, om een einde te maken aan allerhande economische ontsporingen en burgerlijke praktijken en een economisch revisionisme dat de socialistische economie naar een dieptepunt leidde. Cruciaal, zo zal later blijken, om niet meegesleurd te worden met de *glasnost* en de *perestrojka* en hun desastreuze gevolgen. De bedrijven moesten zich opnieuw afstemmen op de nationale prioriteiten eerder dan op de eigen zakencijfers. Er werd opnieuw prioriteit gegeven aan de bouw van huizen, hospitalen, kinderdagverblijven, enz. Er werd opnieuw ingespeeld op de morele kracht van het volk door vrijwillige werkbrigades te organiseren en morele stimuli in te bouwen op het werk.

De vergelijking met China is interessant maar er zijn minstens vijf belangrijke verschilpunten die men in rekening moet brengen om de respectievelijke koers te verklaren. Ten eerste is er de schaal. In de krachtsverhoudingen met multinationals en op de wereldmarkt is dat een groot voordeel voor China en een sterk nadeel voor Cuba. Komt daarbij dat Cuba de langstdurende blokkade uit de wereldgeschiedenis ondergaat terwijl de VS en China hechte economische banden hebben. Op een termijn van veertig jaar is het kleine eiland tot tweemaal toe zijn belangrijkste handelspartners kwijt gespeeld en heeft het zijn economie compleet moeten heroriënteren, met alle rampzalige gevolgen van dien. En dat allemaal in een situatie waarin Cuba over zeer weinig grondstoffen beschikt, wat het extreem afhankelijk maakt van de buitenlandse markt. China had na de revolutionaire triomf dan weer economisch veel meer achterstand dan Cuba. Om je een idee te geven, in 1949 was het BNP per inwoner er vier maal lager dan in Afrika. Dan begrijp je dat de economische groei voorrang krijgt. Ten slotte is er nog een belangrijke factor: de diaspora. In China is die eerder patriottisch ingesteld en heeft ze in belangrijke mate bijgedragen aan de buitenlandse investeringen en de relance vanaf de jaren negentig. De overzeese Cubanen, dat is een heel ander verhaal. Die zijn politiek ge-

organiseerd, vormen een machtige lobby binnen de VS en zijn er, met steun van de VS, op uit om de revolutie ongedaan te maken. Al deze elementen geven aan dat de economische situatie van deze twee socialistische landen compleet verschillend is, maar ook dat Cuba veel minder economisch manoeuvreerruimte heeft dan China. Bovendien is de koers in China vanaf 1978 een begrijpelijke maar wellicht overdreven reactie op de turbulente gebeurtenissen tijdens de Grote Sprong Voorwaarts en de Culturele Revolutie.

Er is een hoofdstukje over Fidel als "antidogmatisch maar beginselvast". Fidel hoopt op duizend verschillende wegen die naar het Rome van het socialisme leiden, maar kunnen er vandaag nog steeds geen lessen getrokken worden uit de ervaringen van Chili, Nicaragua enz. Zijn er naast de specifieke kenmerken van elk land toch niet enkele algemene lessen te trekken?

Uiteraard worden er lessen getrokken uit de voorbije revolutionaire ervaringen. Vóór de staatsgreep suggereerde Fidel aan Allende om zijn arbeiders en boeren te bewapenen, omdat het duidelijk was dat de VS niet zou laten begaan terwijl de positie van het Chileense leger onbetrouwbaar was. De les die Fidel trok uit Chili was dat "een volk alleen geen revolutie maakt, er zijn ook wapens nodig. Had elke arbeider en boer een wapen gehad, dan had er geen fascistische staatsgreep plaatsgevonden". Een tweede les uit het Chileense experiment is dat de aanwezigheid van de leider en de eenheidsmakende figuur van zo'n proces, in casu Salvador Allende, van doorslaggevend belang is voor de mogelijkheid om het revolutionaire proces verder te zetten. Vandaar, jaren later, de persoonlijke tussenkomst van Fidel tijdens de staatsgreep tegen Chávez om hem te overtuigen zich over te geven aan de putchisten en zijn leven niet op te offeren. Wat het Nicaraguaanse proces betreft, hier was Fidel onder meer niet akkoord met het organiseren van verkiezingen onder druk van de VS, in totaal ongunstige krachtsverhoudingen. Ortega zette door en verloor.

Het is voor Fidel zonneklaar dat als gevolg van de marxistisch-leninistische grondslag van de revolutie, Cuba "de meest solide regering en het meest verenigd volk van het continent heeft". Tegelijk steunt hij alle processen die een opening bieden op een revolutionaire verandering. Ook processen en leiders die een revolutie beogen via "democratische" weg kunnen op alle steun rekenen. Vroeger was dat het Chili van Allende. Vandaag zijn dat landen als Venezuela, Bolivia en Ecuador. Openlijke ideologische kritiek uiten op die processen, laat staan ze verwerpen

heeft Fidel nooit gedaan. Strategisch zou dat trouwens een enorme fout geweest zijn. De ALBA, het alternatief verbond van Latijns-Amerikaanse landen, dat met succes weerwerk biedt tegen de VS-overheersing, de recente heropname van Cuba in Latijns-Amerikaans verband na de uitstoting uit de Vereniging van Amerikaanse Staten onder druk van de VS in 1962, dat alles was onmogelijk geweest zonder een grote openheid van Cuba naar die revolutionaire processen toe.

Fidel maakt van de gewapende strijd geen dogma. Volgens hem kan "via legale weg een overwinning behaald worden en kan bovendien zelfs een socialistisch programma op de sporen gezet worden". Anderzijds, aldus Fidel, kan een echt diepgaande revolutie er maar komen "via een revolutionaire machtsovername". Dat betekent als de reactionaire krachten geneutraliseerd zijn en de revolutionaire regering de touwtjes in handen heeft economisch, politiek, maar ook militair. Dat is de voorwaarde om de uitbuiting af te schaffen, de revolutionaire maatregelen definitief te maken en een buitenlandse interventie of een staatsgreep te weerstaan. Daar laat hij geen twijfel over bestaan. Toch stelt hij dat je net omwille van tactische redenen de gewapende weg niet mag kiezen "wanneer er nog wettelijke mogelijkheden zijn om de vreedzame burgerstrijd te voeren". Door eerst alle legale middelen uit te putten, toon je dat je geen avonturier bent of nodeloos geweld gebruikt, maar dat de repressie gewoon geen andere optie meer openlaat. Zo krijg je de noodzakelijke steun van de bevolking. Dit principe heeft hij trouwens zelf toegepast. Vóór de staatsgreep van Batista, die de democratische weg definitief afsloot, had hij het plan om zich te laten verkiezen in het parlement via de Partido Ortodoxo, om van daaruit zijn revolutionair platform te lanceren en de bevolking te mobiliseren. Toen hij vrijgelaten werd in 1955, onder druk van de mobilisatie van de bevolking, heeft hij eerst nog allerhande civiele acties ondernomen. Pas toen het duidelijk was dat daar geen ruimte meer voor was, is hij vertrokken naar Mexico om daar de gewapende strijd voor te bereiden. Want als alle wegen gesloten zijn, dan is het "een misdaad om na te laten de onvermijdelijke rebellie te beginnen". Ook dat staat buiten twijfel.

Hij laat dus de mogelijkheid open voor een vreedzame weg. Er zijn in het continent tientallen gewapende opstanden geweest, enkel die in Cuba en Nicaragua zijn erin geslaagd een militaire overwinning te behalen. Ook daar trekt Fidel lessen uit. In 1993 zei hij dat de Cubaanse revolutie de gewapende strijd in het continent altijd heeft gesteund en daar ook geen spijt van heeft, maar dat het op dat moment niet "de

meest beloftevolle weg" was. Hij zei dit met het volste respect voor de guerrillagroepen die toen nog actief waren en erin geloofden dat dit wel de juiste weg was. In zijn recente boek over Colombia stelt hij, verwijzend naar Manuel Marulanda, de overleden leider van de FARC, dat "een echte revolutionaire strijder nooit de wapens moet neerleggen".

Een van de kenmerken van de Cubaanse revolutie is de brede volksdemocratie. In welke zin is het eenpartijsysteem in Cuba democratischer dan onze parlementair systeem?

De beslissingen met de verst dragende gevolgen zijn de economische. Bij ons zijn het de multinationals en de banken die de lakens uitdelen en naar wiens pijpen de politici dansen. En je kan moeilijk volhouden dat de leiding van multinationals democratisch verkozen is, laat staan dat er democratische controle op is. In Cuba is de macht van de multinationals gebroken en wordt de bevolking rechtstreeks geraadpleegd bij de belangrijkste politieke en economische beslissingen. Zo heeft de regering in de jaren negentig de vraag voorgelegd om belastingen op het loon te introduceren. Toen na maanden discussie bleek dat een meerderheid van de bevolking er tegen was hebben ze het voorstel weer afgevoerd. Stel je eens voor dat ze bij ons aan de bevolking zouden voorleggen om het vermogen van de kapitaalkrachtigen sterk te belasten ten voordele van de belasting op het loon en de sociale uitkeringen. Zoiets is gewoon ondenkbaar.

William Galv ez, die meestreed in de colonne van Che, zei ooit eens: "Het verschil tussen ons systeem en dat van jullie is heel eenvoudig. Bij ons is het de werkende bevolking die de macht uitmaakt en wij hebben in ons systeem filters ingebouwd die er op toezien dat de kapitalisten nooit aan de macht zullen komen. Bij jullie is het net andersom."

Ons systeem beoogt een zo minimale mogelijke betrokkenheid van de kiezer: eenmaal om de zoveel jaar een bolletje kleuren en dan wordt alle beslissingsmacht gedelegeerd aan de verkozenen die meestal geen rechtstreeks contact heeft met zijn kiesvolk. Hij of zij is ook niet afzetbaar. In Cuba is er een sterke band tussen de verkozenen en de lokale bevolking. De kieslijsten worden opgesteld door directe voordracht van de kandidaten in de wijken (gemeenteraadsverkiezingen) of door voordracht via een verkiezingscommissie, samengesteld uit de sociale organisaties en altijd onder leiding van de vakbond. De partij heeft niet het recht om kandidaten aan te brengen. Grondwettelijk is ze uitgesloten uit het verkiezingssysteem. De kiesdistricten bestaan uit maximaal tweeduizend kiezers. De verkozenen is dus iemand uit de buurt, meestal

gekend en direct aanspreekbaar. Indien hij de belangen van zijn buurtbewoners niet daadwerkelijk verdedigt, kan hij na zes maanden ter verantwoording worden geroepen en afgezet.

Tenslotte, verkiezingen vormen slechts één onderdeel in de inspraak en bevraging van de bevolking. In de massaorganisaties, de raden en de communistische partij wordt de bevolking permanent geconsulteerd en betrokken bij de besluitvorming.

Na meer dan vijftig jaar en na een uiterst moeilijke periode in de jaren negentig, identificeert ongeveer vier vijfde van de bevolking zich nog met het politieke systeem. Voor Fidel is het ultieme criterium het bewapenen van de bevolking. In het kader van een eventuele militaire agressie van de VS hebben twee miljoen Cubanen toegang tot wapens. "Wat zou er in Europa zelf gebeuren mocht men er de arbeiders bewapenen, en de studenten, indien men die sectoren zou bewapenen die constant met repressie te maken krijgen als ze iets vragen, als ze iets eisen, als ze zich mobiliseren voor iets?", vraagt hij zich terecht af.

De Fidel in jullie boek hecht een zeer groot belang aan waarden en attitudes. Volgens hem "worden de volkeren gedreven door waarden en principes en zijn ze een belangrijke stuwkracht voor bevrijding en emancipatie". Wordt de geschiedenis niet meer in de eerste plaats vooruitgestuwd door de klassenstrijd?

Er is niet direct een tegenstelling. In de negentiende eeuw werd de geschiedenis in Cuba voortgestuwd door de opstand tegen de slavernij en tegen het kolonialisme. In de eerste helft van de twintigste eeuw was dat de strijd tegen het imperialisme en de kapitalistische uitbuiting. Cuba is met andere woorden een perfecte illustratie van hoe de klassenstrijd de motor van de geschiedenis is. Fidel zal dat niet alleen beamen, hij heeft dat ook perfect ingeschat. Maar zijn ideeën en uitspraken zijn in de eerste plaats bedoeld voor de Cubaanse bevolking, dus voor het Cuba van na 1959. Na de overwinning werd de uitbuiting op korte termijn praktisch volledig uitgeroeid. In strikte zin zijn er vandaag in Cuba geen klassen meer, wel nog sociale groepen, met diverse belangen. Klassenstrijd als dusdanig is daar niet meer de hoofdkwestie. Wat wel levensbelangrijk was en is voor de Cubaanse samenleving is de eenheid van de bevolking. In het verleden was de verdeeldheid van hetzij de revolutionaire leiding, hetzij van de bevolking de oorzaak van het mislukken van revoluties, zowel in Cuba als in de rest van Latijns-Amerika. En het is hier dat waarden en principes van levensbelang zijn. Rotsvaste overtuigingen doen de rangen sluiten. Fidel verwijst daarbij

onder andere naar de menselijke waardigheid, de vrijheids- en vaderlandsliefde. Ook de herinnering aan historische helden uit het collectieve verleden en de waarden die zij belichaamden speelt daarbij een zeer belangrijke rol.

Een andere belangrijke factor is de nabijheid van de VS. De economische superioriteit heeft ook een ideologisch aanzuigeffect. Denk maar aan de invloed van de *American way of life* bij ons na de Tweede Wereldoorlog. In het geval van Cuba is de economische achterstand nog veel groter. Materieel en militair kunnen ze in elk geval nooit op tegen de VS. Het enige wapen tegen die ideologische aanzuigkracht is de ideeënstrijd. Principes voeden mensen in hun strijd, voor idealen zijn mensen bereid hun leven te geven, aldus Fidel.

Ethiek wordt geïntegreerd als een fundamenteel onderdeel van de revolutie. Let wel, het gaat hier om een klassengebonden ethiek die in functie staat van het revolutionair project. Emancipatie gaat over meer dan alleen maar het beëindigen van uitbuiting. Het is ook de creatie van de *Nieuwe Mens*. En daarin spelen cultuur, ethiek en intellectuele vorming een sleutelrol. In dat verband worden hoge ethische eisen gesteld aan leden van de partij. Zij hebben, ook in hun dagelijkse omgang met mensen op de werkvloer, in de wijk enz. een voorbeeldfunctie. "Verander de wereld, begin met jezelf" wordt op Cuba niet weggelachen of als kleinburgerlijk afgedaan, maar is een essentiële component van de communistische levenshouding.

Een element dat die typische Cubaanse instelling illustreert, is de internationale solidariteit van de revolutie. Cuba heeft momenteel meer dan dertigduizend man medisch personeel in het buitenland, dat is meer dan wat de Wereldgezondheidsorganisatie wereldwijd uitzendt. Fidel noemt het "het vereffenen van onze schuld met de mensheid. Het is gewoon een morele plicht, een revolutionaire plicht, een principiële plicht, een gewetensplicht".

15 februari 2009

De Factor Fidel. Katrien Demuynck en Marc Vandepitte.

Prijs: € 10 + € 2 portkosten. (Boekhandel : € 13)

Bestellen via ics@cubanismo.net of 02 209 23 63.

Marxistische Studies

Abonnementsprijzen

Gewoon abonnement in België: €20 - met domiciliëring €18 - Buitenland: €30 of \$36
Steunabonnement in België: €50

Stort de nodige som op volgende rekening:

België: 001-1660379-09, IMAST vzw, Kazernestraat 68, 1000 Brussel.

Naam:

Adres:

Postcode: Gemeente:

Land:

Tel.: Fax:

Geboortedatum: Beroep:

E-mail:

- Wil **nummer** van Marxistische Studies ontvangen en betaalt €7,50
(+ €2 verzendingskosten binnenland - €6 buitenland)
- Neemt een **abonnement** (4 nummers, tarieven hierboven) vanaf nr.:

Betaling

Ik betaal de som van:

- Contant Storting of overschrijving
BIC: GEBABEBB / IBAN: BE 52 001 1 6603 7909
- Kredietkaart OVISA MasterCard American Express

Kaart nr. | _ | _ | _ | _ | - | _ | _ | _ | _ | - | _ | _ | _ | _ | - | _ | _ | _ | _ |

Vervaldatum | _ | _ | / | _ | _ | / | _ | _ | Handtekening: _____

Domiciliëring voor Marxistische Studies:

Ik, ondergetekende, _____
geef hierbij aan IMAST vzw de toelating om, tot uitdrukkelijke herroeping, mijn abonnementsgeld te innen voor het debet van mijn rekeningnummer _____ - _____ - _____

Abonnement normaal

- 4,50€ per nummer
 18,00€ per 4 nummers

Steunabonnement

- 12€ per nummer
 50€ per 4 nummers

Datum _____ Handtekening: _____

2009/85

Voor de administratie

Domiciliëeringsnummer: _____ - _____ - _____ Identificatienummer van de schuldeiser IMAST vzw: 00.000 818 758

Terugsturen naar IMAST vzw, Kazernestraat 68, BE-1000 Brussel, België.

Tel.: 32 2 504 01 44

Fax: 32 2 513 98 31

E-mail: imast@marx.be

Wij gebruiken uw gegevens enkel om u te informeren over onze publicaties. Wenst u niet in ons bestand opgenomen te worden, meld het ons.

Kan ik meewerken aan de realisatie van Marxistische Studies?

Voor de realisatie van Marxistische Studies zoeken we tientallen vrijwillige medewerkers die instaan voor vertaling, eindredactie, correctie en tikken van teksten. En hiervoor komen we nog steeds handen tekort.

Een theoretisch marxistisch tijdschrift kan alleen bestaan indien we deze medewerkers vinden.

Neem gerust contact op met ons of stuur de bon terug. Ook als je in het buitenland woont, is medewerking snel en efficiënt te regelen met behulp van moderne computertechnologie.

Ik wil mijn bijdrage leveren door

- het tikken van teksten
- eindredactie op artikels zodat hun leesbaarheid vergroot
- nalezen en corrigeren van teksten zodat we een prima product afleveren
- vertaalwerk: we werken immers aan een internationale beweging
- van Nederlands naar Frans
- van Frans naar Nederlands
- van Engels naar Nederlands
- van Engels naar Frans
- van Spaans naar Nederlands
- van Spaans naar Frans
- van Duits naar Nederlands
- van Duits naar Frans

andere talen:.....

het lezen en speuren naar interessante bijdragen in buitenlandse tijdschriften

Naam en voornaam:.....

Adres:.....

Tel.:.....

Fax:.....

E-mail:.....

Terugsturen naar of bezorgen aan verkoper:

Marxistische Studies

IMAST vzw, Kazernestraat 68, BE-1000 Brussel, België.

Tel.: 32 2 504 01 44 Fax: 32 2 513 98 31 E-mail: imast@marx.be

De wereldomvattende crisis is niet alleen van financiële aard. Ze treft volop de "reële" economie. Herstructureringen en afdankingen volgen elkaar overal op, zowel in het Noorden en het Zuiden als in het Oosten en het Westen. Het vorige nummer van *Marxistische Studies* beklemtoonde dat het gaat om een reeds drie decennia smeulende systeemcrisis. Dit nummer brengt *derdewereldvisies op de crisis*. Marxisten uit de Filippijnen en Zuid-Afrika komen aan het woord samen met de communistische partijen van Portugal en Griekenland. Zij maken de rampzalige gevolgen voor de derdewereldlanden duidelijk en ontkrachten de neoliberale mythes. Zij zijn het erover eens dat de crisis zwaar zal zijn en lange tijd zal duren. Hun oplossingen stellen een duidelijke optie voorop: het is niet aan Jan-met-de-pet om op te draaien voor de crisis, de rijken moeten verplicht worden zelf te betalen voor de wanorde die ze hebben gecreëerd.

Een tweede reeks bijdragen behandelt het Midden-Oosten. De Israëlische Communistische Partij meent dat in Gaza geen oorlog werd gevoerd; het ging om een zionistische slachtoppartij. Nicolas Dou-Pouillard analyseert de relaties tussen de islamitische tendens en de lekenstaking in het Arabisch-Palestijnse verzet, vooral in Libanon en Palestina. Mahmoud Darwish, de onlangs overleden Palestijnse dichter, sluit af met een ode aan het leven.

In een lang interview gaan Karim Demuyndts en Marc Vandepitte in op hun nieuwe boek over Fidel Castro en de bijzonderheden van de Cubaanse revolutie.

De wereldomvattende crisis is niet alleen van financiële aard. Ze treft volop de "reële" economie. Herstructureringen en afdankingen volgen elkaar overal op, zowel in het Noorden en het Zuiden als in het Oosten en het Westen. Het vorige nummer van *Marxistische Studies* beklemtoonde dat het gaat om een reeds drie decennia smetende systeemcrisis. Dit nummer brengt **derdewereldvisies op de crisis**. Marxisten uit de Filippijnen en Zuid-Afrika komen aan het woord samen met de communistische partijen van Portugal en Griekenland. Zij maken de rampzalige gevolgen voor de derdewereldlanden duidelijk en ontkrachten de neoliberalistische mythes. Zij zijn het erover eens dat de crisis zwaar zal zijn en lange tijd zal duren. Hun oplossingen stellen een duidelijke optie voorop: het is niet aan Jan met de pet om op te draaien voor de crisis, de rijken moeten verplicht worden zelf te betalen voor de wanorde die ze hebben gecreëerd.

Een tweede reeks bijdragen behandelt het Midden-Oosten. De Israëliische Communistische Partij meent dat in Gaza geen oorlog werd gevoerd; het ging om een zionistische slachtpartij. **Nicolas Doi-Pouillard** analyseert de relaties tussen de islamitische tendens en de lekenstrekking in het Arabisch-Palestijnse verzet, vooral in Libanon en Palestina. **Mahmoud Darwish**, de onlangs overleden Palestijnse dichter, sluit af met een ode aan het leven.

In een lang interview gaan **Katrien Demuyndck** en **Marc Vandepitte** in op hun nieuwe boek over Fidel Castro en de bijzonderheden van de Cubaanse revolutie.